

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

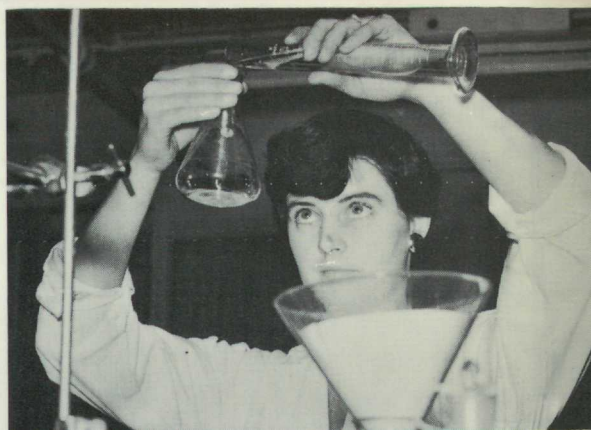

Arbetskraftens struktur och dimensioner

Bilaga 3 till KSA-utredningens
betänkande

Stockholm 1971

SOU 1971:43

Ref

Statens offentliga utredningar
1971: 43
Inrikesdepartementet

Arbetskraftens struktur och dimensioner

BILAGA 3
till KSA-utredningens betänkande

Utarbetad av byrådirektör Margit Strandberg vid
statistiska centralbyrån
Stockholm 1971

Statens offentliga utredningar
1971: 43
Inrikesdepartementet

Arbetskraftens struktur och dimensioner

BILAGA 3
till KSA-utredningens betänkande

Upparbetad av förädlingsför Marjitt Strandberg vid
statistiska centralbyrån

ESSELTE TRYCK, STOCKHOLM 1971

Stockholm 1971

Innehåll

Kapitel 1 <i>Inledning</i>	7	Latent arbetssökande år 1970.	71
Kapitel 2 <i>Arbetskraft och befolkning år 1970</i>	8	Latent arbetssökande åren 1964—1970	74
Demografiska variationer	8	De latent arbetssökande i några specialundersökningar i anslutning till arbetskraftsundersökningarna	77
Regionala variationer	11	En kartläggning av orsakerna till att personer som står utanför arbetskraften ej förvärvsarbetar	78
Arbetskraftens fördelning på arbetskraftsstatus år 1970	13	Appendix. <i>Resultat från en undersökning av personer utanför arbetskraften</i>	82
De sysselsattas fördelning på näringsgren, yrke och yrkeställning	15	A.1 Undersökningens uppläggning.	82
Kapitel 3 <i>Deltidsarbetande</i>	17	A.2 Demografiska uppgifter	82
Definitioner	17	A.3 Tidigare erfarenhet av förvärvsarbete	83
Vilka deltidssarbetar?	17	A.4 Anledningar till att de i undersökningen ingående personerna ej förvärvsarbetar	84
Fördelning på näringsgren och yrke.	19	A.5 Önskan att förvärvsarbete	88
Vecko- och årsarbetstidens längd	22	A.6 Vissa uppgifter om de latent arbetssökande	92
Önskan om längre arbetstid	23	Frågeformulär.	95
Utvecklingen av antalet deltidssarbetande 1965—1970	23	FIGURFÖRTECKNING	
Antalet deltidssarbetande i framtiden	25	1 Andel sysselsatta och arbetslösa män i olika regioner år 1970	12
Kapitel 4 <i>Rörligheten ut och in i arbetskraften</i>	27	2 Relativa arbetskraftstal för män i åldern 45—64 år i olika regioner åren 1966—1970	13
Kapitel 5 <i>Arbetslösheten enligt olika statistikkällor</i>	31	3 Personer med deltidssarbete fördelade på vanligen heltid respektive vanligen deltid augusti 1965—maj 1970	24
Presentation av statistikkällorna.	31	4 Personer med deltidssarbete fördelade på orsak till deltidssarbete augusti 1965—maj 1970	25
Arbetslösheten under år 1970.	32	5 Antal personer i arbetskraften i genomsnitt per vecka enligt arbetskrafts-	
Arbetslöshetens förändringar under perioden 1962—1970	42		
Hur många personer berörs av arbetslöshet?	67		
Några slutord om arbetslösheten.	69		
Kapitel 6 <i>Uppgifter om personer utanför arbetskraften och deras önskan att förvärvsarbete</i>	71		

undersökningarna åren 1966—1968 respektive någon gång under året samt därav i 50—52 veckor åren 1966—1968 med fördelning på män och kvinnor	28	1970 uttryckt i median och övre kvartil för antal arbetslösa veckor	53
6 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna respektive registrerade vid arbetsförmedlingen under år 1970	31	20 Relativa arbetslöshetsstal för män i olika regioner augusti 1963—maj 1970	54
7 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna under år 1970 fördelade på män och kvinnor samt personer som sökt arbete genom arbetsförmedlingen respektive övriga	32	21 Relativa arbetslöshetsstal för kvinnor i olika regioner augusti 1963—maj 1970	55
8 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna under år 1970 fördelade på män och kvinnor samt arbetslöshetsförsäkrade respektive ej försäkrade	33	22 Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa augusti 1962—maj 1970	57
9 Arbetslösa registrerade vid arbetsförmedlingen under år 1970 fördelade på män och kvinnor samt arbetslöshetsförsäkrade respektive ej försäkrade	34	23 Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa augusti 1962—maj 1970	57
10 Arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa registrerade vid arbetsförmedlingen respektive enligt arbetskraftsundersökningarna under år 1970	35	24 Vid arbetsförmedlingen anmälda icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa augusti 1962—maj 1970	58
11 Medianen för arbetslöshetstidens längd för arbetslöshetsförsäkrade respektive ej arbetslöshetsförsäkrade under år 1970	39	25 Arbetslösa försäkrade män anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter	60
12 Relativ arbetslöshet för män respektive kvinnor 25—74 år samt för ungdomar 16—24 år under år 1970	41	26 Arbetslösa försäkrade kvinnor anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter	61
13 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970	44	27 Arbetslösa ej försäkrade män anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter	62
14 Relativ arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970	44	28 Arbetslösa ej försäkrade kvinnor anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter	63
15 Relativ arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970 för män i olika åldrar	46	29 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna respektive registrerade vid arbetsförmedlingen med fördelning på olika kategorier augusti 1962—maj 1970	64
16 Relativ arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970 för kvinnor i olika åldrar	47	30 Relativa arbetskraftstal för äldre män februari 1962—maj 1970	66
17 Arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970	50	31 Latent arbetssökande maj 1964—maj 1970	75
18 Icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970	51	32 Latent arbetssökande i relation till personer ej i arbetskraften maj 1964—maj 1970	76
19 Arbetslöshetstidens längd för arbetslöshetsförsäkrade respektive icke försäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1964—maj		33 Kvinnor utanför arbetskraften fördelade efter yngsta barnets ålder och huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar	79
		34 Kvinnor utanför arbetskraften efter huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar samt önskan att under vissa villkor förvärvsarbeta	81
		TABELLFÖRTECKNING	
		1 Personer i arbetskraften ¹ fördelade efter kön, civilstånd och ålder år 1970	8
		2 Kvinnor i och utanför arbetskraften år 1970 fördelade efter ålder, civilstånd och efter förekomst av barn under 7 år	8

3	Personer i arbetskraften och utanför arbetskraften fördelade efter vissa demografiska variabler år 1970	10	18	Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna respektive registrerade vid arbetsförmedlingen under år 1970 (årsmedeltal) fördelade på kön och ålder	37
4	Relativa arbetskraftstal för olika befolkningsgrupper i åldern 16—74 år i olika regioner år 1970	12	19	Arbetslöshetstidens längd för olika kategorier av arbetslösa år 1970	39
5	Arbetskraften fördelad efter kön och arbetskraftsstatus år 1970	14	20	Relativa arbetslöshetsstal för olika befolkningsgrupper år 1970	40
6	Sysselsatta fördelade efter näringsgren och yrkesställning år 1970	14	21	Relativa arbetslöshetsstal för olika befolkningsgrupper med regional fördelning år 1970	42
7	Sysselsatta fördelade på yrke och yrkesställning år 1970	16	22	Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970	43
8	Personer i arbete mindre än 35 timmar fördelade efter kön och orsak till deltidarbete år 1970	18	23	Arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen augusti 1962—maj 1970	56
9	Personer i arbete mindre än 35 timmar fördelade efter befolkningsgrupper och om de vanligen arbetar på deltid respektive heltid år 1970	19	24	Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna respektive registrerade vid arbetsförmedlingen fördelade på kön och ålder vid vissa tidpunkter	59
10	Arbetskraften fördelad på arbetstidsstatus och befolkningsgrupper år 1970	20	25	Personer som varit arbetslösa någon gång under år 1968 fördelade efter arbetslöshetstidens längd	68
11	Arbetskraften fördelad på arbetstidsstatus och näringsgren år 1970	20	26	Latent arbetssökande år 1970 fördelade på kön och ålder	71
12	Arbetskraften fördelad på arbetstidsstatus och yrke år 1970	21	27	Latent arbetssökande år 1970 fördelade på vissa befolkningsgrupper samt jämförelse mellan önskad arbetstid och faktisk arbetad tid för motsvarande befolkningsgrupp i arbete	72
13	Deltidsarbetande som kunnat och velat ta mer arbete år 1970	23	28	Latent arbetssökande år 1970 med fördelning på olika befolkningskategorier och regioner	73
14	Antal personer i arbetskraften 14—74 år i genomsnitt per vecka under året respektive någon gång under året samt därav i 50—52 veckor med fördelning på män och kvinnor åren 1966—1968	27	A.1	Personer utanför arbetskraften som intervjuats i samband med arbetskraftsundersökningen i februari 1968	83
15	Personer i arbetskraften i februari 1969, minst en vecka under år 1968 med fördelning på dem som varit i arbetskraften hela året (50—52 veckor) respektive del av året (1—49 veckor) samt arbetskraftens bruttoförändringar mellan hösten 1967 och 1968 fördelade på ålder och kön	29	A.2	Personer utanför arbetskraften fördelade efter de anledningar som uppgetts som skäl till att de ej förvärvsarbetar samt andelen därav som uppgett ett visst skäl som huvudanledning	84
16	Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna respektive registrerade vid arbetsförmedlingen under år 1970 (årsmedeltal) fördelade på olika kategorier	34	A.3	Personer utanför arbetskraften fördelade efter angiven huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar	85
17	Arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna respektive registrerade vid arbetsförmedlingen fördelade på arbetslöshetstidens längd vissa månader år 1970	36	A.4	Kvinnor utanför arbetskraften fördelade efter angiven huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar	86
			A.5	Kvinnor utanför arbetskraften fördelade efter angiven huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar. Regional fördelning	87

A.6	Kvinnornas önskan att förvärvs- arbeta under vissa villkor efter huvudanledning till att de ej för- värvsarbetar nu	88
A.7	Kvinnornas önskan att förvärvs- arbeta under vissa villkor efter för- delning på barnens ålder	89
A.8	Andel som önskat gå ut på ar- betsmarknaden för de kvinnor som angett barntillsyn, hushållsarbete (inkl »alltför betungande hushålls- arbete») och brist på lämpliga ar- betsstillfällen på bostadsorten som skäl för ej förvärvsarbete	90
A.9	Andel som önskat gå ut på ar- betsmarknaden för de kvinnor som angett barntillsyn, vård av annan anhörig, hushållsarbete och alltför betungande hushållsarbete som skäl för ej förvärvsarbete. Regional för- delning	91
A.10	Antal kvinnor i denna undersök- ning av personer utanför arbets- kraften som också hänförts till kategorin latent arbetssökande	93
A.11	Latent arbetssökande kvinnor för- delade efter anledning till ej för- värvsarbete	93
A.12	Önskar att förvärvsarbeta i nutiden under vissa villkor efter huvudan- ledning till att de ej förvärvsar- betar nu, latent arbetssökande kvinnor	94

I denna bilaga kommer en kvantitativ beskrivning att ges av arbetskraften med fördelning på de olika grupper som har relevans för belysningen av de stödformer för de arbetslösa som nu föreslås av utredningen. Huvudkällorna för denna beskrivning är dels de regelbundet återkommande arbetskraftsundersökningarna (AKU), dels vissa specialundersökningar som gjorts i anslutning till dem.

Arbetskraftsundersökningarna utförs av statistiska centralbyrån (SCB) i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). Dessa undersökningar har sedan augusti 1961 och fram till november 1969 företagits fyra gånger om året, och vid varje undersökningstillfälle sedan maj 1963 omfattat ett urval av den vuxna befolkningen (i åldern 14 år och däröver) uppgående till 12 000 personer. Fr o m år 1966 har även en s k utvidgad undersökning gjorts under hösten, då ca 60 000 personer intervjuats. Fr o m januari 1970 sker undersökningarna varje månad och urvalet har utökats till 18 000 personer. De utvidgade höstundersökningarna har därmed slopats.

AKU belyser arbetskraftens storlek, sysselsättning, arbetslöshet m m under en viss vecka. Fr o m år 1970 görs också genomsnittsberäkningar för årets fyra kvartal. Skattningarna för de olika variablerna i dessa genomsnittsberäkningar bygger på ett större antal intervjuer och får därmed mindre s k standardavvikelser, dvs en större

precision. Man gör även en genomsnittsberäkning för hela året, vars skattningar har en ytterligare förbättrad precision. Några av de definitioner och begrepp som man arbetar med i dessa undersökningar kommer att förklaras i det följande. För en närmare beskrivning av dessa och för undersökningarnas teknik, resultat m m hänvisas till de regelbundet utkommande publikationerna (se t ex Arbetskraftsundersökningarna 1961–1969, Statistiska meddelanden, Am 1969: 57, SCB). De data som kommer att redovisas i denna bilaga har i många fall hämtats från undersökningarnas råtabeller.

Den beskrivning som skall göras här över arbetskraftens sammansättning m m bygger på arbetskraftsundersökningarnas *årsmedelvärden för år 1970*. På vissa punkter har det sitt intresse att även belysa säsongsvängningar och på andra att även göra tillbakablickar eller bedömningar av framtidsutvecklingen.

Demografiska variationer

I tabell 1 och 2 presenteras några data som visar arbetskraftens demografiska sammansättning under en genomsnittsvecka år 1970.

Tabell 1 Personer i arbetskraften fördelade efter kön, civilstånd och ålder år 1970

Ålder	Giftn män		Ej giftn män		Giftn kvinnorn		Ej giftn kvinnorn		Totalt	
	Antal	% av befolkn	Antal	% av befolkn	Antal	% av befolkn	Antal	% av befolkn	Antal	% av befolkn
16—19	1 500	64,2	119 100	52,6	4 100	46,5	107 500	51,0	232 200	51,8
20—24	56 200	91,9	202 500	73,3	74 600	56,8	135 500	71,0	468 800	71,1
25—34	363 700	96,6	169 400	87,4	229 100	55,1	91 700	81,1	854 000	77,7
35—44	364 500	98,4	83 700	88,5	251 300	64,9	56 300	81,5	755 800	82,0
45—54	411 000	97,6	87 200	83,3	262 400	62,2	77 900	76,4	838 500	79,9
55—64	340 300	90,0	74 100	69,3	137 100	39,9	85 500	54,8	637 100	64,7
65—74	75 200	31,6	18 600	21,5	12 200	6,9	20 700	10,3	126 700	18,1
Summa	1 612 400	87,3	754 600	69,3	970 700	51,5	575 300	55,1	3 913 000	66,7

Anm Uppräknade totaler har avrundats till jämna 100-tal. Summeringarna av rader eller kolumner stämmer därför ej alltid med angivna marginalsummor. Detta gäller samtliga tabeller som bygger på material från arbetskraftsundersökningarna.

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal år 1970.

Tabell 2 Kvinnor i och utanför arbetskraften år 1970 fördelade efter ålder, civilstånd och efter förekomst av barn under 7 år

	Med barn under 7 år				Övriga			
	I arbetskraften				I arbetskraften			
	Antal	% av befolkn	Ej i arb- kraften	Totalt	Antal	% av befolkn	Ej i arb- kraften	Totalt
GIFTA KVINNOR								
16—44 år	251 200	47,6	276 500	527 800	307 900	74,2	107 200	414 800
45—64 år	5 500	43,3	7 100	12 700	394 000	52,3	358 900	752 800
65—74 år	—	—	—	—	12 200	6,9	164 100	176 300
Summa	256 800	47,5	283 700	540 500	713 900	53,1	630 100	1 344 000
därav 16—64 år	256 800	47,5	283 700	540 500	701 900	60,1	466 100	1 167 700
EJ GIFTA KVINNOR								
16—44 år	46 700	66,1	23 900	70 600	344 300	67,1	168 900	513 200
45—64 år	700	63,6	400	1 100	162 700	63,3	94 300	257 000
65—74 år	—	..	20 600	10,2	180 700	201 400
Summa	47 400	66,2	24 300	71 600	527 900	54,3	443 800	971 700
därav 16—64 år	47 400	66,2	24 300	71 600	507 000	65,8	263 300	770 300

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Den totala befolkningen i åldern 16-74 år fördelar sig på olika befolkningsgrupper på följande sätt

gifta män	32 %
ej gifta män	19 %
gifta kvinnor	32 %
ej gifta kvinnor	18 %
Summa	100 %

Men i arbetskraften dominerar de gifta männen. De olika befolkningsgrupperna i arbetskraften har följande fördelning

gifta män	41 %
ej gifta män	19 %
gifta kvinnor	25 %
ej gifta kvinnor	15 %
Summa	100 %

Dessa olikheter i fördelning innebär således att andelen personer i arbetskraften av en viss befolkningsgrupp eller, med den term som används i detta sammanhang, att det *relativa arbetskraftstalet* varierar för olika befolkningsgrupper.

Bland *gifta män* kan det sägas vara relativt ovanligt att finna någon som inte hör till arbetskraften. Av samtliga gifta män i åldern 16-74 så är 87,3 procent i arbetskraften, i åldersintervallet 25-54 år är hela 97,5 i arbetskraften. Arbetskraftsundersökningarna ger också vissa informationer om dem som ej tillhör arbetskraften. Av de totalt 235 200 gifta män som ej tillhörde arbetskraften under år 1970 var 162 800 65 år och äldre och de återstående 72 400 tillhörde enligt arbetskraftsundersökningarna följande grupper:

studera	15 800
värnpliktstjänstgörande	900
intagna för anstaltsvård	1 500
andra arbetsoförmögna	22 900
övriga	31 300
Summa	72 400

De *ej gifta männen* har väsentligt lägre relativa arbetskraftstal i alla åldersgrupper än de gifta männen. Bland de gifta männen i åldersintervallet 25-54 år stod endast 2,5 procent utanför arbetskraften. Bland de *ej gifta männen* i denna åldersgrupp är 13,5 procent *ej* i arbetskraften. Bakom denna skillnad ligger bl a att endast 1,0 procent av de gifta männen i detta åldersintervall hän-

förts till grupperna intagna för anstaltsvård och andra arbetsoförmögna medan 5,7 procent av de *ej* gifta männen hör till dessa grupper. Av samtliga *ej* gifta män som *ej* tillhörde arbetskraften 1970, 334 400 personer, var 67 900 över 65 år och de återstående 266 500 fördelade sig på följande sätt:

studera	143 000
värnpliktstjänstgörande	24 800
intagna för anstaltsvård	21 400
andra arbetsoförmögna	23 900
övriga	53 400
Summa	266 500

När det gäller kvinnorna har de gifta lägre relativa arbetskraftstal än de *ej* gifta. För kvinnornas del är det också relevant att göra en uppdelning även efter om de har barn eller *ej*. För *gifta kvinnor* gäller att 47,5 procent av alla dem som har barn i åldern 0-6 år tillhörde arbetskraften (se tabell 2). De gifta kvinnor som hör till ungefär samma åldersgrupp som småbarnsmödrarna (16-44 år) men som inte har barn under 7 år har ett avsevärt högre relativt arbetskraftstal, 74,2 procent. Det kan fogas in här att under den senare delen av 1960-talet har de gifta småbarnsmödrarnas förvärvsverksamhet ökat mycket starkt. Hösten 1966 var 35 procent av de gifta kvinnorna under 45 års ålder med barn under 7 år i arbetskraften. Hösten 1970¹ uppgick motsvarande andel till 49 procent dvs en ökning med 14 procentenheter. I absoluta tal ökade antalet gifta kvinnor i arbetskraften med 162 400 mellan höstarna 1966 och 1970, varav dessa småbarnsmödrar utgjorde 55 procent.

För fullständighetens skull görs en liknande redovisning som för männen över de gifta kvinnorna under 65 år som *ej* hänförs till arbetskraften. Följande grupper redovisas:

studera	14 100
intagna för anstaltsvård	2 100
andra arbetsoförmögna	14 100
övriga	719 400
Summa	749 700

¹ För att få material för en jämförelse med de tidigare s k höstundersökningarna har för år 1970 ett medelvärde beräknats från observationerna i arbetskraftsundersökningarna för september, oktober och november.

Tabell 3 Personer i arbetskraften och utanför arbetskraften fördelade efter vissa demografiska variabler år 1970

	Personer i arbetskraften 16—74 år		Personer utanför arbetskraften 16—64 år		Därav exkl stud, vpl, intagna för an- staltsvård och andra arbetsoförmögna			
	Antal	%	Antal	%	16—44 år	45—54 år	55—64 år	Summa
Gifta män	1 612 400	41,2	72 400	5,2	7 100	4 100	20 300	31 300
Ej gifta män	754 600	19,3	266 500	19,4	31 800	6 700	15 000	53 400
Gifta kvinnor med barn under 7 år	256 800	6,6	283 700	20,6	368 700	153 400	197 200	719 400
Övriga gifta kvinnor	713 900	18,2	466 100	33,9				
Ej gifta kvinnor med barn under 7 år	47 400	1,2	24 300	1,8	59 100	17 400	59 200	135 700
Övriga ej gifta kvinnor	527 900	13,5	263 300	19,1				
Summa	3 913 000	100	1 376 200	100	466 600	181 500	291 700	939 700

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

För de gifta kvinnornas del är det kanske mer illustrativt att redovisa följande uppgifter om dem som inte tillhör arbetskraften:

283 700	har barn under 7 år
259 200	är i åldern upp till 54 år, men har ej barn under 7 år och
206 800	är i åldern 55—64 år
749 700	sammanlagt

De gifta mödrar med barn i förskoleåldern som är i arbetskraften har genomsnittligt något färre barn än de som ej är i arbetskraften. Genomsnittstalen är 1,3 barn för de mödrar som är i arbetskraften och 1,5 för dem som inte är i arbetskraften.

De ej gifta kvinnorna uppvisar samma mönster som de övriga befolkningsgrupperna med högsta relativa arbetskraftstalen i åldern 35—44 år. De yngres lägre andelar hänger samman med att många studerar. De ej gifta kvinnorna under 65 år utanför arbetskraften fördelar sig på följande grupper:

studerande	125 400
intagna för anstaltsvård	10 900
andra arbetsoförmögna	15 500
övriga	135 700
Summa	287 500

En sammanfattande bild av hur befolkningen i de sk aktiva åldrarna fördelar sig på olika demografiska grupper och arbets-

kraftstillhörighet som ett genomsnitt per vecka under 1970 ges i tabell 3. I ett senare avsnitt redovisas en särskild undersökning, gjord för KSA-utredningens räkning, över orsaken till att vissa personer står utanför arbetskraften.

Denna strikta uppdelning av befolkningen i två grupper, de som tillhör och de som står utanför arbetskraften, kan ge intrycket att det går en skarp gräns mellan dem. Så är inte fallet. Den säsongmässiga variationen i totalantalet personer som är i arbetskraften under året är t ex ganska kraftig. Denna beror främst på att den studerande ungdomen tar arbete under sina ferier. Den totala arbetskraften var under juli månad 2,2 procent eller 86 000 personer högre än årsgenomsnittet för år 1970. Antalet feriearbetande ungdomar är emellertid större än så. Under juli månad var det 90 000 fler ungdomar i åldern 16—19 år och 55 000 fler i åldern 20—24 år i arbetskraften än under 4:e kvartalet 1970. Dessa sammanlagt 145 000 ungdomar motsvarar 50 procent av det antal ungdomar i åldern 16—24 år som enligt arbetskraftsundersökningarna var studerande under 4:e kvartalet 1970. Denna kalkyl av feriearbetande ungdomar kan nog betraktas som en minimiberäkning. Samtidigt som de feriearbetande ungdomarna tar arbete under sommaren så försvinner andra då ur arbetskraften. Detta gäller främst de gifta

kvinnorna. Under juli månad var det 43 000 färre gifta kvinnor i arbetskraften än genomsnittligt under året.

Enligt de definitioner som används i arbetskraftsundersökningarna *hör till arbetskraften* för det första de som *förvärvsarbetat* under den s k mätveckan. Också den som arbetat mycket kortvarigt – t ex en timme – hänförs alltså till arbetskraften. Mycket korta arbetstider är dock inte särskilt vanliga. Ca 6 procent av samtliga som arbetade under år 1970 arbetade i genomsnitt 1–14 timmar. Man kan ha förvärvsarbetat som egen företagare, som anställd eller som medhjälpande till en annan familjemedlem i dennes företag. För dessa medhjälpande gäller dock den specialregeln, att de för att kunna hänföras till arbetskraften skall ha arbetat minst 15 timmar under veckan.

De som har en anställning eller ett företag men som varit tillfälligt *frånvarande* från arbetet hör också till arbetskraften. De flesta har förmodligen varit borta från arbetet endast en kort tid. Andra kan på grund av långvarig sjukdom eller t ex förlängd tjänstledighet efter barnsbörd ha mycket långa frånvarotider. För en del resulterar detta i att de inte återvänder till sitt arbete och därmed utträder ur arbetskraften.

Dessa två grupper, personer i arbete och frånvarande, benämns i arbetskraftsundersökningarna *sysselsatta*. Ytterligare en kategori hör till arbetskraften, nämligen de *arbetslösa*. Definitionsmässigt avser man med arbetslösa sådana personer som söker arbete. Man kan ha sökt arbete på olika sätt, på arbetsförmedlingen, genom att t ex besvara annonser eller annonsera själv eller på annat sätt ha tagit kontakt med arbetsgivare. Som arbetslösa räknas också de som fått ett arbete vilket de dock ännu inte hunnit tillträda. Bland de arbetslösa är det många som förlorat ett arbete, andra söker sin första anställning efter studier eller söker åter arbete efter några års hemarbete eller kanske en längre tids sjukdom.

Denna inledande översikt dels i siffror, dels definitionsmässigt över vilka som hör till respektive står utanför arbetskraften kan avslutas med några data som visar att det

förutom de demografiska variationerna också finns regionala variationer i de relativa arbetskraftstalen.

Regionala variationer

De regionala variationerna avspeglar, trots att de arbetslösa ingår, relativt tydligt de olikheter som finns i efterfrågan på arbetskraft på olika håll i vårt land och därmed olikheterna i sysselsättningsmöjligheter. Eftersom arbetskraftsundersökningarna endast bygger på ett urval av befolkningen kan man inte gå alltför långt i detalj, då man vill beskriva dessa regionala olikheter. Här har valts att ge de relativa arbetskraftstalen för några länsgrupper medan en mer detaljerad uppdelning i t ex glesbygd och tätorter eller en uppdelning efter näringslivets karaktär i t ex orter som domineras av tung verkstadsindustri kontra livsmedels- eller konfektionsindustri skulle avslöja ännu större regionala olikheter.

I *tabell 4* anges de relativa arbetskraftstalen för olika befolkningsgrupper i olika delar av vårt land. Om man för männen också gör en åldersuppdelning avslöjas framför allt för de äldre männen en större regional olikhet än vad som gäller för samtliga män. Detta har illustrerats grafiskt i *figur 1*, där det också framgår hur stor andel av befolkningen som är sysselsatt respektive arbetslös i åldersgrupperna 45–54 år och 55–64 år. Skillnaden mellan storstadslänens och övre Norrlands relativa arbetskraftstal är 4,2 respektive 11,9 procentenheter för de två åldersklasserna. Men skillnaden i andelen sysselsatta av hela befolkningen är på grund av olikheter i andelen arbetssökande större, 5,9 respektive 15,4 procentenheter.

Denna regionala olikhet i de äldre människors relativa arbetskraftstal har ökat successivt under den senare delen av 60-talet. Man kan studera det relativa arbetskraftstalet för män i åldern 45–64 år (de två åldersklasserna måste således slås ihop) i de s k utvidgade höstundersökningarna sedan år 1966 och fram till år 1969 och bilda ett medelvärde av observationerna i september, oktober och november 1970, varvid man får ett

Tabell 4 Relativa arbetskraftstal för olika befolkningsgrupper i åldern 16—74 år i olika regioner år 1970

	Män	Gifta kvinnor	Ej gifta kvinnor	Samtliga
Storstadslän	81,5	55,0	60,3	69,0
Övriga Syd- och Mellansverige	81,5	50,4	53,4	66,6
Södra skogslänen (S, W och X)	79,6	46,0	51,9	64,2
Mellersta Norrland (Y och Z)	76,1	50,1	46,8	62,7
Övre Norrland (AC och BD)	75,3	49,0	43,4	61,9
Hela riket	80,6	51,5	55,1	66,7

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

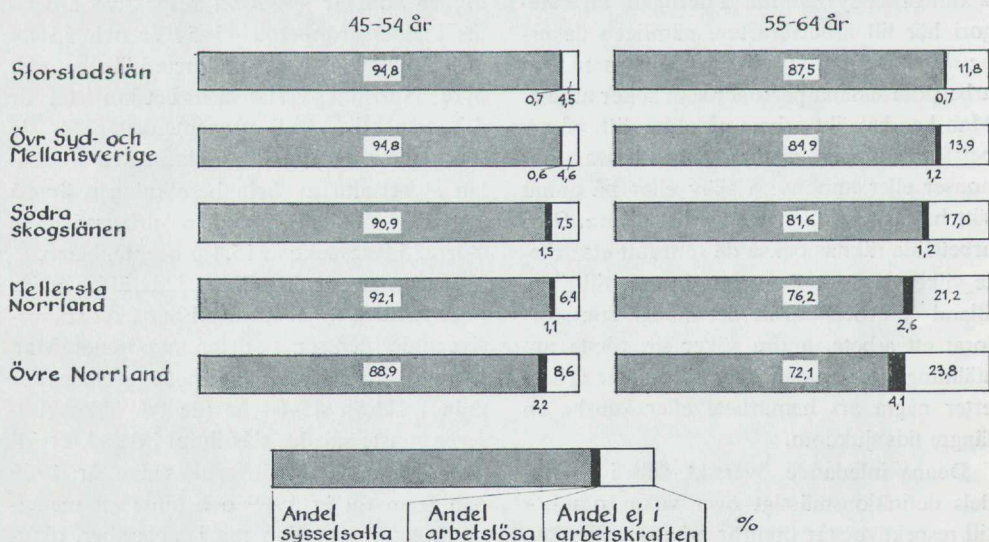
jämförbart värde för hösten 1970. Dessa relativa arbetskraftstal har tecknats i figur 2, och det framgår tydligt att minskningen i de äldre mäns relativa arbetskraftstal varit starkare i de skogslänen än i landet i övrigt.

För de gifta kvinnorna är de relativa arbetskraftstalen lägst i de södra skogslänen (Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län). Till detta område är ju mycket av vår järnbruksindustri koncentrerad, och även annan industri som domineras av manlig arbetskraft, som tex massaindusti, är vanlig.

För de ej gifta kvinnorna är det övre

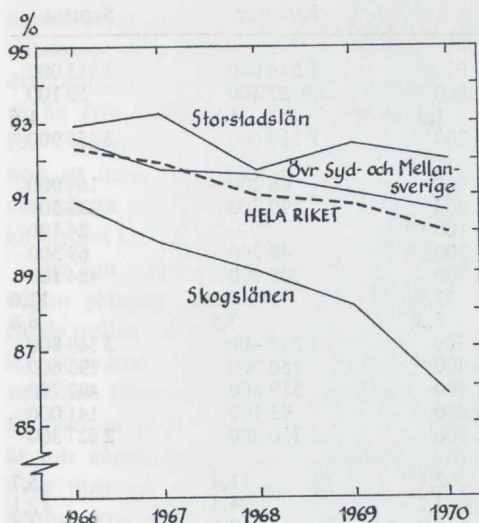
Norrland (Västerbottens och Norrbottens län) som uppvisar de lägsta relativa arbetskraftstalen. Om orsaken till denna skillnad mellan de två civilståndsgrupperna är det svårt att ha någon bestämd mening. De ej gifta kvinnorna har som regel lättare än de gifta att flytta till andra områden i landet med en kraftigare arbetskraftsefterfrågan. Kanske är det då så att de som blir kvar, till större del än på andra håll i landet, har svårare att hävda sig på arbetsmarknaden eller utgörs av personer som har påtagit sig vårdnadsuppgifter gentemot föräldrar eller andra anhöriga.

Figur 1 Andel sysselsatta och arbetslösa män i olika regioner år 1970

Källa: Arbetskraftsundersökningen, årsmedeltal år 1970.

Figur 2 Relativa arbetskraftstal för män i åldern 45—64 år i olika regioner 1966—1970

Källa: Arbetskraftsundersökningarna höstarna 1966—1969 samt medelvärdet av observationer i arbetskraftsundersökningarna sept, okt och nov 1970

Arbetskraftens fördelning på arbetskraftsstatus år 1970

De olika definitionerna för de kategorier som tillhör arbetskraften har lämnats ovan. Här skall nu lämnas några kortfattade kvantitativa beskrivningar av dessa olika grupper, men på ett par punkter finns det för KSA-utredningens del anledning att gå mer i detalj och också att göra en beskrivning av de förändringar som skett under senare tid. Detta gäller främst de arbetslösa och de deltidarbetande.

Angående de *arbetslösa* skall här endast nämnas att de enligt arbetskraftsundersökningarna under år 1970 uppgick till totalt 59 100 i genomsnitt per vecka, se *tabell 5*. Detta innebar att 1,5 procent av arbetskraften ej hade sysselsättning. Informationen om arbetslösheten i arbetskraftsundersökningarna och annan statistik kommer att beskrivas mer ingående i ett senare avsnitt. Det kan dock redan här nämnas att den högre relativa arbetslöshet som kvinnorna har jämfört med männen till mycket stor del hänger samman med att relativt sett är

det fler bland kvinnorna än bland männen som är nyttillträdande på arbetsmarknaden. När en person blir uppsagd från anställning eller själv säger upp sig för att söka ett nytt arbete, har han en viss tid kvar i sin gamla anställning, under vilken han kan finna ett nytt arbete. Många ombytessökande säger inte heller upp sig på sitt gamla arbete, förrän de erhållit ett nytt. De nyttillträdande kommer från en annan sysselsättning, vanligtvis studier eller hemarbete, och för de flesta går det åt en viss tid innan de funnit det arbete de önskar eller får börja arbeta även då anställning erhållits, sådan väntetid räknas nämligen också som arbetslöshet.

Totalantalet *frånvarande* uppgår till i genomsnitt 484 100 per vecka, vilket motsvarar 12,6 procent av samtliga sysselsatta. Det skall observeras att de som varit borta från arbetet en del av veckan inte hänförs till frånvarande. Sådan frånvaro kommer statistiskt sett att slå på arbetstidsfördelningen. Nära hälften av de frånvarande har tagit ut semester. Det antal semestrande som redovisas i genomsnitt per vecka under år 1970 motsvarar emellertid endast tre veckors semester i genomsnitt för hela arbetskraften. Det är svårt att säga med ledning av detta material om denna låga siffra har uppkommit genom brister i arbetskraftsundersökningarnas kvalitet på denna punkt eller om det är en realitet som avspeglas. Den totala semestertiden kan emellertid bli underskattad i arbetskraftsundersökningarna av mättekniska skäl. Man väljer nämligen alltid ut hela mätveckor, d v s sådana veckor som inte innehåller några helgdagar. Man fångar därmed inte den semester som många tar ut just i samband med helgdagarna. Samtliga som är i arbetskraften vid en viss tidpunkt är inte heller berättigade till fyra veckors semester. Många har trätt in i arbetskraften under året, andra arbetar endast tillfälligt. De semestrande redovisas också efter näringsgren, och med ledning av de uppgifterna skulle jord- och skogsbrukets arbetskraft endast ha haft omkring en veckas semester. Inom handeln skulle semestern i genomsnitt ha varat knappt tre veckor. Inom tillverkningsindustri, byggnadsverksamhet

Tabell 5 Arbetskraften fördelad efter kön och arbetskraftsstatus år 1970

	Män	Kvinnor	Summa
Personer i arbetskraften	2 367 000	1 546 000	3 913 000
Arbetslösa, antal	31 800	27 400	59 100
%	1,3	1,8	1,5
Sysselsatta	2 335 200	1 518 600	3 853 900
Frånvarande på grund av			
egen sjukdom	98 700	66 200	164 900
semester	132 800	90 700	223 500
vpl-tjänstgöring	26 100	—	26 100
övrigt	21 300	48 200	69 500
Summa frånvarande	278 900	205 200	484 100
% frånvarande av totalantal sysselsatta	11,9	13,5	12,6
därav exkl semester	6,3	7,5	6,8
Personer i arbete	2 056 300	1 313 400	3 369 800
Därav			
1—14 tim, antal	43 400	150 200	193 600
15—29 tim, antal	87 900	319 800	407 700
30—34 tim, antal	48 000	93 100	141 000
35— tim, antal	1 876 900	750 400	2 627 300
1—14 tim, %	2,1	11,4	5,7
15—29 tim, %	4,2	24,3	12,1
30—34 tim, %	2,3	7,1	4,1
35— tim, %	91,3	57,1	78,0
Medelarbetstid per vecka, antal timmar	43,5	32,8	39,3

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Tabell 6 Sysselsatta fördelade efter näringsgren och yrkesställning år 1970

Näringsgren		Företagare			Summa	Med- hjälpande	Totalt
		Anställda	Med an- ställda	Utan an- ställda			
Jordbruk, skogsbruk	antal	112 700	22 200	118 400	140 600	60 200	313 500
	%	35,9	7,1	37,8	44,8	19,2	100
Gruvor, tillverkningsind m m	antal	1 074 200	12 700	18 700	31 400	3 200	1 108 900
	%	96,9	1,1	1,7	2,8	0,3	100
Byggnadsindustri	antal	333 700	9 100	26 300	35 400	1 500	370 700
	%	90,0	2,5	7,1	9,5	0,4	100
Varuhandel	antal	430 300	22 600	24 400	47 000	10 800	488 100
	%	88,2	4,6	5,0	9,6	2,2	100
Hotell och restaurang	antal	62 600	3 200	2 200	5 400	700	68 800
	%	91,0	4,7	3,2	7,8	1,0	100
Samfärdsel	antal	167 000	7 900	16 300	24 200	1 500	192 700
	%	86,7	4,1	8,5	12,6	0,8	100
Post och televerk	antal	73 300	—	—	—	—	73 300
	%	100,0	—	—	—	—	100
Bank och försäkringsverksamhet	antal	74 900	—	—	100	—	75 000
	%	99,9	—	—	0,1	—	100
Fastighetsförvaltning och uppdragsverksamhet	antal	107 100	2 700	6 800	9 500	100	116 800
	%	91,7	2,3	5,8	8,1	0,1	100
Offentlig förvaltning och tjänster ¹ m m	antal	853 500	6 600	13 100	19 700	1 100	874 400
	%	97,6	0,8	1,5	2,3	0,1	100
Andra tjänster	antal	143 200	9 400	16 900	26 400	2 000	171 600
	%	83,4	5,5	9,8	15,4	1,2	100
Ej spec verksamhet	antal	1 400	100	—	100	—	1 500
	%	93,3	6,7	—	6,7	—	100
Samtliga	antal	3 433 000	96 600	243 100	339 700	81 100	3 853 800
	%	89,1	2,5	6,3	8,8	2,1	100

¹ Till denna grupp har hänförs näringsgrenarna 91, 92, 93, 94, 96 enligt kodbeteckningarna i svensk näringsgrensindelning.

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

och samfärdsel är genomsnittet för semester drygt tre veckor och i offentlig förvaltning nästan exakt fyra veckor. Dessa siffror kan alltså inte tas till intäkt för att semestern för dem som arbetar hela året skulle vara mindre än fyra veckor, men de låga siffrorna för i synnerhet jord- och skogsbruk visar nog att inom detta verksamhetsområde är det många som inte tar någon eller endast en mycket kort semester.

Det kan vidare anmärkas att det inte är någon påtaglig skillnad i andelen frånvarande mellan befolkningsgrupperna vad gäller frånvaroorsakerna egen sjukdom eller semester. Däremot har kvinnorna en högre frånvaro på grund av s k övriga skäl. Detta är inte något speciellt för denna undersökning utan en genomgående tendens. Till denna övrig-grupp hänförs tjänstledigheter av olika slag. De som har ledigt på grund av barns börd torde utgöra en stor grupp.

För den sista gruppen, *personer i arbete*, inhämtas slutligen uppgifter om hur många timmar de arbetat under mätveckan. Man vill då inte bara ha reda på den normala arbetstiden utan även övertid eller extraarbete. Med ledning av detta material kan man få en uppfattning om deltidsarbetets omfattning. Deltidsarbetet beskrivs ur olika aspekter utifrån arbetskraftsundersökningarnas material i ett senare avsnitt.

De sysselsattas fördelning på näringsgren, yrke och yrkesställning

Av samtliga sysselsatta tillhörde i genomsnitt för år 1970 89 procent kategorin anställda, 9 procent företagare och 2 procent medhjälpande, se *tabell 6*. Det skall nämnas att till de egna företagarna hänförs även de s k fria yrkesutövarna och med medhjälpande avses personer som utför oavlönat arbete i företag som tillhör en hushållsmedlem som de är gifta eller besläktade med.

Yrkesställningsfördelningen uppvisar emellertid väsentliga skillnader emellan de olika näringsgrenarna. Inom jordbruk och skogsbruk var 45 procent av de sysselsatta egna företagare. Den närmast högsta andelen företagare av de sysselsatta hade näringsgrenen

»andra tjänster» med 15 procent. Till denna näringsgren hör sådana verksamheter som bilreparationsverkstäder, reparation av ur, optik- och guldsmedsvaror, tvätterier, herr- och damfrisering, fotoservice m m. Den största företagargruppen – 40 procent av samtliga företagare – finns inom jordbruk och skogsbruk. Antalet företagare enbart inom jordbruket uppgår till 131 000. Totala antalet företagare var 340 000 år 1970. Inom detaljhandeln finns 12 procent av dessa eller ca 40 000. Inom byggnadsindustrin återfinns 11 procent eller 35 000 och inom tillverkningsindustrin 9 procent eller 31 000. Personlig service sysselsatte 26 000 företagare.

Närmare en tredjedel av alla anställda, totalt 3,4 milj, eller drygt 1 milj återfinns inom gruvor och tillverkningsindustri. Offentlig förvaltning och service sysselsätter $\frac{1}{4}$ av de anställda eller ca 850 000. Inom varuhandeln finns 430 000 anställda.

Jordbruk och skogsbruk sysselsätter 75 procent av de medhjälpande. Ca 20 procent av de arbetande inom denna näringsgren var medhjälpande. Ytterligare 11 000 medhjälpande är sysselsatta inom varuhandeln. Övriga näringsgrenar har högst 1 procent medhjälpande vardera.

Tabell 7 visar sysselsatta fördelade på yrke och yrkesställning. Den stora gruppen företagare inom jordbruket finner sin motsvarighet under lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete. En hög andel företagare uppvisar yrkesgruppen litterärt och konstnärligt arbete, där drygt 30 procent, eller 10 500 är företagare, huvudparten av dessa hör troligen främst till kategorin fria yrkesutövare. Inom gruppen motorfordons- och spårvägsförare var 15 procent egna företagare – en lika hög andel som inom övrigt servicearbete. Inom den förstnämnda gruppen återfinns exempelvis taxi- och åkeriägarna.

Tabell 7 Sysselsatta fördelade på yrke och yrkeställning år 1970

		Företagare				Med- hjälpande	Totalt
		Anställda	Med anställda	Utan anställda	Summa		
Tekn, kemiskt o fysikaliskt arbete	antal	254 300	3 900	2 500	6 400	—	260 600
	%	97,6	1,5	1,0	2,5	—	100
Hälso- o sjukvårds- arbete	antal	192 500	700	1 100	1 800	200	194 500
	%	99,0	0,4	0,6	0,9	0,1	100
Pedagogiskt arbete	antal	134 200	800	1 000	1 800	—	136 000
	%	98,7	0,6	0,7	1,3	—	100
Litterärt o konst- närligt arbete	antal	23 500	800	9 700	10 500	100	34 000
	%	69,1	2,4	28,5	30,9	0,3	100
Biol, medicinskt, religiöst o juridiskt arb, socialvård o utredn arb	antal	98 700	4 700	1 400	6 100	—	104 800
	%	94,2	4,5	1,3	5,8	—	100
Administrativt arb	antal	84 800	6 300	600	6 900	—	91 700
	%	92,5	6,9	0,7	7,5	—	100
Kameralt o kontors- tekniskt arbete	antal	417 200	1 100	1 400	2 500	5 700	425 400
	%	98,1	0,3	0,3	0,6	1,3	100
Kommersiellt arbete	antal	286 400	21 200	24 500	45 700	9 800	341 900
	%	83,8	6,2	7,2	13,4	2,9	100
Lantbruks-, skogs- o fiskeriarbete	antal	108 200	21 900	117 800	139 800	59 800	307 700
	%	35,2	7,1	38,3	45,4	19,4	100
Motorfordonsförare o spårvagnsförare	antal	92 100	1 100	15 600	16 700	500	109 200
	%	84,3	1,0	14,3	15,3	0,5	100
Övr transport- o kommunikations- arbete	antal	129 600	7 000	600	7 600	100	137 300
	%	94,4	5,1	0,4	5,5	0,1	100
Tillverkningsarbete m m	antal	1 129 200	18 500	55 000	73 400	2 900	1 205 600
	%	93,7	1,5	4,6	6,1	0,2	100
Civilt bevaknings- o skyddsarbete	antal	67 500	1 100	3 800	5 000	100	72 500
	%	93,1	1,5	5,2	6,9	0,1	100
Husligt arb, portier- arb, fastighets- skötsel, städning m m	antal	354 900	2 900	3 600	6 500	1 300	362 800
	%	97,8	0,8	1,0	1,8	0,4	100
Övr servicearbete	antal	77 100	5 900	8 300	14 200	600	91 900
	%	83,9	6,4	9,0	15,5	0,7	100
Militärt arbete	antal	19 100	—	—	—	—	19 100
	%	100,0	—	—	—	—	100
Samtliga	antal	3 433 000	96 600	243 100	339 700	81 100	3 853 900
	%	89,1	2,5	6,3	8,8	2,1	100

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Definitioner

Deltidsarbete som arbetsform förekommer i olika yrken och näringsgrenar. Begränsningen av arbetstiden kan vara tillfällig för personer som vanligen förvärvsarbetar heltid men kan också pågå stadigvarande. Grunden för arbetsformen kan vara överenskommelse mellan arbetstagare och arbetsgivare. Den kan även vara ett ensidigt beslut av arbetsgivare som följd av driftinskränkningar o dyl. Orsaken kan ibland vara tillfälliga yttre omständigheter, dåligt väder och sjukdom, eller arbetstagares personliga förhållanden och önskemål. Deltidsarbetet kan pågå mellan samma tidpunkter varje dag eller varje vecka men även vara förlagt till olika tider, beroende på arbetets art eller arbetstillgång.

Den vidaste definitionen av deltidsarbete torde vara förvärvsarbete, där antalet arbetstimmar är mindre än normalt för ifrågasvarande typ av arbete. I utredningens överväganden och förslag har begreppet deltidsarbete i stort sett givits denna betydelse, dock med den preciseringen i fråga om konstant arbetsmarknadsstöd att arbetsutbud, som omfattar mer än 34 arbetstimmar per vecka, i regel betraktas som heltidsutbud.

År 1968 publicerade OECD en studie »Part-time employment – its extent and its problems». Den omfattade åtta länder, bl a Sverige. Där konstateras att deltidsarbete är en arbetsform som säkerligen kommit för

att stanna samt att man också har att räkna med ökad efterfrågan på deltidsarbete i framtiden. Det påvisas att deltidsarbete i allt större utsträckning efterfrågas av personer, som av personliga skäl eller nedfatt arbetsförmåga inte är beredda att arbeta på heltid, särskilt gifta kvinnor men också äldre och handikappade personer samt studerande. I Sverige är enligt denna studie förutsättningarna för deltidsarbete förhållandevis goda.

Inom ramen för arbetskraftsundersökningarna har man ingen strikt definition av deltidsarbete. Man redovisar de personer som varit i arbete under mätveckan inom olika timgränser.

De som arbetat mindre än 35 timmar under mätveckan rubriceras i vissa tabeller dock som deltidsarbetande och denna kategori får även besvara ett antal frågor som ger en belysning av deltidsarbetets karaktär och omfattning.

Vilka deltidsarbetar?

Enligt uppgifterna som givits i tabell 5 arbetade i genomsnitt 742 400 personer 1–34 timmar per vecka under år 1970. Tre fjärdedelar av dessa är kvinnor.

Många som arbetar mindre än 35 timmar en viss vecka gör det emellertid endast tillfälligtvis. De kan ha varit frånvarande en del av veckan på grund av exempelvis sjuk-

Tabell 8 Personer i arbete mindre än 35 timmar fördelade efter kön och orsak till deltidarbete år 1970

	Män		Kvinnor	
	Arbetar vanligen Deltid	Heltid	Arbetar vanligen Deltid	Heltid
Arbetsmarknadsskäl	9 900	10 900	36 300	5 300
därav				
dåligt med arbete, reparationer m m	9 900	8 700	36 300	3 000
började el slutade ett arbete		2 200		2 300
Andra skäl	70 100	88 400	476 200	45 200
därav				
dåligt väder		7 000		300
egen sjukdom	11 500	35 200	13 900	18 700
semester		21 400		8 300
upptagen med eget hushåll	1 500	300	306 000	2 700
studier	20 900	1 500	17 100	700
vill inte ha heltid	20 300		112 800	
hel arbetsvecka under 35 tim	6 700	7 600	17 100	5 200
annat skäl	9 300	15 300	9 500	9 200
Summa	80 000	99 300	512 500	50 500

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

dom eller semester. Man särredovisar i arbetskraftsundersökningarna dem som under mätveckan visserligen arbetat under 35 timmar men som *vanligen arbetar heltid* och dem som *vanligen arbetar deltid*. Man gör också en uppdelning av dem som arbetar på deltid av *arbetsmarknadsskäl* respektive *andra skäl* av mer personlig art.

Som ett genomsnitt för år 1970 finner man för männens del att endast 45 procent vanligen arbetar mindre än 35 timmar av dem som hänförs till kategorin deltidarbete under mätveckan. Av dem som av andra orsaker än arbetsmarknadsskäl vanligtvis hade deltidarbete uppgav sig ca 30 procent vara studerande, *tabell 8*, och ytterligare 30 procent uppgav att de inte ville ha heltidsarbete. Bland de män som vanligen arbetar heltid men under mätveckan hade kortare arbetstid av andra orsaker än arbetsmarknadsskäl så hade ca 65 procent varit sjuka någon dag eller tagit ut någon semesterdag.

För de gifta kvinnornas del är det ca 95 procent som regelbundet har deltidarbete av dem som under mätveckan arbetade mindre än 35 timmar. Se *tabell 9*. Det är i detta avseende inte någon skillnad mellan de kvinnor som har barn under 7 år och de övriga.

Bland de ej gifta kvinnorna hade 78 procent av dem som under mätveckan arbetade mindre än 35 timmar vanligen deltidarbete. Bland de kvinnor som tillfälligtvis hade kortare arbetstid av andra orsaker än arbetsmarknadsskäl var det 60 procent (se *tabell 8*) som varit sjuka eller tagit ut någon semesterdag, en något lägre andel än för männen således.

De som arbetat mindre än 35 timmar en viss vecka antingen de nu tillfälligt arbetar deltid av arbetsmarknadsskäl eller av andra skäl såsom sjukdom eller semester bör inte hänföras till de deltidarbete i striktare mening. De som vanligen arbetar på deltid av arbetsmarknadsskäl och som önskar heltidsarbete kan rubriceras som under-sysselsatta och bör nog inte heller hänföras till de deltidarbete.

I arbetskraftsundersökningarna har man fr o m år 1970 gjort en indelning av arbetskraften även efter *arbetstidsstatus*. Man har för denna indelning även frågat de fränvarande vilken arbetstid de vanligen har, och även de arbetslösa tillfrågas om den arbetstid de önskar.

Man delar in arbetskraften i tre grupper:

1. *Heltidsarbetskraft*, som omfattar dem som arbetat 35 timmar eller mer och de del-

Tabell 9 Personer i arbete mindre än 35 timmar fördelade efter befolkningsgrupper och om de vanligen arbetar på deltid respektive heltid år 1970

	Män	Giftna kvinnor			Ej giftna kvinnor	Totalt
		Med barn under 7 år	Övriga	Summa		
Arbetar vanl deltid	80 000	122 000	301 700	423 700	88 900	592 600
därav av arb markn skäl	9 900	4 800	22 500	27 300	9 000	46 200
andra skäl	70 100	117 200	279 200	396 400	79 900	546 400
Arbetar vanl heltid	99 300	5 700	19 000	24 700	25 800	149 800
därav deltid under mätveckan av arb markn skäl	10 900	600	2 200	2 800	2 500	16 200
andra skäl	88 400	5 100	16 800	21 900	23 300	133 600
Totalt	179 300	127 700	320 700	448 400	114 700	742 400
% av totalantal personer i arbete	7,6	42,0	48,1	46,2	19,9	19,0

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

tidsarbetande eller frånvarande som vanligen arbetar på heltid och de deltidarbetande som arbetar deltid av arbetsmarknadsskäl. Hit hänförs då också de arbetslösa som önskar få minst 35 timmars arbete.

2. Deltidsarbetskraft (20–34 timmar)

3. Deltidsarbetskraft (1–19 timmar)

Till de två deltidsgруппerna hänförs således dels de som under mätveckan faktiskt haft den angivna arbetstiden med undantag för dem som inräknas i heltidsarbetskraften, dels de deltidarbetande eller frånvarande som vanligen har den angivna arbetstiden samt de arbetslösa allt efter den arbetstid de önskar.

Enligt fördelningen på arbetstidsstatus, se tabell 10, så arbetar (inklusive önskar arbeta) 84 procent av arbetskraften på heltid, 10 procent arbetar 20–34 timmar och 6 procent 1–19 timmar. Endast en relativt ringa andel av de deltidarbetande är män, 11 procent av dem som är i intervallet 20–34 timmar och något mer, 16 procent av dem i intervallet 1–19 timmar. En stor del av de deltidarbetande männen är troligen studerande eller pensionärer då de flesta återfinns i de yngsta respektive äldsta åldersgrupperna.

För de giftna kvinnornas del är i synnerhet det korta deltidarbetet relativt sett van-

ligast för dem som har barn under 7 år, vilket framgår av nedanstående tablå.

	Giftna kvinnor med barn under 7 år %	Övriga giftna kvinnor	
		Yngre än 45 år %	45 år och äldre %
Heltidsarbetskraft	45	61	50
Deltidsarbetskraft, 20–34 tim	32	28	32
D:o, 1–19 tim	23	11	18
Samtliga	100	100	100

Fördelning på näringsgren och yrke

Arbetskraften finns för år 1970 uppdelad på de arbetstidsgrupper som beskrivits i det föregående och näringsgren respektive yrke, tabell 11 och 12.

Den näringsgren inom vilken det är vanligast med deltidarbete är »offentlig förvaltning och tjänster». Fördelningen på olika arbetstidsgrupper skiljer sig emellertid åt ganska starkt mellan de olika grenar som förts hit. Inom den rena förvaltningen är nära 90 procent heltidsarbetande medan socialvården däremot har endast 55 procent

Tabell 10 Arbetskraften fördelad på arbetstidsstatus och befolkningsgrupper år 1970

	Heltid	Deltid		Summa
		20—34 tim	1—19 tim	
Män	2 284 100	46 300	36 600	2 367 000
Gifta kvinnor	505 300	301 500	163 900	970 700
Ej gifta kvinnor	481 000	59 600	34 600	575 300
Summa	3 270 400	407 400	235 100	3 913 000

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Tabell 11 Arbetskraften fördelad på arbetstidsstatus och näringsgren år 1970

	Heltid	Deltid		Summa
		20—34 tim	1—19 tim	
Jordbruk, skogsbruk m m	266 700	38 600	12 000	317 300
%	84,1	12,2	3,8	100
Gruvor, tillverkningsind	1 030 200	65 600	27 300	1 123 100
%	91,7	5,8	2,4	100
Byggnadsind	370 200	6 700	4 900	381 800
%	97,0	1,8	1,3	100
Varuhandel m m	436 800	81 600	47 400	565 800
%	77,2	14,4	8,4	100
Samfärdsel, post och televerk	243 200	13 100	12 500	268 800
%	90,5	4,9	4,7	100
Bank, försäkringsverks m m	153 600	20 100	19 700	193 400
%	79,4	10,4	10,2	100
Off förvaltn och tjänster	545 600	145 400	78 800	769 800
%	70,9	18,9	10,2	100
Andra tjänster	220 100	35 700	32 400	288 200
%	76,4	12,4	11,2	100
Ej spec verksamhet	3 900	600	100	4 600
Summa	3 270 400	407 400	235 100	3 913 000
%	83,6	10,4	6,0	100

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

heltidarbetande, se nedanstående tablå. Som en kommentar till den låga andelen heltidsarbetande inom socialvården kan nämnas att hemsamariterna hänförs till denna näringsgren och många av dessa arbetar på deltid.

	Heltid %	Deltid		Summa %
		20—34 tim %	1—19 tim %	
Off förvaltning	89,5	7,2	3,2	100
Undervisning	62,9	25,4	11,8	100
Hälsa- och sjukvård	74,0	19,1	6,9	100
Socialvård	55,3	22,9	21,8	100

Det kan vidare nämnas att 41 procent av de deltidssarbetande med den korta deltiden inom hela näringsgrenen offentlig förvaltning och tjänster arbetar inom socialvården.

Näringsgrenen »andra tjänster» är mycket heterogent sammansatt. Hit hör tex bilreparationsverkstäder, som har mycket få deltidssarbetande, medan däremot hushållsarbete har 69 procent som arbetar heltid, 13 procent som arbetar deltid 20—34 timmar och 18 procent som arbetar deltid 1—19 timmar.

Deltidsarbetet är också vanligt inom varuhandel, medan tillverknings- och byggnadsindustri har få deltidssarbetande i förhållan-

Tabell 12 Arbetskraften fördelad på arbetstidsstatus och yrke år 1970

		Heltid	Deltid		Summa
			20—34 tim	1—19 tim	
Tekn, kemiskt o fysikaliskt arbete	%	256 500 97,8	4 400 1,7	1 300 0,5	262 200 100
Hälsa- o sjukvårdsarbete	%	142 600 72,4	40 800 20,7	13 600 6,9	197 000 100
Pedagogiskt arbete	%	95 100 69,3	28 900 21,1	13 300 9,7	137 300 100
Litterärt o konstnärligt arbete	%	26 400 76,5	4 400 12,8	3 700 10,7	34 500 100
Biol, medicinskt, religiöst o juridiskt arb socialvård o utredn. arb	%	90 400 85,8	8 800 8,4	6 200 5,9	105 400 100
Administrativt arb	%	88 200 96,0	2 600 2,8	1 100 1,2	91 900 100
Kameralt o kontorstekniskt arbete	%	338 700 78,9	67 700 15,8	23 100 5,4	429 500 100
Kommersiellt arbete	%	269 200 77,7	51 000 14,7	26 400 7,6	346 600 100
Lantbruks-, skogs- o fiskeri-arbete	%	262 200 84,1	38 000 12,2	11 600 3,7	311 800 100
Motorfordonsförare o spårvägsförare	%	107 300 97,3	1 400 1,3	1 600 1,5	110 300 100
Övr transport- o kommunikations-arbete	%	115 600 83,2	11 300 8,1	12 000 8,6	138 900 100
Tillverkningsarbete m m	%	1 166 600 94,9	47 700 3,9	15 600 1,3	1 229 900 100
Civilt bevaknings- o skyddsarbete	%	29 700 94,9	800 2,6	800 2,6	31 300 100
Husligt arb, portierarb, fastighetsskötsel, städning m m	%	192 800 52,3	81 200 22,0	94 600 25,7	368 600 100
Övr servicearbete	%	66 200 70,3	18 000 19,1	10 000 10,6	94 200 100
Militärt arbete	%	19 100 99,5	100 0,5	—	19 200 100
Ej identifierat arb	%	3 800 84,4	600 13,3	100 2,2	4 500 100
Samtliga	%	3 270 400 83,6	407 400 10,4	235 100 6,0	3 913 100 100

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

de till sin totala arbetskraft. Andelen deltidsarbetande inom de olika industribranscherna varierar dock. Som exempel på ytterligheter har några branscher plockats ut i nedanstående tablå.

Andelen deltidsarbetande är starkt korrelerad med andelen kvinnor. I livsmedelsindustrin är 42 procent av arbetskraften kvinnor, i textilindustrin 57 procent, i beklädnads- och läderindustrin 66 procent, medan

	Heltid %	Deltid		Summa %
		20—34 tim %	1—19 tim %	
Livsmedelsind	85,9	9,8	4,2	100
Textilind	85,6	12,0	2,4	100
Beklädn- och läderind	81,0	14,4	4,7	100
Järn-, stål- och metallverk	95,2	3,4	1,3	100
Transportmedelsind	97,0	2,6	0,4	100

järn-, stål- och metallverken har endast 16 procent kvinnor och transportmedelsindustrin 11 procent.

De yrken inom vilka deltidsarbetet är vanligast, tabell 12, är gruppen husligt arbete, fastighetsskötsel och städning där nära hälften av arbetskraften arbetar på deltid. Därefter kommer pedagogiskt arbete. Lärare skall i den arbetade tiden inkludera även den tid som åtgår för förberedelse av lektioner m m. Även inom vad som kallas övrigt servicearbete, som bl a omfattar serveringsarbete och sådana yrken som frisörer, tvättare m fl, är deltidsarbete vanligt.

Uppgifterna i tabell 12 kan även sammanfattas så att man nämner de yrken till vilka de flesta deltidsarbetande är koncentrerade. För den längre deltiden (20–34 timmar) återfinns nära hälften (49 %) av samtliga inom yrkesområdena husligt arbete, fastighetsskötsel och städning (20 %); kameralt och kontorstekniskt arbete (17 %) samt kommersiellt arbete (12 %). För den kortare deltiden (1–19 timmar) gäller att ännu fler, 61 procent av samtliga med denna arbetstid, är koncentrerade till dessa tre yrkesområden. Husligt arbete, fastighetsskötsel och städning sysselsätter 40 procent av arbetskraften med denna kortare deltid.

Vecko- och årsarbetstidens längd

Både antalet veckoarbetstimmar och antalet arbetade veckor under året ger uttryck för anknytningen till arbetsmarknaden. Det råder också ett samband mellan dessa variabler.

I en redogörelse om sysselsättningsförhål-

landena under år 1968 som avser ej blott deltidsarbete utan även delårsarbete¹ framgår att 75 procent av de heltidsarbetande år 1968 även haft arbete hela året (50–52 veckor). Av de deltidsarbetande hade emellertid blott 55 procent haft helårsarbete, vilket framgår av nedanstående tabell där de som förvärvsarbetat någon gång under år 1968 fördelats efter antalet veckor med förvärvsarbete samt arbetstidens längd.

När arbetskraftsundersökningarna numera utförs varje månad kan man även få en belysning av säsongvariationerna under året. Om man då studerar observationerna för de olika arbetstidsstatusgrupperna finner man relativt starka säsongvariationer för i synnerhet den kvinnliga arbetskraften med den korta deltiden. Följande siffror kan anges för dessa kvinnor.

Jan—maj	206 900
Juni	197 200
Juli—aug	166 800
Sept	196 800
Okt—nov	206 500
Årsmedeltal	198 500

Minskningen sätter in redan i juni och under juli–augusti är denna arbetskraft nära 20 procent mindre än under början och slutet av året. För dem som hör till den deltidsarbetskraft som arbetar 20–34 timmar per vecka är säsongvariationen inte lika utpräglad. Antalet kvinnor som hör till denna grupp är dock något lägre under sommar-månaderna, särskilt under juli då det var något över 4 procent färre i denna grupp än

¹ AMS Meddelande från utredningsbyrån 1970: 6

	Heltidsarbetande		Deltidsarbetande		Summa	
	1000-tal	%	1000-tal	%	1000-tal	%
Veckor med förvärvsarb						
1–13	295,4	8,3	146,3	17,8	441,7	10,2
14–26	204,8	5,8	89,2	10,8	294,0	6,8
27–49	367,9	10,4	133,0	16,2	500,1	11,6
50–52	2 651,1	75,3	449,8	54,9	3 100,9	71,4
Summa	3 519,0	100,0	819,9	100,0	4 338,0	100,0

Tabell 13 Deltidsarbetande som kunnat och velat ta mer arbete år 1970

	Total- antal deltids- arbe- tande	Antal som kunnat och velat ta mer arbete	Andel som kunnat och velat ta mer arbete	Genom- snittl faktisk arbets- tid	Genom- snittl önskad arbets- tid	Medel- arbets- tid för samtliga i arbete
Män	179 400	23 100	12,9	19,8	38,7	43,5
Gifta kvinnor	448 400	43 000	9,6	13,7	27,3	30,0
Ej gifta kvinnor	114 700	12 600	11,0	18,2	33,9	37,3
Män + kvinnor	742 400	78 700	10,6	16,2	31,7	39,3

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

under halvåret dessförinnan som ett genom-
snitt.

Önskan om längre arbetstid

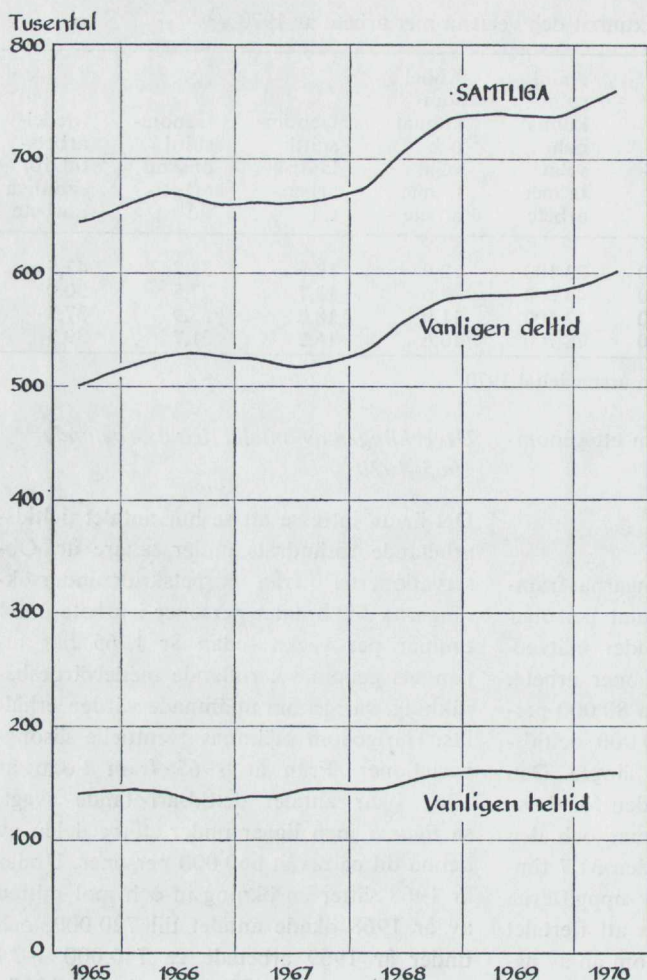
Genom arbetskraftsundersökningarna framkommer även uppgifter om antal personer i arbete 1–34 timmar, som under mätveckan hade kunnat och velat ta mer arbete. År 1970 var det i genomsnitt ca 80 000 personer per vecka av totalt 740 000 deltidsarbetande som önskade arbeta längre. Den genomsnittliga faktiska arbetstiden för dessa 80 000 personer var 16,2 timmar och den genomsnittligt önskade arbetstiden 31,7 timmar. Närmare belyses detta av uppgifterna i tabell 13. Man finner således att flertalet ändå önskade ett deltidsarbete, om än av något längre omfattning. Det har inte gjorts någon bearbetning som belyser den yrkesstruktur som dessa deltidsarbetande med önskan om mer arbete har. Deras mycket korta medelarbetstider antyder att flertalet hör till de deltidsarbetande med den kortare deltiden, vilka var starkt koncentrerade till husligt, kontorstekniskt och kommersiellt arbete. Tyvärr tillfrågas de inte heller om de vill ha mer arbete inom det yrke de arbetar i eller om de önskar byta arbete.

Slutligen kan nämnas att det i huvudsak var de som angivit arbetsmarknadsskäl som orsak till att de deltidsarbetade som angav att de kunnat och velat ta mer arbete. 76 procent av denna deltidsgrupp önskade mer arbete. Av dem som vanligen arbetade på deltid av andra skäl önskade knappt 5 procent mer arbete.

Utvecklingen av antalet deltidsarbetande 1965–1970

Det är av intresse att se hur antalet deltidsarbetande förändrats under senare år. Observationerna från arbetskraftsundersökningarna för antalet personer i arbete 1–34 timmar per vecka sedan år 1965 har utjämnats genom sk rullande medelvärdesberäkning, varigenom utjämnade värden erhållits. Härigenom utjämnas eventuella säsongvariationer. Från år 1965 fram till år 1967 ökar antalet deltidsarbetande svagt, se figur 3, och ligger under större delen av denna tid på nivån 660 000 personer. Under år 1968 sätter en ökning in och mot mitten av år 1968 ökade antalet till 720 000, och under år 1969 arbetade ca 740 000 1–34 timmar per vecka. Under perioden 1965–1969 ökar de deltidsarbetande med 110 000, varav 90 000 är kvinnor. Proportionerna mellan de tre befolkningsgrupperna män, gifta kvinnor och ej gifta kvinnor har varit relativt konstant under tidsperioden, ca 25, 60 respektive 15 procent. Man märker också att antalet personer som under mätveckan arbetat på deltid tillfälligtvis men vanligen arbetar på heltid förändrats relativt svagt.

I figur 4 har de deltidsarbetande fördelats efter orsak till deltidsarbetet på de två huvudgrupperna arbetsmarknadsskäl respektive andra skäl. Det kan förväntas att den grupp som angivit att de deltidsarbetat av arbetsmarknadsskäl bör variera med konjunkturen, vilket framgår tydligast om observationerna ritas in på en logaritmisk skala. Detta i all synnerhet som de deltidsar-

Figur 3 Personer med deltid-arbete fördelade på vanligen heltid respektive vanligen deltid augusti 1965—maj 1970. Utjämnade värden.

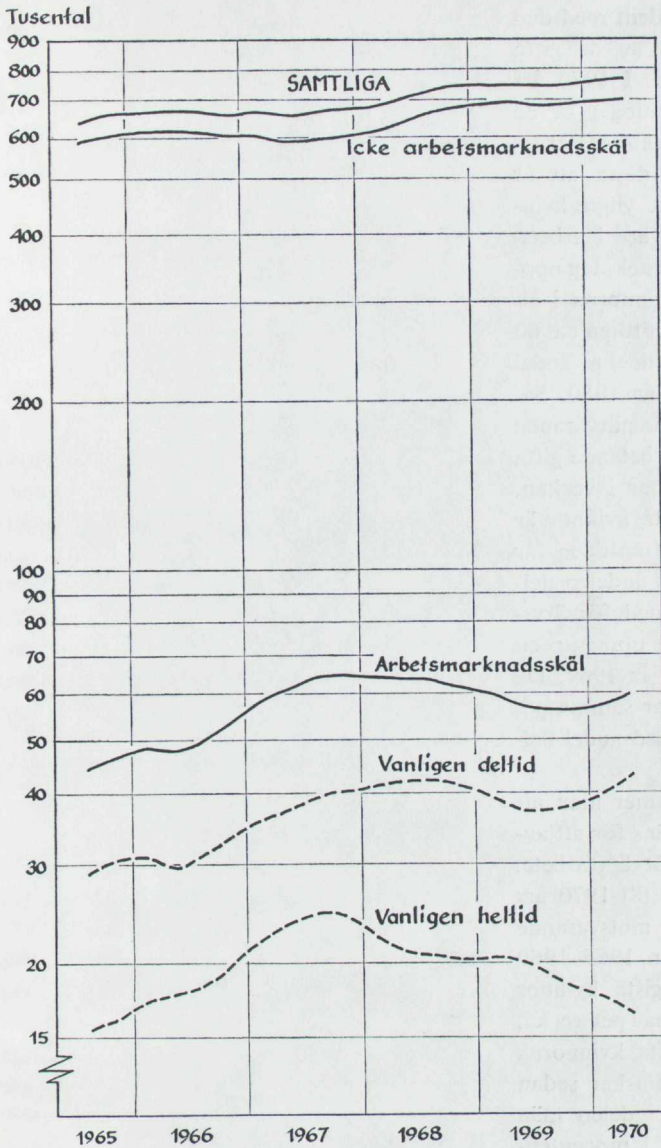
Källa: Arbetskraftsundersökningarna.

tande av arbetsmarknadsskäl endast utgör en mindre andel av totalantalet deltidsarbetande. I den logaritmiska skalan framgår framför allt skillnader och likheter i den relativa förändringen mellan olika grupper.

Konjunkturberoendet är naturligt nog starkast för den kategori som vanligen arbetar heltid men tvingas arbeta deltid av arbetsmarknadsskäl dvs »dåligt med arbete, reparationer m m samt började eller slutade ett arbete». Från augusti 1965 till augusti 1967 ökade dessa personer i antal från 15 000 till 25 000 eller med 60 procent. Därefter har antalet minskat. Närmare studier visar att olika befolkningsgrupper inom denna kategori drabbades olika hårt av konjunkturavmattningen. De gifta kvinnorna

med denna typ av deltidarbete, som endast uppgick till 2 200 vid periodens början, ökade på två år till 5 800 med 160 procent. Männena, som antalsmässigt helt dominerar denna kategori deltidsarbetande, ökade med 64 procent från närmare 10 000 till 16 000. De ej gifta kvinnorna minskade i antal med 15 procent.

Även för den som vanligen arbetar deltid men fortfarande av arbetsmarknadsskäl kan en kraftig ökning förmärkas från augusti 1966 till augusti 1968, nämligen med 45 procent eller med 13 200 personer till 42 300. De gifta kvinnorna utgör mer än hälften av dessa deltidsarbetande. Denna kategori, de vanligen deltidsarbetande av arbetsmarknadsskäl, visar en nära nog trend-

Figur 4 Personer med deltid-arbete fördelade på orsak till deltidarbete augusti 1965—maj 1970
Utjämnade värden, logaritmisk skala

Källa: Arbetskraftsundersökningarna.

mässig ökning.

De personer som arbetar mindre än 35 veckotimmar av andra skäl än arbetsmarknadsskäl uppvisar en betydligt jämnare utveckling.

Antalet deltidarbetande i framtiden

Med utgångspunkt i den kraftiga ökning av antalet förvärvsarbetande med 1–34 timmars arbetsvecka som ägt rum under senare år kan man förvänta en fortsatt ökning av

antalet även i framtiden. När det gäller gifta kvinnor, som för närvarande utgör ca 60 procent av totala antalet personer med en arbetstid på mindre än 35 veckotimmar, kan man räkna med en fortsatt kraftig ökning. Såsom tidigare nämnts har man kunnat konstatera en trendmässig ökning under 1960-talet av antalet gifta deltidarbetande kvinnor. Andelen deltidarbetande av totala antalet förvärvsarbetande gifta kvinnor beräknas emellertid ej förändras under den närmaste framtiden, utan ökningen av an-

talet deltidsarbetande går parallellt med den förväntade fortsatta ökningen av de gifta kvinnornas förvärvsverksamhet. I 1970 års långtidsutredning¹ görs bedömningar av de relativa arbetskraftstalens utveckling. För de gifta kvinnornas del innebär dessa att år 1980 skulle ca 65 procent av de yngre kvinnorna, upp till 35 års ålder, vara i arbetskraften, medan motsvarande andel idag uppgår till ca 55 procent. För kvinnorna i åldern 35–54 år är nu genomsnittligt ca 60 procent i arbetskraften och denna andel skulle öka till ca 70 procent år 1980. Såsom tidigare nämnts arbetar för närvarande knappt hälften av de förvärvsarbetande gifta kvinnorna mindre än 35 timmar i veckan. När det gäller män och ej gifta kvinnor är det däremot troligt att man i framtiden får en ökning av såväl antalet som andelen deltidsarbetande. Andelen män med förvärvsarbete 1–34 timmar i veckan uppvisar en svag ökning från år 1964 till år 1969. De icke gifta kvinnorna visar under samma period en påtaglig tendens till ökad andel deltidsarbetande.

I 1970 års folkräkning kommer man att använda 20 timmar som en gräns för att avskilja dem som har kortare förvärvsarbete. I den tidigare nämnda bilagan till 1970 års långtidsutredning har därför en motsvarande uppdelning gjorts. För perioden 1965–1969 ökar andelarna män och ej gifta kvinnor som arbetar mindre än 20 timmar per vecka, medan denna andel för de gifta kvinnorna ökar fram till år 1967 och minskar sedan något. För 1970–1980 antas andelen män i arbete 1–19 timmar öka med 1 procentenhet eller från 3,8 till 4,8 procent. För de gifta kvinnorna antas 1969 års nivå, dvs 22,3 procent, i stort sett bibehållas och för både 1975 och 1980 antas 22,5 procent ha ett deltidsarbete omfattande 1–19 timmar. För de ej gifta kvinnorna beräknas en ökningstakt på 0,6 procentenheter per år av andelen i arbete 1–19 timmar, vilket är samma takt som genomsnittligt rådde under perioden 1965–1969.

¹ Arbetskraftsresurserna 1965–1990. Bilaga 1 till 1970 års långtidsutredning. SOU1971:8.

Under de senaste åren har det gjorts några undersökningar som på olika sätt belyser rörligheten mellan de två grupperna personer i arbetskraften och personer ej i arbetskraften. I samband med de vanliga arbetskraftsundersökningarna i februari har man också frågat intervjupersonerna om hur mycket de arbetat under hela det nyliken gångna året. Resultatet från sådana undersökningar föreligger för åren 1966, 1967 och 1968.

Enligt dessa undersökningar har 4,4 å 4,3 milj personer varit på arbetsmarknaden någon gång under året och ca 3,1 å 3,3 milj av dessa har varit på arbetsmarknaden i 50 till 52 veckor, dvs hela året. De reguljära arbetskraftsundersökningarna, som belyser situationen under en viss vecka, visar

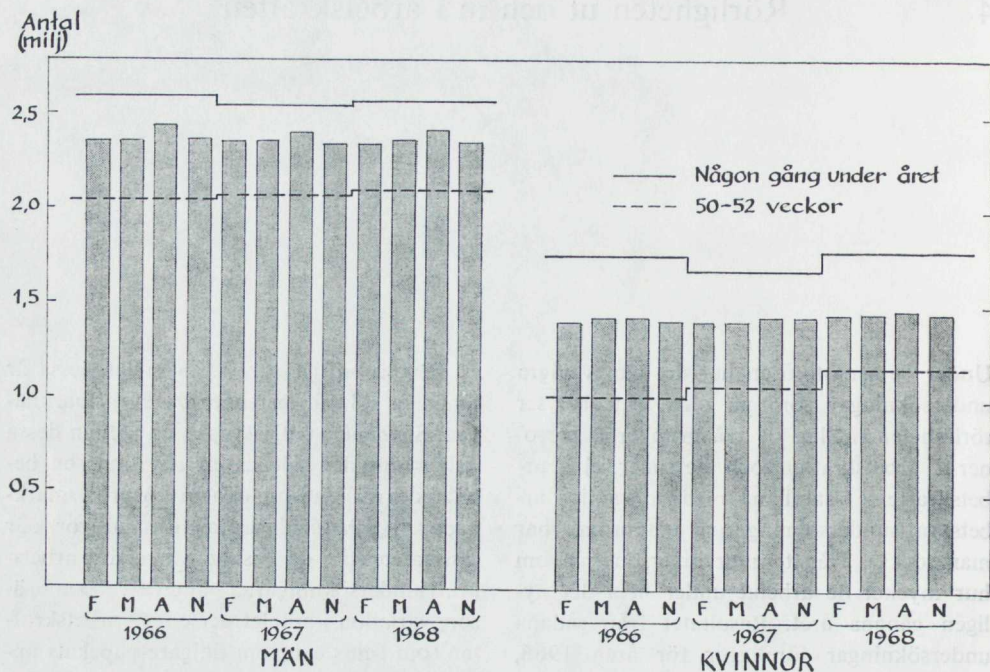
att genomsnittligt per vecka under dessa år fanns ca 3,8 milj personer på arbetsmarknaden. Se *tabell 14*. Diskrepansen mellan dessa siffror antyder således att det finns en betydande rörlighet ut och in på arbetsmarknaden. I *figur 5* illustreras dessa siffror, där resultaten från de enskilda reguljära arbetskraftsundersökningarna angivits. Den säsongvariation i antalet personer i arbetskraften som finns och som tidigare påpekats antyds i figuren. Den framkommer emellertid inte lika tydligt här eftersom figurens observationer gäller för åren 1966–1968, då endast fyra undersökningar gjordes per år. Man ser dock att det enligt augustiundersökningarna är fler personer i arbetskraften än vid de övriga mätningarna. Tillskott under augusti kommer från ungdomarna och be-

Tabell 14 Antal personer i arbetskraften 14—74 år i genomsnitt per vecka under året respektive någon gång under året samt därav i 50—52 veckor med fördelning på män och kvinnor åren 1966—1968

		Per vecka årsgenomsnitt	Någon gång under året		Relationstal	
			Totalt	Därav 50—52 v	%	
		1	2	3	3:1	2:1
Män	1966	2 388 500	2 614 900	2 057 900	86,2	109,5
	1967	2 379 500	2 562 000	2 088 700	87,8	107,7
	1968	2 385 300	2 583 800	2 122 800	89,0	108,3
Kvinnor	1966	1 431 700	1 772 700	1 030 900	72,0	123,8
	1967	1 422 600	1 691 200	1 094 100	76,9	118,9
	1968	1 464 800	1 796 200	1 188 800	81,2	122,6
Totalt	1966	3 820 200	4 387 600	3 088 800	80,9	114,9
	1967	3 802 100	4 253 200	3 182 800	83,7	111,9
	1968	3 850 100	4 379 900	3 311 600	86,0	113,8

Källor: Arbetskraftsundersökningarna, Meddelande från utredningsbyrån 1970:6 (AMS).

Figur 5 Antal personer i arbetskraften i genomsnitt per vecka enligt arbetskraftsundersökningarna åren 1966—1968 respektive någon gång under året samt därav i 50—52 veckor åren 1966—1968 med fördelning på män och kvinnor

Källa: Se tabell 14

står av studerande som arbetar tillfälligtvis. För kvinnorna förefaller tillskottet att vara mindre, men en uppdelning på civilstånd visar, som påpekats tidigare, att antalet gifta kvinnor i arbetskraften sjunker under sommaren och att antalet ej gifta ökar.

Resultaten från de tre undersökningarna över antalet personer som varit på arbetsmarknaden någon gång under året visar en tendens till ökning av den andel som är mer stadigvarande knuten till arbetsmarknaden. Det är speciellt märkbart för kvinnornas del. Under år 1966 var 58 procent av de kvinnor, som varit på arbetsmarknaden någon gång, i arbetskraften 50-52 veckor, dvs under i stort sett hela året. Motsvarande tal för år 1968 var 66 procent. Detta förhållande avspeglas också i det relationstal som bildats i tabell 14 mellan å ena sidan det antal personer som varit på arbetsmarknaden i 50-52 veckor och å andra sidan det genomsnitt som bildats från de reguljära undersökningarna, som då avser antalet per-

soner i arbetskraften per vecka. Man finner också att det antal personer som är i arbetskraften endast en del av året förefaller att vara beroende av konjunkturerna. Jämfört med år 1966 minskade antalet personer som var i arbetskraften endast en del av året under konjunktursvackan år 1967 med 18 procent, och sedan bibehölls den uppnådda nivån under år 1968. Antalet personer som var på arbetsmarknaden under hela året ökade mellan år 1966 och år 1967 med 3 procent och mellan år 1967 och år 1968 med 4 procent.

I den grupp som varit på arbetsmarknaden 1-49 veckor återfinns både de som trätt in i arbetskraften och de som lämnat den efter ett stadigvarande arbete, men också de som arbetat tillfälligtvis någon kortare tid. I tabell 15 lämnas material från undersökningen år 1968, som visar köns- och åldersfördelning för de personer som varit på arbetsmarknaden minst en vecka även med fördelning på tid i arbetskraften. Den

Tabell 15 Personer i arbetskraften i februari 1969, minst en vecka under 1968 med fördelning på dem som varit i arbetskraften hela året (50—52 veckor) respektive del av året (1—49 veckor) samt arbetskraftens bruttoförändringar mellan hösten 1967 och 1968 fördelade på ålder och kön

	I arbets- kraften febr 1969	I arbetskraften minst en vecka under 1968				Bruttoförändr i ar- betskraften hösten 1967/hösten 1968		
		50—52 veckor		1—49 veckor		Summa	Avgång	Tillskott
		Antal	Antal	%	Antal	%	Antal	Antal
<i>Män</i>								
14—24	385 000	254 000	46,7	289 600	53,3	543 600	46 300	79 600
25—44	951 400	893 200	92,0	77 800	8,0	971 000	18 400	19 300
45—64	920 500	886 000	94,9	47 600	5,1	933 600	25 800	11 500
65—74	102 700	89 600	66,1	46 000	33,9	135 600	41 900 ¹	12 700 ¹
Summa	2 359 600	2 122 800	82,2	461 000	17,9	2 583 800	132 400	123 100
<i>Kvinnor</i>								
14—24	318 700	220 900	46,8	250 900	53,3	471 800	54 600	81 000
25—44	600 300	460 500	69,0	207 200	31,0	667 700	62 800	88 800
45—64	535 800	475 200	78,6	129 700	21,4	604 900	61 200	49 900
65—74	35 700	32 200	62,2	19 600	37,8	51 800	17 900 ¹	7 200 ¹
Summa	1 490 500	1 188 800	66,2	607 300	33,8	1 796 200	196 500	226 900
Summa män och kvinnor	3 850 100	3 311 600	75,6	1 068 300	24,4	4 379 900	328 900	350 000

¹ Åldersklassen avser 65 år och däröver.

Källor: Arbetskraftsundersökningen febr 1969. Meddelande från utredningsbyrån 1969:25 och 1970:6 (AMS).

andel som varit i arbetskraften endast en del av året varierar naturligt nog med åldern. Den högsta andelen återfinns bland de yngre. Det bör observeras att denna höga andel inte bara beror på att det kommer ett stort tillskott till arbetskraften från de yngre. Andra undersökningar har gjorts som just visar hur stora strömmarna till och från arbetskraften kan uppskattas vara. Material härtill har erhållits genom s k samkörningar av de utvidgade höstundersökningarna dels för åren 1966 och 1967, dels för åren 1967 och 1968. För de gemensamma urvalsdelarna i dessa undersökningar har svaren vid de två undersökningstillfällena jämförts. Vissa av resultaten från samkörningen hösten 1967 och hösten 1968 har sammanställts i tabell 15. Här framgår att det är relativt många ungdomar som också lämnar arbetskraften. För de unga människors del skall det observeras att huvudparten av dem som lämnar arbetskraften troligen inte gör det

för värnpliktstjänstgöring. Man fann nämligen från motsvarande undersökning hösten 1966/hösten 1967 att 65 procent av dem som gjorde sin värnplikt under år 1967 och som varit i arbetskraften år 1966 under år 1967 hänförts till frånvarande från arbete. Samma undersökning visade att det fanns relativt stora strömmar mellan studerande och personer i arbetskraften. För männens del lämnade 32 700 personer arbetskraften för studier, och 68 800 kom till arbetskraften från studier. För kvinnorna var motsvarande siffror 26 400 och 62 700. Huvudparten av dessa var unga. Eftersom arbetsmarknadsläget var relativt pressat under år 1967 behöver dessa siffror inte vara helt representativa för förändringarna mellan åren 1967 och 1968. En motsvarande uppdelning av materialet presenterades dock inte då. De totala strömmarnas storlek för de unga antyder dock att förhållandena då var relativt likartade.

För att få en överslagsmässig bedömning av hur många personer som är relativt nya på arbetsmarknaden av dem som är i arbetskraften vid ett visst tillfälle görs följande jämförelser. Antag att samtliga personer som var i arbetskraften 50–52 veckor dvs hela året under år 1968 står kvar i arbetskraften februari 1969. Skillnaden mellan dessa två tal skulle då i princip ge en minimiskattning av antalet personer som tillkommit under år 1968 eller fram till februari 1969, en del av dessa kan i sin tur arbeta endast tillfälligt.

För männens del var 2 359 600 personer i arbetskraften i februari 1969 och 2 122 800 hade varit på arbetsmarknaden under hela året 1968. Tillskottet skulle därmed vara 236 800. En närmare granskning av denna kalkyl för de olika åldersgrupperna visar dock ett förvånansvärt högt tal för den yngsta gruppen. Det är emellertid så att de som i de reguljära arbetskraftsundersökningarna brukar hänföras till frånvarande från arbete på grund av värnplikt, dvs personer som har kvar sin anställning under värnpliktstjänstgöringen, i helårsundersökningen inte hänförts till arbetskraften under 50–52 veckor. Dessa brukar uppgå till ca 30 000. Därmed skulle ca 200 000 av de män som var i arbetskraften februari 1969 ha tillkommit under år 1968. Att denna kalkyl ger ett nära dubbelt så stort tal för tillskott som samkörningen 1967/1968 gav måste tolkas så att i kalkylen har fångats även de som är tillfälligt på arbetsmarknaden.

I februari 1969 fanns det 1 490 500 kvinnor i arbetskraften och under 1968 var 1 188 800 kvinnor på arbetsmarknaden hela året. Därmed skulle minst ca 300 000 kvinnor ha tillkommit under 1968 och fram till februari 1969. Enligt samkörningen från materialet 1967/1968 tillfördes arbetskraften ca 230 000 kvinnor, men samma resonemang gäller även här att de som är tillfälligt på arbetsmarknaden fångats vid jämförelsen.

Det bör kanske påpekas att man inte genom att jämföra de olika materialen kan särskilja å ena sidan dem som tillförts arbets-

marknaden som mer stadigvarande arbetskraft och å den andra de tillfälliga. De uppskattningar av tillskottet som erhållits genom samkörningarna kan ju i sin tur även innehålla dem som arbetar tillfälligt.

Även i helårsundersökningarna skiljer man ut olika statusgrupper, såsom sysselsatta och arbetslösa. I dessa fall kan emellertid samma individ hänföras till flera grupper eftersom han självklart i de flesta fall är arbetslös endast en del av året.

I nedanstående tablå anges återigen antalet personer som varit i arbetskraften någon gång under år 1968 med fördelning på antal veckor samt de som varit sysselsatta under året och även de med fördelning på veckor.

	50—52 veckor	1—49 veckor	Summa
Personer i arbetskraften	3 311 600	1 068 300	4 379 900
Sysselsatta	3 100 900	1 236 500	4 338 900

Totalt redovisas enligt undersökningen att 353 500 personer varit arbetslösa någon gång under året.¹ Av dessa hade 45 200 inte haft något arbete under året, därav skillnaden mellan totalantalet personer i arbetskraften och antalet sysselsatta. Att antalet personer som varit i arbetskraften 50–52 veckor överstiger antalet sysselsatta under samma tidrymd beror på att de återstående varit arbetslösa några veckor under året och således hänförs till dem som varit sysselsatta i 1–49 veckor.

¹ Meddelanden från utredningsbyrån 1970:3 (AMS).

Presentation av statistikkällorna

Två statistiska huvudkällor lämnar material för belysning av arbetslösheten, nämligen arbetskraftsundersökningarna samt den av arbetsmarknadsstyrelsen insamlade statistiken över de vid arbetsförmedlingen registrerade arbetslösa.

I *arbetskraftsundersökningarna* tillfrågas intervjupersonerna om de varit arbetssökande under mätveckan. Intervjupersonen behöver emellertid inte ha vidtagit någon åtgärd just under mätveckan för att få ett arbete. Han kan således t ex ha varit på arbetsförmedlingen tidigare och avvakta ett svar därifrån. En sådan åtgärd för att få ett arbete får emellertid inte ligga längre tillbaka i tiden än 60 dagar närmast före sista dagen i mätveckan. Det kan också påpekas att t ex studerande som söker arbete som de önskar tillträda när studierna avslutats inte räknas som arbetssökande.

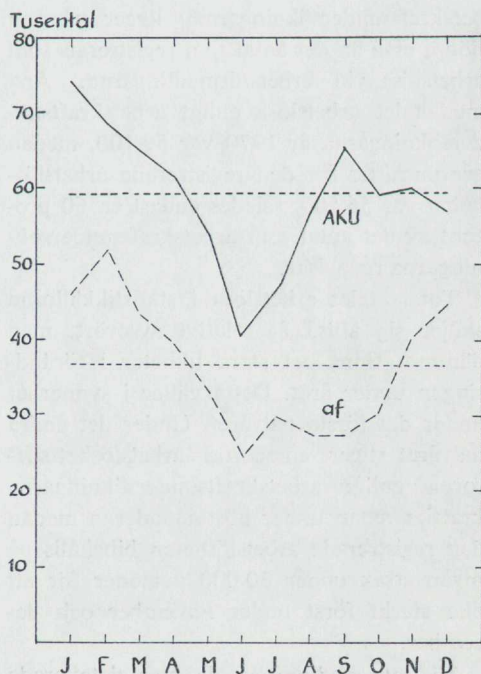
När *arbetsförmedlingarna* en dag i mitten av varje månad gör sin statistik över de arbetslösa så räknas de som varit arbetslösa räkningsdagen och som haft kontakt med arbetsförmedlingen under den vecka som räkningsdagen infaller.

Dessa två statistikkällor ger olika siffror för arbetslösheten, vilket kan verka förbryllande. Vid en närmare analys av de båda statistikkällorna finner man emellertid att det finns både likheter och olikheter dem emellan och olikheterna i sin tur ger också

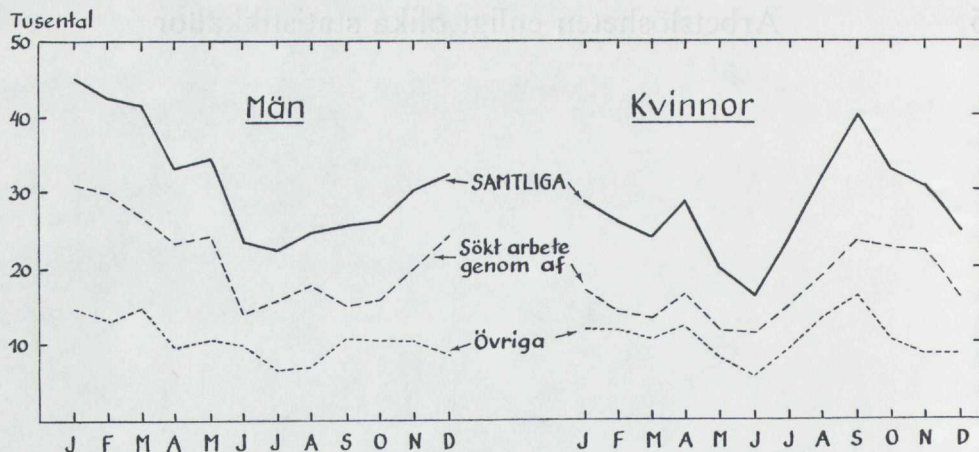
en viss information om arbetslöshetens karaktär och omfattning.

Detta avsnitt inleds med uppgifter om arbetslösheten under år 1970 enligt dessa två källor. Därefter presenteras även tids-serier över arbetslöshetens förändringar.

Figur 6 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) respektive registrerade vid arbetsförmedlingen (Af) under år 1970

Figur 7 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna under år 1970 fördelade på män och kvinnor samt personer som sökt arbete genom arbetsförmedlingen (Af) respektive övriga

Arbetslösheten under år 1970

Jämförelsen mellan de två statistikkällorna kan inledas med ett diagram, figur 6, som visar totalantalet arbetslösa varje månad under år 1970 dels enligt arbetskraftsundersökningarna, dels enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik över de vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösa.

För det första finner man – väl inte oväntat – att antalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna ligger på en högre nivå än det antal som registrerats som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna. Årsmedeltalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna år 1970 var 59 100, medan genomsnittet för den registrerade arbetslösheten var 36 500, således endast ca 60 procent av det antal som arbetskraftsundersökningarna redovisar.

Totalantalet arbetslösa i statistikkällorna skiljer sig alltså åt relativt avsevärt, men däremot finns det stora likheter i förändringen under året. Detta gäller i synnerhet under det första halvåret. Under det andra halvåret stiger emellertid arbetslöshetsciffrorna enligt arbetskraftsundersökningarna kraftigt redan under höstmånaderna medan den registrerade arbetslösheten bibehålls på nivån strax under 30 000 personer för att öka starkt först under november och december.

Vid ett studium av de mer detaljerade

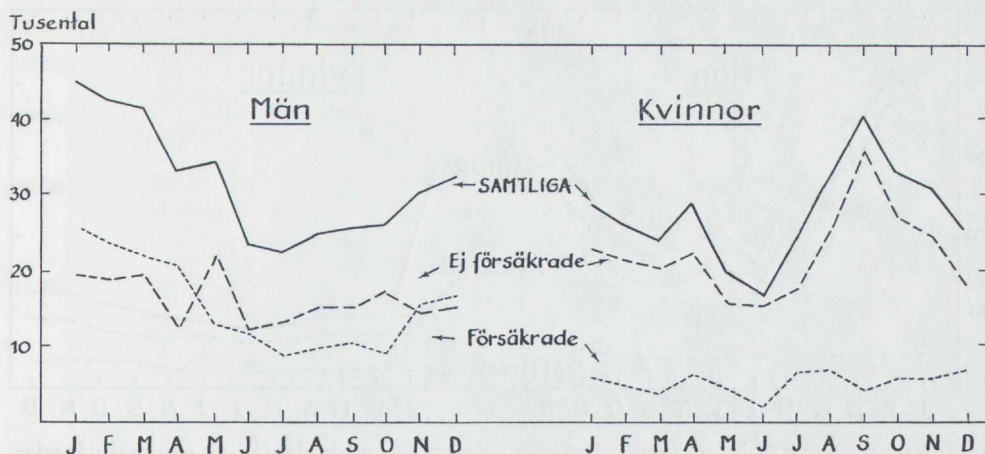
uppgifterna om arbetslösheten, med fördelningar på bl a kön och ålder, vilka som är arbetslöshetsförsäkrade m m, framgår det emellertid tydligare på vilka punkter materialen skiljer sig åt.

Först presenteras två diagram, figur 7 och 8, som belyser några detaljer om de arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna. När man nu analyserar ett mer differentierat material som bygger på en urvalsundersökning så kommer slumpfelen att spela en, relativt sett, större roll och det blir svårare att göra generaliseringar.

Man finner emellertid för det första att antalet arbetslösa både män och kvinnor minskar under det första halvåret 1970. Minskningen för männens del är relativt sett starkast. Männerna förefaller att ha en säsongmässigt starkare vinterarbetslöshet än kvinnorna. Männerna visar en svag uppgång mellan april och maj som är koncentrerad till åldersgruppen 20–24 år. Det är väl troligt att man här återfinner dem som nyligen gjort sin värnplikt och som ännu inte fått arbete. Vid nästa mättillfälle, i juni, är denna åldersgrupps arbetslöshet återigen nere på mer »normal» nivå. Den uppgång som kan noteras för kvinnorna i april har däremot inte samma systematiska karaktär utan är mer spridd över åldrarna.

Den starka uppgången i antalet arbetslösa under höstmånaderna är starkt koncentre-

Figur 8 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna under år 1970 fördelade på män och kvinnor samt arbetslöshetsförsäkrade respektive ej försäkrade

rad till kvinnorna. En analys av arbetslösheten enligt de tidigare fyra arbetskraftsundersökningarna per år visade att dels ungdomar, dels gifta kvinnor uppvisade en högre arbetslöshet i augustiundersökningarna¹ än under året som genomsnitt. Man finner för höstmånaderna under år 1970 för kvinnornas del att antalet arbetslösa yngre kvinnor (upp till 24 år) ligger på ett genomsnitt av 14 700 personer under augusti, september och november men sjunker sedan till genomsnittligt 9 800 för oktober, november och december. Liknande förlopp har arbetslösheten även för de kvinnor som är äldre än 25 år, men den tidiga höstens arbetslöshet är dock inte lika accentuerad. En förklaring för kvinnornas del till denna utveckling under hösten kan vara att kvinnorna har en större rörlighet ut och in i arbetskraften än männen vilket belysts med flera material i det föregående. Många kvinnor lämnar arbetsmarknaden under sommarmånaderna och söker nytt arbete under hösten.

Man finner vidare att större delen av de arbetslösa både bland män och kvinnor sökt arbete genom arbetsförmedling. Som ett genomsnitt för året gäller att 67 procent av de arbetslösa männen och 61 procent av de arbetslösa kvinnorna sökt arbete genom arbetsförmedlingen. Ytterligare kan poängteras att antalet arbetslösa män som ej sökt arbete genom förmedlingen har en mer

jämn utveckling under året än de som sökt arbete genom förmedlingen.

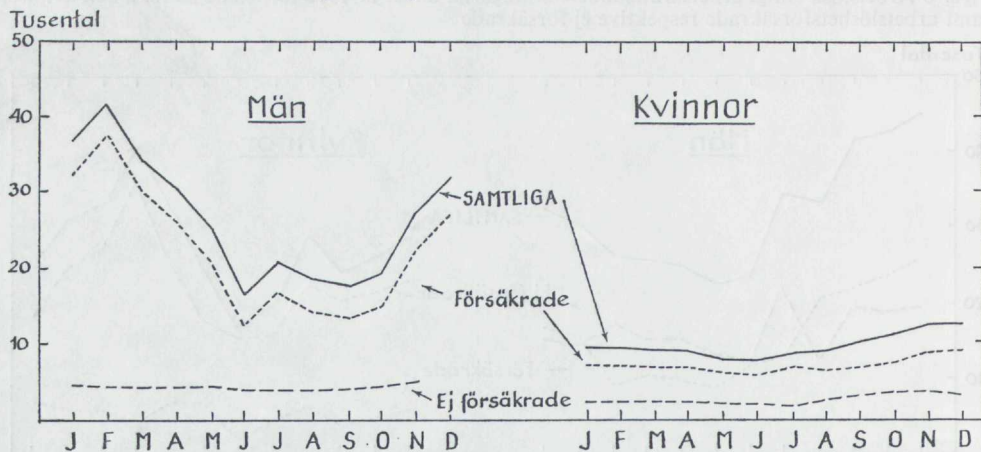
Materialet i arbetskraftsundersökningarna kan också fördelas på dem som är arbetslöshetsförsäkrade respektive ej försäkrade, vilket gjorts i figur 8. Av de arbetslösa männen var i genomsnitt 49 procent försäkrade och av kvinnorna 19 procent. De ej försäkrade arbetslösa männen visar en relativt jämn utveckling under året, men i maj märks en uppgång. Denna uppgång kan eventuellt hänga samman med den högre arbetslösheten som de yngre männen hade under maj, vilken tolkades gälla värnpliktiga som ännu inte fått arbete. Då det inte finns tabeller över de arbetslösa ej försäkrades åldersfördelning kan hypotesen ej bekräftas utan specialbearbetningar.

För de arbetslösa försäkrade männen framgår dock tydligt minskningen under det första halvåret 1970, varefter arbetslösheten för deras del ligger på en nivå omkring 10 000 personer fram till november, då en ökning sätter in till drygt 15 000 och till nära 17 000 under december. De arbetslösa försäkrade kvinnorna förefaller däremot att ha en mer jämn utveckling under året, men deras antal är så ringa att några säkra omdömen inte kan göras.

Även de vid arbetsförmedlingen registrerade arbetslösa kan presenteras med en upp-

¹ Stödformer för arbetslösa äldre arbetstagar, sid 156 (SOU 1967:62).

Figur 9 Arbetslösa registrerade vid arbetsförmedlingen under år 1970 fördelade på män och kvinnor samt arbetslöshetsförsäkrade respektive ej försäkrade

delning på män och kvinnor samt arbetslöshetsförsäkrade respektive ej försäkrade under år 1970. Detta görs i figur 9. Vad gäller den registrerade arbetslösheten finner man för det första att de försäkrade helt dominerar. Som ett genomsnitt för år 1970 gäller att 84 procent av de män som var anmälda som arbetslösa vid förmedlingarna var arbetslöshetsförsäkrade och 73 procent av kvinnorna. Antalet ej försäkrade arbetslösa förändras mycket litet under året.

De arbetslösa försäkrade männen registrerade vid arbetsförmedlingen visar en markant minskning under det första halvåret 1970 medan de försäkrade arbetslösa kvinnorna ligger på samma nivå – ca 7 000 per-

soner –, med undantag av sommarmånaderna, från årets början ända fram till oktober. För både män och kvinnor sätter sedan en ökning in under årets sista månader. Den registrerade arbetslösheten för de försäkrade männen ökar med 52 procent från oktober till november och med ytterligare 21 procent sedan till december. För de försäkrade kvinnorna är ökningarna under dessa månader dock svagare, 17 procent respektive 6.

Av beskrivningarna av arbetslöshetens förändringar under år 1970 enligt de två källorna framgår att det finns vissa gemensamma drag i dem, vilket främst gäller de försäkrade arbetslösa, men även för dessa

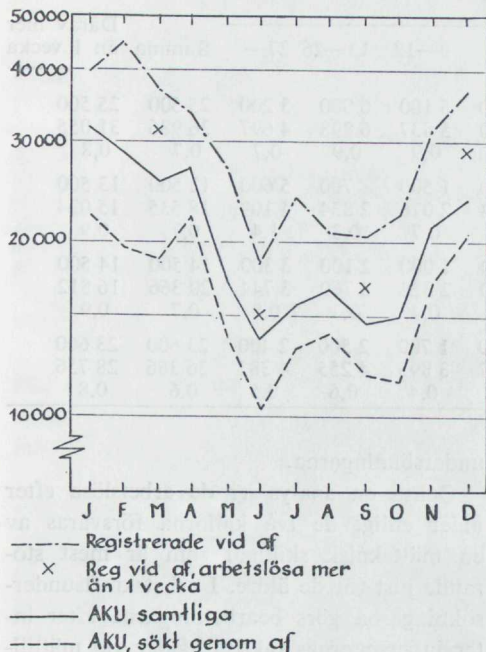
Tabell 16 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) respektive registrerade vid arbetsförmedlingen (Af) under år 1970 (årsmedeltal) fördelade på olika kategorier

	Samtliga	Sökt arbete gm Af	% av samtl	Arbetslös- hetsförsäkr	% av samtl
<i>Enligt AKU:</i>					
Män	31 800	21 400	67,3	15 600	49,1
Kvinnor	27 400	16 800	61,3	5 200	19,0
Summa	59 100	38 200	65,6	20 800	35,2
Därav försäkrade		16 100			
ej försäkrade		22 100			

	Samt- liga	Arbetslös- hetsförsäkr	% av samtl
<i>Registrerade vid Af:</i>			
Män	26 669	22 351	83,8
Kvinnor	9 842	7 161	72,8
Summa	36 511	29 512	80,8

Figur 10 Arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa registrerade vid arbetsförmedlingen (AF) respektive enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) under år 1970

Logaritmisk skala

finns det vissa skillnader, som bör diskuteras.

För att underlätta den direkta jämförelsen presenteras medeltalet arbetslösa under 1970 enligt de två källorna i tabell 16.

För det första torde en del av förklaringen till skillnaden i totalantalet arbetslösa, vars utveckling under år 1970 återgivits i figur 6, vara den att många arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna inte sökt arbete genom arbetsförmedlingarna. Som ett genomsnitt för år 1970 gäller att 20 900 arbetslösa sökt arbete på annat sätt. Totalt har 38 200 uppgett sig söka arbete på förmedlingarna och den vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten omfattade 36 500 personer. Detta förefaller att vara en god överensstämmelse, men vid detaljstudium anger arbetskraftsundersökningarna att 20 800 av de arbetslösa var försäkrade och därav skulle endast 16 100 ha sökt arbete genom arbetsförmedlingen. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik däremot skulle det ha funnits 29 500 försäkrade arbetslösa registrerade vid arbetsförmedlingarna i genomsnitt för året.

På denna punkt redovisar således arbetskraftsundersökningarna ett lägre antal arbetslösa.

Om de två källornas uppgifter om de försäkrade arbetslösa ställs samman i ett diagram, underlättas den fortsatta diskussionen, se figur 10. Diagrammet har ritats i logaritmisk skala, varigenom likheterna i förändringen mellan de olika serierna framgår tydligare.

För det första kan man dock fråga varför det finns fler arbetslösa försäkrade registrerade vid arbetsförmedlingarna än som uppger sig vara arbetslösa i arbetskraftsundersökningarna. Förklaringar härtill är bl a av rent mätteknisk art. Som nämnts tidigare avser arbetskraftsundersökningarna att kartlägga vilka som är i arbetskraften och av dessa vilka som är sysselsatta eller arbetslösa under en vecka. Man hänför därvid en individ endast till en av dessa sk statusgrupper. Detta innebär då att en individ som mister sitt arbete under mätveckan hänförs till de sysselsatta. Likaså hänför man dem som påbörjar ett arbete någon dag fram i veckan också till de sysselsatta. Den som registreras som arbetslös räkningdagen vid arbetsförmedlingarna behöver i princip endast vara arbetslös denna dag eller en kort del av veckan.

För att få underlag för en mer korrekt jämförelse bör i första hand frånräknas de som varit arbetslösa mindre än en vecka i den registrerade arbetslösheten. Detta kan dock bara göras vid de fyra tillfällena om året – i mars, juni, september och december – då arbetsförmedlingarna också tar in uppgifterna om arbetslöshetens längd. De fyra kryssmarkeringarna i figur 10 anger antalet arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa som registrerats vid förmedlingarna och som varit arbetslösa mer än en vecka.

I tabell 17 har en sammanställning gjorts över det material som finns över arbetslöshetstidens längd för de försäkrade arbetslösa. Av materialet framgår att dras de bort som varit arbetslösa mindre än en vecka, så minskar skillnaden i antalet arbetslösa enligt de två källorna från 8 800 till 3 600 som ett genomsnitt för de fyra mättillfällena. Genom den kvot som bil-

Tabell 17 Arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) respektive registrerade vid arbetsförmedlingen (Af) fördelade på arbetslöshetstidens längd vissa månader år 1970

		Antal veckor							Summa	Därav mer än 1 vecka
		—1	1—2	3—4	5—8	9—12	13—26	27—		
Mars	AKU	—	3 200	4 200	3 800	5 100	6 000	3 200	25 500	25 500
	Af	5 931	2 941	4 310	6 370	5 837	6 898	4 697	36 986	31 055
	AKU/Af		1,1	1,0	0,6	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8
Juni	AKU	—	2 500	1 400	1 800	1 500	700	5 600	13 500	13 500
	Af	3 511	1 665	1 756	2 584	2 076	2 834	4 109	18 535	15 024
	AKU/Af		1,5	0,8	0,7	0,7	0,3	1,4	0,7	0,9
Sept	AKU	—	2 800	2 500	2 800	1 000	2 100	3 300	14 500	14 500
	Af	3 554	2 383	2 301	3 300	2 324	2 760	3 744	20 366	16 812
	AKU/Af		1,2	1,1	0,8	0,4	0,7	0,9	0,7	0,9
Dec	AKU	—	6 000	5 800	5 100	1 700	2 500	2 400	23 600	23 600
	Af	7 610	4 369	5 048	6 807	3 895	4 255	4 382	36 366	28 756
	AKU/Af		1,4	1,2	0,8	0,4	0,6	0,5	0,6	0,8

dats mellan observationerna för arbetslöshetstidens längd framgår även vissa systematiska skillnader.

Arbetskraftsundersökningarnas material visar regelmässigt ett något högre antal som varit arbetslösa i 1–2 veckor än arbetsförmedlingsstatistiken. Det är emellertid svårt att få materialen helt exakt jämförbara med avseende på tidsindelningen. Det finns nämligen vissa mättekniska olikheter vid klassificeringen av arbetslöshetstider som varat delar av en vecka. Dessa olikheter betyder kvantitativt förmodligen mest vid de korta arbetslöshetstiderna.

Överensstämmelsen kan sägas vara genomsnittligt sett frapperande god vad gäller de arbetslösa i intervallet tre till fyra veckor, men sedan kommer en underskattning i arbetskraftsundersökningarnas observationer för den arbetslöshet som är fem veckor och längre.

Det finns emellertid ytterligare en diskrepans mellan de två materialen som framkommer när man studerar de arbetslösa efter ålder och som nog förklarar en större del av den påtalade skillnaden. I tabell 18, som visar de arbetslösa efter kön och ålder enligt de två källorna genomsnittligt för år 1970, där dock arbetskraftsundersökningarnas material inte kan fördelas på försäkrade respektive ej försäkrade, framkommer vad som förefaller vara underskattningar av de äldre arbetslösa i arbetskrafts-

undersökningarna.

Också en analys av de arbetslösa efter ålder enligt de två källorna försvåras av en mätteknisk skillnad som är mest störande just för de äldre. I arbetskraftsundersökningarna görs bearbetningarna efter intervjupersonernas faktiska ålder vid mättilfället. I arbetsförmedlingsstatistiken däremot avses med åldersangivelsen den ålder som den arbetslöse har vid början av året. Detta innebär, för att ta 67-årsangivelsen som exempel, att i början av året ansluter sig denna väl till den faktiska åldern. I slutet av året är dock merparten av de personer som hänförs till denna åldersklass i själva verket 68 år. Arbetsförmedlingsstatistikens årsgenomsnitt för antalet arbetslösa 67 år och äldre är, när man närmare granskar förändringarna under året, en underskattning av antalet arbetslösa som är 67 år och äldre. I motsvarande grad är den närmast undre åldersklassen, 60–66 år, en över-skattning. Uppskattningsvis var antalet registrerade arbetslösa med den faktiska åldern 67 år och däröver i medeltal ca 2 000 i stället för något över 1 000 som anges i tabell 18. Den äldsta åldersklassens arbetslösa visar sig alltså ha en större underskattning i arbetskraftsundersökningarna än som tabellen visar. Flertalet av dessa personer är som syns arbetslöshetsförsäkrade och torde tillhöra den kategori pensionärer som »stämplar ut» ur arbetslöshetskassorna.

Tabell 18 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) respektive registrerade vid arbetsförmedlingen (Af) under år 1970 (årsmedeltal) fördelade på kön och ålder

Ålder	Män				Kvinnor					
	AKU	Reg vid Af			Kvot AKU/ Af	AKU	Reg vid Af			Kvot AKU/ Af
		Försäkr	Ej försäkr	Summa			Försäkr	Ej försäkr	Summa	
—24	9 600	1 750	876	2 626	3,7	10 700	845	844	1 689	6,3
25—34	5 400	2 342	359	2 701	2,0	6 100	760	286	1 046	6,1
35—44	3 300	2 421	259	2 680	1,2	3 500	958	222	1 180	2,9
45—54	4 600	3 671	285	3 956	1,2	3 300	1 525	214	1 739	1,9
55—59	2 800	2 732	357	3 089	0,9	1 400	953	234	1 187	1,2
60—66	5 600	8 407	2 174	10 581	0,5	2 300	2 052	880	2 932	0,8
67—	400	1 027	8	1 035	0,4	—	67	1	68	—
Summa	31 800	22 351	4 318	26 669	1,2	27 400	7 161	2 681	9 842	2,8

Här finns således nära 2 000 personer ytterligare som arbetskraftsundersökningarna inte fångar.

Vad gäller jämförelsen för den närmast yngre gruppen, 60—66-åringarna, så visar arbetskraftsundersökningarna, trots att den skall minskas med ca 1 000 personer, fortfarande en markant underskattning. Detta torde sammanhånga med de nya stödformer som nu finns för de äldre arbetslösa. Det är troligt att de som gått arbetslösa långa tider vid en intervju av arbetskraftsundersökningarnas typ inte längre upplever sig vara arbetssökande. Ett ytterligare stöd för riktigheten av denna hypotes redovisas när tidsserier över de arbetslösa enligt de två källorna presenteras längre fram.

I figur 10 presenterades också observationer över arbetslösa försäkrade enligt arbetskraftsundersökningarna som uppgivit sig ha sökt arbete genom arbetsförmedlingen. Detta antal är genomsnittligt för år 1970 4 700 personer lägre än totalantalet arbetslösa försäkrade enligt samma källa (se tabell 16), och därmed avsevärt lägre än den vid förmedlingarna registrerade arbetslösheten. Flertalet av dessa hör till en övriggrupp vad gäller sättet att söka arbete. Till denna övriggrupp förs bl a de som permitterats utan lön och således avvaktar att få återgå till arbetet och de som erhållit en anställning som de dock ännu inte tillträtt. Dessa söker således formellt sett inte arbete under mätveckan genom förmedlingen. De är däremot registrerade som arbetslösa

vid förmedlingarna.

Denna jämförelse vad gäller nivåskattningarna eller totalantalet arbetslösa försäkrade visar sammanfattningsvis att det finns direkt belägg för några poster i den skillnad, 8 700 personer (29 500 registrerade arbetslösa och 20 800 enligt arbetskraftsundersökningarna), som de två källorna uppvisar för år 1970. Om antalet registrerade arbetslösa med en arbetslöshetstid som understiger en vecka enligt de fyra mätningarna vid arbetsförmedlingarna är representativa för hela året så framkommer en skillnad på genomsnittligt ca 5 000. Vidare har 1 500 à 2 000 personer som är 67 år och äldre, och som inte uppgett sig vara arbetssökande i arbetskraftsundersökningarna registrerats som arbetslösa. Kvar står en nettoskillnad på 1 700 à 2 200 personer. I denna skillnad återfinns således enligt argumentationen ovan dels de som fått ett arbete under veckan, dels äldre långtidsarbetslösa.

Hittills har ingenting nämnts om förändringarna under året vid den direkta jämförelsen. Det framgår emellertid tydligt av diagrammet (figur 10) att överensstämmelsen i detta avseende får sägas vara mycket god. Det finns visserligen en del mindre »hack» i kurvan för de arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna, men dessa torde ligga inom slumpfelsmarginalerna. En anmärkning kan dock göras med anledning av den ökning av arbetslösheten mellan januari och februari enligt arbetsförmedlingsstatistiken som inte återfinns i arbetskrafts-

undersökningarna. Som regel fördelas numera urvalet i arbetskraftsundersökningarna på två veckor, och bearbetningen avser ett genomsnitt av dessa två veckor. Under vintern, och kanske då i synnerhet i februari, spelar relativt tillfälliga väderstörningar en stor roll för arbetslöshetens omfattning. Med arbetskraftsundersökningarnas metod får man en utjämning av sådana effekter. Därtill kan påpekas att inte heller den kortvariga arbetslösheten fångas i arbetskraftsundersökningarna.

Slutsatsen blir för de försäkrade arbetslösa del att de två källorna ger nära nog samstämmig information vad gäller totalnivån, om man tar hänsyn till de mättekniska skillnaderna, och en mycket god överensstämmelse vad gäller förändringarna månad för månad, om man beaktar att arbetskraftsundersökningarnas observationer, som bygger på en urvalsundersökning, är behäftade med slumpfel. Man kan nog tillfoga det omdömet att trots att arbetskraftsundersökningarna bygger på ett urval så är informationen god även när det gäller detaljer som t ex fördelningen på arbetslöshetstidens längd. Man kan dock inte alltid utifrån ett så nedbrutet material få en säkerställd information om eventuella förändringar utifrån några enstaka observationer.

Så är turen då kommen till att diskutera de *ej försäkrade arbetslösa* enligt de två källorna. I tabell 16 angavs att, enligt arbetskraftsundersökningarna, 22 100 personer i genomsnitt per vecka som ej var medlemmar i arbetslöshetskassa hade sökt arbete på arbetsförmedlingen under år 1970. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik fanns det emellertid endast 7 000 *ej försäkrade* registrerade som arbetslösa vid förmedlingarna. Med den nya typen av öppen förmedling, dit arbetssökande kommer för att orientera sig om arbetsutbudet i olika typer av platslistor och själv sedan tar kontakt med arbetsgivaren, är det självklart att det finns många arbetslösa som inte blir registrerade hos förmedlingen. Huvudparten av de *ej försäkrade arbetslösa* som är registrerade vid arbetsförmedlingen uppbär stöd av något

slag. Som ett genomsnitt för tiden januari-november 1970 gäller att 11 procent uppbär kommunalt kontantunderstöd och 47 procent omställningsbidrag, dvs det nya stödet för äldre som ej är arbetslöshetsförsäkrade.¹ Många av de *ej försäkrade arbetslösa* enligt arbetskraftsundersökningarna kommer förmodligen att uppfylla kraven för den av KSA-utredningen föreslagna stödformen kontant arbetsmarknadsstöd. Ett av kraven blir att de skall hålla regelbunden kontakt med arbetsförmedlingen. Troligen kommer därmed den registrerade arbetslösheten att stiga avsevärt. Detta behöver således inte betyda att arbetslösheten i realiteten har ökat.

Avsnittet skall avslutas med några ytterligare data om arbetslösheten år 1970 från arbetskraftsundersökningarna som belyser arbetslöshetens omfattning och också ger ytterligare exempel på den information som dessa undersökningar ger.

I tabell 19 ges först några uppgifter om arbetslöshetstidens längd som ett genomsnitt för år 1970 där materialet fördelats på olika kategorier. Därav framgår att de *ej försäkrade arbetslösa* har en väsentligt kortare arbetslöshetstid än de *försäkrade*. Någon skillnad föreligger inte mellan *ej försäkrade män* och *ej försäkrade kvinnor*. Detta framgår tydligt när man studerar de sammanfattande måtten nedre kvartil, median respektive övre kvartil. Det bör kanske anmärkas att dessa mått beräknats på det klassindelade materialet. Vid de längre arbetslöshetstiderna är som synes klassindelningen relativt grov, varför det kan finnas risk för att värdet för i synnerhet den övre kvartilen kan ha blivit överskattat. Man finner vidare att *försäkrade kvinnorna* har längre arbetslöshetstider än *försäkrade män*. Bakgrunden till detta kan vara den säsongarbetslöshet som männen drabbas av, som dock i allmänhet är av relativt sett kortvarigare karaktär.

Arbetslöshetstiderna för de *försäkrade* uppvisar en kraftigare variation under året än för de *ej försäkrade*, vilket kanske bäst belyses i ett diagram. I figur 11 har media-

¹ Arbetsmarknadsstatistik, nr 4 B 1971 (utg av arbetsmarknadsstyrelsen).

Tabell 19 Arbetslöshetstidens längd för olika kategorier av arbetslösa år 1970. Procentuell fördelning samt undre kvartil, median och övre kvartil

	Antal veckor						Summa	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
	—2	3—4	5—8	9—12	13—26	27—				
Män,										
försäkrade	19,3	17,9	20,5	11,5	18,6	12,2	100	2,6	6,5	16,3
ej försäkrade	32,7	24,1	15,4	6,8	9,9	11,1	100	<2	3,4	9,8
Kvinnor,										
försäkrade	15,4	17,3	15,4	9,6	19,2	23,1	100	3,1	8,8	24,6
ej försäkrade	33,0	24,4	17,6	8,1	10,4	6,8	100	<2	3,4	8,0
Båda könen,										
samtliga	27,9	22,0	17,6	8,8	13,0	10,7	100	<2	4,0	11,4
försäkrade	18,3	17,8	19,2	11,1	18,3	14,9	100	2,8	6,9	18,6
ej försäkrade	33,1	24,0	16,7	7,6	10,2	8,6	100	<2	3,4	8,7

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

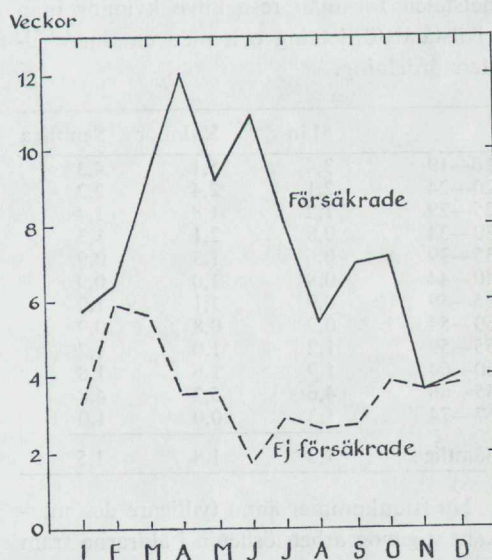
nen för arbetslöshetstidens längd vid de olika mätstillfällena under år 1970 tecknats för försäkrade respektive ej försäkrade. Det framgår tydligt för de försäkrade arbetslösa hur arbetslöshetstiden successivt ökar kraftigt under första delen av året, samtidigt som antalet arbetslösa minskar (se figur 8). Bakom detta ligger att det sker en ganska ringa omsättning av arbetslösa. Det är små tillskott av nya arbetslösa och kvar står relativt allt fler långtidsarbetslösa. När arbetslösheten, som i november, ökar ganska kraftigt så sjunker också den genomsnittliga arbetslöshetstiden. Det kan nämnas att den undre kvartilen för de försäkrade arbetslösas del var 3,3 veckor i oktober och att den sjönk till under två veckor i november.

Även antalet arbetslösa ej försäkrade minskar under första halvåret. För dem kan man emellertid från och med februari iakttaga en successiv minskning i arbetslöshetstiderna. Detta antyder en ganska kraftig omsättning av arbetslösa. Trots minskningen i antalet arbetslösa skulle det alltså tillkomma ett stort antal nya arbetslösa, men dessa synes alltså relativt snabbt få sysselsättning. Man kan emellertid också tänka sig att det i denna kategori finns många som ej varit i arbetskraften tidigare, men som söker ett arbete och har svårigheter att finna något och efter en tid ger upp sitt sö-

kande och därmed träder tillbaka till gruppen ej i arbetskraften igen.

Tidigare lämnades uppgifter om antalet arbetslösa under år 1970 med fördelning på kön och ålder (tabell 18). Dessa uppgifter kan kompletteras med en belysning av hur den *relativa arbetslösheten enligt arbetskraftsundersökningarna* varierar för olika befolkningsgrupper, tabell 20. De relativa arbetslöshetstalen erhålls genom att antalet

Figur 11 Medianen för arbetslöshetstidens längd för arbetslöshetsförsäkrade respektive ej arbetslöshetsförsäkrade under år 1970

Källa: Arbetskraftsundersökningarna år 1970

Tabell 20 Relativa arbetslöshetstal för olika befolkningsgrupper år 1970

Ålder	Män			Kvinnor			Båda könen
	Gifta	Ej gifta	Samtl	Gifta	Ej gifta	Samtl	
16—19	..	3,5	3,4	..	5,2	5,1	4,3
20—24	1,1	2,4	2,1	2,5	2,3	2,4	2,2
25—34	0,6	1,9	1,0	1,9	1,8	1,9	1,4
35—44	0,6	1,4	0,7	1,3	0,6	1,1	0,9
45—54	0,6	2,5	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9
55—64	1,3	2,6	1,5	1,2	1,4	1,3	1,4
65—74	3,1	1,6	2,8	1,4	3,6	2,8	2,8
Samtliga	0,9	2,3	1,3	1,4	2,3	1,8	1,5

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

arbetslösa för en viss befolkningsgrupp sätts i relation till totalantalet personer i arbetskraften för samma befolkningsgrupp. Det relativa arbetslöshetstalet anger hur stor procent av arbetskraften som saknar sysselsättning.

Man finner enligt dessa uppgifter att den relativa arbetslösheten är högre för ungdomar och äldre än i de mellanliggande åldrarna. Ålderns betydelse för den relativa arbetslösheten framkommer emellertid tydligare i ett mer differentierat material. Detta finns emellertid inte fördelat på civilstånd för männens del, varför det inte kan infogas i tabell 20. I nedanstående tablå ges i stället för år 1970 de relativa arbetslöshetstalen för män respektive kvinnor utan civilståndsfördelning och med en finare åldersfördelning.

	Män	Kvinnor	Samtliga
16—19	3,4	5,1	4,3
20—24	2,1	2,4	2,2
25—29	1,2	1,8	1,4
30—34	0,8	2,1	1,3
35—39	0,6	1,3	0,9
40—44	0,8	1,0	0,9
45—49	0,9	1,1	1,0
50—54	0,9	0,8	0,9
55—59	1,2	1,0	1,2
60—64	1,9	1,6	1,8
65—66	4,6	5,2	4,8
67—74	1,3	0,0	1,0
Samtliga	1,3	1,8	1,5

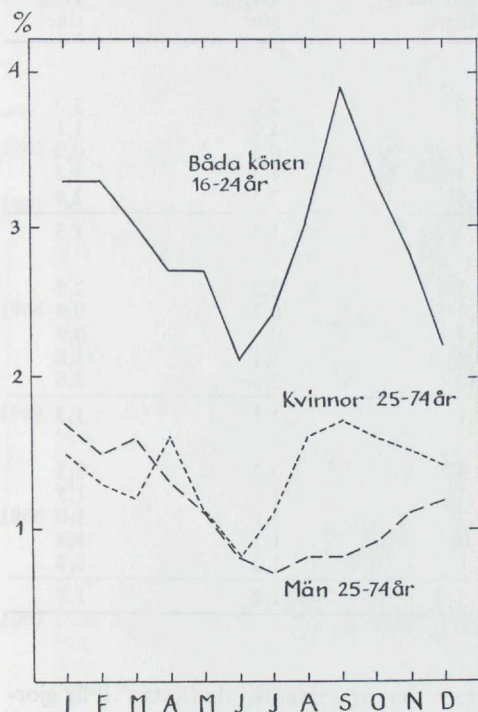
Nu framkommer ännu tydligare den markant stigande arbetslösheten i åldrarna fram emot pensionsåldern.

En ytterligare anmärkning till de lämnade uppgifterna är att arbetslösheten är större för kvinnor än för män. Och för männens del finner man en avsevärt högre relativ arbetslöshet bland de ej gifta männen än bland de gifta. Det kan också erinras om att de ej gifta männen hade lägre relativa arbetskraftstal än de gifta (tabell 1). Av samtliga arbetslösa män under år 1970 var över hälften — 56 procent — ej gifta. Går man in i det åldersfördelade materialet och tittar endast på åldersgruppen 25—54 år, vilket innebär att man skär bort de flesta så att säga ännu ej gifta och änkemännen, så är 49 procent av de arbetslösa ej gifta män. Som jämförelse kan nämnas att de ej gifta utgör endast 23 procent av den manliga arbetskraften i dessa åldrar.

Kommentarer och kompletterande analys av ungdomarnas och kvinnornas högre arbetslöshet kommer att ges i det följande.

Utvecklingen av å ena sidan ungdomarnas (åldrarna 16—24 år) och å andra sidan männens respektive kvinnornas (åldrarna 25—74 år) relativa arbetslöshet under år 1970 har tecknats i figur 12. Som ett genomsnitt för hela året gäller att 2,9 procent av arbetskraften i åldrarna 16—24 år var arbetslös medan genomsnittet för de vuxna männen var 1,1 procent och för de vuxna kvinnorna var 1,4 procent. Ungdomarnas höga höstarbetslöshet avspeglar förmodligen att många då efter studiernas slut och eventuella tillfälliga sommararbeten söker sig ut på arbetsmarknaden. Som syns minskar den-

Figur 12 Relativ arbetslöshet för män respektive kvinnor 25—74 år samt för ungdomar 16—24 år under år 1970

Källa: Arbetskraftsundersökningarna 1970

na arbetslöshet relativt snabbt. Nya kullar av nyexaminerade släpps ut i slutet av året, vilka dock är av mindre omfattning än vårarnas kullar. De höga relativa arbetslöshetstalen i början av året kan i sin tur spegla dessa ungdomars sökande efter arbete. Att kvinnorna har en högre arbetslöshet än männen genomsnittligt sett är också en effekt av en hög höstarbetslöshet. Även för dem gäller att många söker sig ut på arbetsmarknaden under hösten. Några har tillfälligt lämnat arbetskraften under sommarmånaderna. Andra som varit borta en längre tid fattar sitt beslut inför hösten, då som regel efterfrågan på arbetskraft också är stor, att de skall börja att yrkesarbeta igen.

Till slut skall även några regionala data om arbetslösheten ges. I tabell 21 anges de relativa arbetslöshetstalen med fördelning på de tre områdena skogslän, storstadslän och övriga län för olika befolkningsgrupper. För männens del är arbetslösheten i skogslänen

dubbelt så hög som i hela det övriga Sverige. Man kan även observera att män i åldersgruppen 55—64 år i storstadslänen inte har någon »överarbetslöshet». För kvinnorna ligger arbetslösheten i storstadslänen lägre än i både skogslänen och de övriga länen. Vidare är inte de regionala skillnaderna i arbetslöshet för kvinnornas del lika markerad som för männen. Det bör anmärkas att uppgifterna för åldersgruppen 65—74 för i synnerhet kvinnorna troligen har stora slumpfelsmarginaler.

När de regionala skillnaderna i de relativa arbetskraftstalen diskuterades gjordes en finare uppdelning av de skogslänen. Det kan vara riskabelt att splittra materialet alltför mycket när arbetslösheten analyseras. Men uppgifterna om den totala relativa arbetslösheten för män respektive kvinnor utan åldersuppdelning torde nog spegla de skillnader som finns dessa länsgrupper emellan.

	Män	Kv	Samtliga
Södra skogslänen	1,5	2,2	1,8
Mellersta Norrland	2,5	2,0	2,3
Övre Norrland	3,2	3,0	3,1

Likaså kan nog en uppdelning på ålder göras utan könsfördelning:

	16—24	25—44	45—54	55—64
Södra skogslänen	3,1	1,4	1,3	1,5
Mellersta Norrland	3,9	1,4	1,4	3,1
Övre Norrland	5,9	2,0	2,2	4,9

Man finner således att skogslärens »överarbetslöshet» är mest markerad i övre Norrland, dvs i Västerbottens och Norrbottens län. En annan iakttagelse är att den diskussion, som fördes om de södra skogslärens mindre gynnsamma arbetsmarknadsklimat för kvinnorna i relation till mellersta Norrland i anslutning till tabell 4, syns avspegla sig också i arbetslöshetssiffrorna.

Tabell 21 Relativa arbetslöshetstal för olika befolkningsgrupper med regional fördelning år 1970

	Skogs- länen	Storstads- länen	Övriga län	Hela riket
<i>Båda könen</i>				
14—24 år	4,0	2,6	2,6	2,9
25—44	1,6	1,0	1,0	1,1
45—54	1,6	0,7	0,8	0,9
55—64	2,7	0,9	1,3	1,4
65—74	4,5	2,5	2,3	2,8
Samtl	2,3	1,2	1,4	1,5
<i>Män</i>				
14—24 år	3,6	2,3	2,2	2,5
25—44	1,4	0,8	0,7	0,9
45—54	1,8	0,7	0,6	0,9
55—64	3,0	0,8	1,4	1,5
65—74	4,2	2,2	2,6	2,8
Samtl	2,2	1,1	1,1	1,3
<i>Kvinnor</i>				
14—24 år	4,6	2,9	3,2	3,3
25—44	1,9	1,3	1,6	1,5
45—54	1,2	0,7	1,1	1,0
55—64	2,2	1,0	1,2	1,3
65—74	5,4	3,1	1,0	2,8
Samtl	2,4	1,5	1,8	1,8

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970

Arbetslöshetens förändringar under perioden 1962—1970

Eftersom arbetslösheten varierar med konjunkturläget är det i högsta grad av intresse att presentera data för arbetslösheten i form av tidsserier. De tidsserier från arbetskraftsundersökningarna som presenteras i det följande i tabeller och diagram är genomgående utjämnade serier som bygger på observationerna från de fyra undersökningar som man tidigare utfört årligen. För år 1970 har därför endast observationerna från de motsvarande tidpunkterna medtagits. Utjämnningen har gjorts genom beräkning av sk rullande medelvärden. Genom detta försvinner säsongmässiga fluktuationer och i stället framträder de konjunkturella variationerna tydligare. Metoden innebär emellertid att kraftiga och snabba förändringar jämnas ut. Vidare »förlorar» man data i början och slutet av tidsserien, så tex presenteras genomgående data för maj 1970 som sista värde, men i realiteten är detta ett medelvärde av data från november 1969 till november 1970. Det skall också nämnas att de dia-

gram som presenteras i de flesta fall är gjorda i logaritmisk skala, varigenom det är möjligt att rent visuellt avgöra om de relativa förändringarna olika serier sinsemellan är likartade eller ej.

I tabell 22 redovisas antalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna från augusti 1962 till maj 1970 med fördelning på bl a män och kvinnor. Dessa data presenteras även i figur 13. Under högkonjunkturåret 1965 var under maj enligt denna bearbetning av arbetskraftsundersökningarnas data 46 100 personer arbetslösa. De tal som nämns här och i det följande är de sk utjämnade värdena. Arbetslösheten hade då sjunkit hela tiden från maj 1963, då 65 500 personer var arbetslösa. Efter maj 1965 stiger arbetslösheten i jämn takt och ett maximum kan noteras i februari 1968, då 86 400 personer sökte arbete. Därefter sjunker arbetslösheten successivt och har återigen nått den nivå som rådde under år 1963 och i början av år 1964. I maj 1970 var 60 600 arbetslösa. När detta skrivs har arbetskraftsundersökningen för januari 1971 bearbetats. Ökningen av arbetslösheten som

Tabell 22. Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970.
Utjämnade värden

		Män	Kvinn	Samtl	Arbetslöshetsförsäkrade			Icke arbetslöshetsförsäkrade			Sökt arbete vid Af	Ej sökt arbete vid Af
					Män	Kvinn	Samtl	Män	Kvinn	Samtl		
1962	Aug	34 100	24 700	58 800	13 300	1 300	14 600	20 800	23 400	44 200	—	—
	Nov	36 200	26 700	62 900	13 100	1 400	14 500	23 100	25 300	48 400	34 500	28 400
1963	Febr	36 500	28 200	64 700	12 200	1 500	13 700	24 300	26 700	51 000	35 400	29 300
	Maj	35 000	30 500	65 500	11 100	1 800	12 900	23 900	28 700	52 600	36 200	29 300
	Aug	32 300	30 600	62 900	9 700	2 200	11 900	22 600	28 400	51 000	35 500	27 400
	Nov	32 300	28 800	61 100	10 300	1 900	12 200	22 000	26 900	48 900	35 800	25 300
1964	Febr	33 600	27 700	61 300	12 100	1 800	13 900	21 500	25 900	47 400	35 800	25 500
	Maj	34 000	26 400	60 400	13 200	1 900	15 100	20 800	24 500	45 300	34 700	25 700
	Aug	32 400	25 300	57 700	12 900	2 100	15 000	19 500	23 200	42 700	32 700	25 000
	Nov	29 000	24 500	53 500	11 500	2 100	13 600	17 500	22 400	39 900	29 400	24 100
1965	Febr	25 500	23 800	49 300	9 900	2 400	12 300	15 600	21 400	37 100	27 200	22 100
	Maj	22 200	23 900	46 100	8 700	2 500	11 200	13 500	21 400	34 900	25 800	20 300
	Aug	22 900	24 900	47 800	9 600	2 500	12 100	13 300	22 400	35 700	26 100	21 700
	Nov	26 000	26 200	52 200	11 900	2 800	14 700	14 100	23 400	37 600	28 500	23 700
1966	Febr	27 600	28 200	55 800	12 700	3 300	16 000	14 900	24 900	39 800	30 700	25 100
	Maj	30 000	29 200	59 200	13 700	3 400	17 100	16 300	25 800	42 200	33 200	26 000
	Aug	33 800	31 200	65 000	15 000	3 700	18 700	18 800	27 500	46 300	38 700	26 300
	Nov	37 200	32 900	70 100	15 900	4 300	20 200	21 300	28 600	49 900	43 000	27 100
1967	Febr	42 100	32 500	74 600	17 900	5 000	22 900	24 200	27 500	51 700	46 600	28 000
	Maj	46 700	33 300	80 000	20 000	5 700	25 700	26 700	27 600	54 300	50 700	29 300
	Aug	50 500	32 400	82 900	22 900	5 800	28 700	27 600	26 600	54 200	53 000	29 900
	Nov	53 800	31 000	84 800	25 100	5 600	30 700	28 700	25 400	54 000	55 600	29 200
1968	Febr	54 200	31 900	86 100	24 700	5 500	30 200	29 500	26 400	56 000	57 000	29 100
	Maj	54 200	32 200	86 400	24 800	5 800	30 600	29 400	26 400	55 800	57 900	28 500
	Aug	52 600	31 800	84 400	24 400	6 500	30 900	28 200	25 300	53 500	57 800	26 600
	Nov	50 100	32 200	82 300	24 000	6 900	30 900	26 100	25 300	51 400	56 100	26 200
1969	Febr	48 500	30 900	79 400	24 200	6 600	30 800	24 300	24 300	48 600	54 000	25 400
	Maj	45 500	29 800	75 300	22 300	6 100	28 400	23 200	23 700	46 900	50 600	24 700
	Aug	41 300	30 100	71 400	19 100	5 700	24 800	22 200	24 400	46 600	46 100	25 300
	Nov	37 400	29 000	66 400	16 200	5 100	21 300	21 200	23 900	45 100	42 400	24 000
1970	Febr	34 700	27 800	62 500	14 600	5 100	19 700	20 100	22 700	42 800	40 500	22 000
	Maj	33 100	27 500	60 600	14 800	5 500	20 300	18 300	22 000	40 300	39 600	21 000

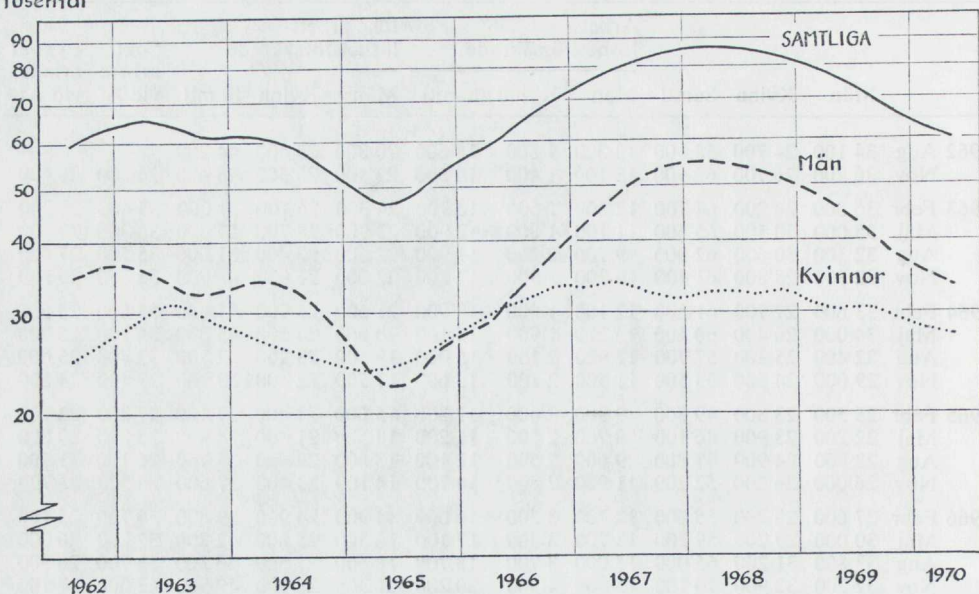
satte in under november och december 1970 synes fortsätta, och om arbetslösheten i februari 1971 blir minst lika hög som i januari kommer det utjämnade värdet för maj 1970 att bli ett minimivärde för den senaste konjunkturcykeln. Det utjämnade värdet för augusti 1970 kommer troligen att uppgå till minst 65 000. Man ser tydligt i diagrammet att de arbetslösa männen ökar avsevärt kraftigare än kvinnorna. Från maj 1965 till februari 1968 ökar de arbetslösa männen från 22 200 till 54 200 eller med 144 procent, således mer än en fördubbling. Under samma tid ökar antalet arbetslösa kvinnor från 23 900 till 32 200 eller med 35 procent. De arbetslösa männen minskar däref-

ter dock kraftigare än kvinnorna. I maj 1970 söker 33 100 män arbete, minskningen har varit 39 procent. Vid samma tidpunkt söker 27 500 kvinnor arbete och minskningen under tvåårsperioden för deras del har varit 14 procent. Männerna har således en mer konjunkturkänslig arbetsmarknad än kvinnorna.

Samma bild ger diagrammet i figur 14. Den relativa arbetslösheten har vid mitten av år 1970 nått den nivå som rådde under åren 1963–1964, d v s 1,6 å 1,5 procent. Under maj 1965 var endast 1,2 procent av hela arbetskraften utan arbete och i februari 1968 nåddes maximum, 2,3 procent. Kvinnornas högre relativa arbetslöshet avsepg-

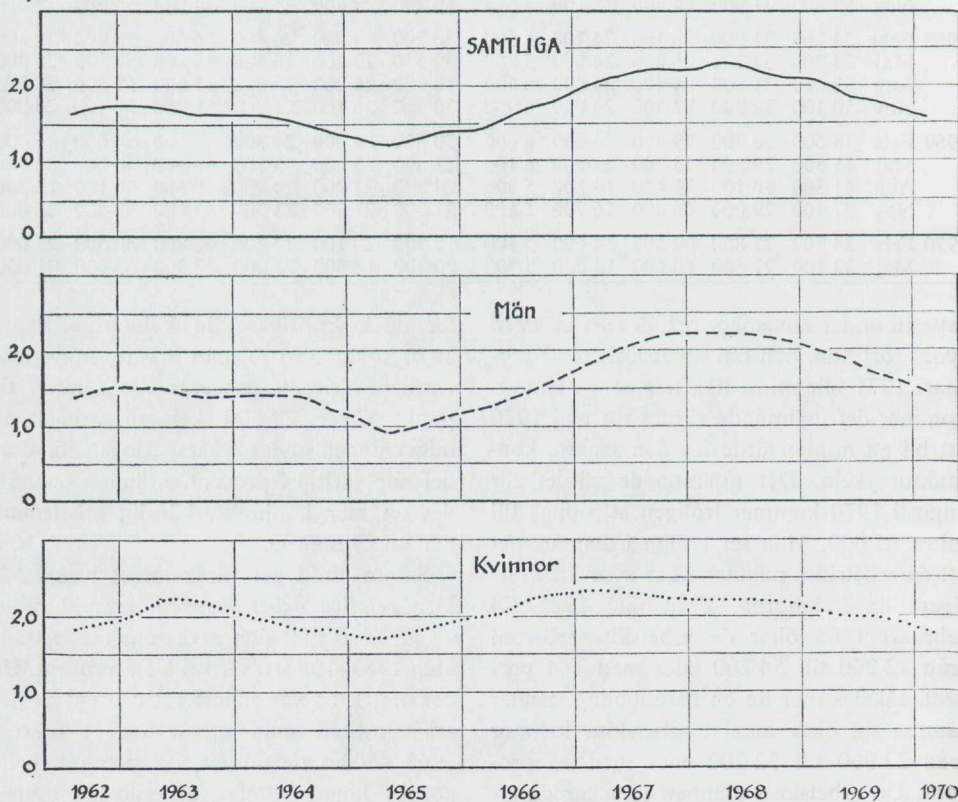
Figur 13 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970
Utjämnade värden, logaritmisk skala

Tusental

Figur 14 Relativ arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970
Utjämnade värden

%

lar sig återigen, men under perioden november 1967–augusti 1968 var männens och kvinnornas relativa arbetslöshet lika hög, 2,2 procent. Kvinnornas relativa arbetslöshet varierar under den studerade perioden endast inom intervallet 1,7 procent (februari och maj 1965) och 2,3 procent (november 1966–augusti 1967), medan männens varierar inom intervallet 0,9 procent (maj 1965) och 2,2 procent (november 1967–augusti 1968). Den relativa arbetslösheten har för männens del i maj 1970 nått den nivå som rådde under åren 1962–1964. Vi kunde under den förra högkonjunkturen notera en så låg relativ arbetslöshet som 0,9 för männen, men under den nu tydliga avslutade högkonjunkturen har ett minimum nåtts på en högre nivå.

Om man studerar de relativa arbetslöshetstalen för olika åldersgrupper, får man för männens del samma bild av en entydig konjunkturvariation, se figur 15.

För samtliga åldersgrupper bland männen återfinns minimivärdena för den relativa arbetslösheten under år 1965 och maximivärdena i början av år 1968, dock med undantag för den äldsta åldersgruppen, 55–66 år, som når sitt maximum under februari 1969. I nedanstående tablå anges minimi- och maximivärdet för antalet arbetslösa och det relativa arbetslöshetstalet för män i olika åldersklasser.

Minimivärden			%	Antal
—24 år	aug	1965	1,7	7 200
25–34 år	maj	1965	0,6	2 500
35–44 år	maj	1965	0,4	2 300
45–54 år	aug	1965	0,7	3 700
55–66 år	febr	1965	1,0	4 600

Maximivärden			%	Antal
—24 år	febr	1968	4,0	16 500
25–34 år	maj	1968	2,3	10 800
35–44 år	febr	1968	1,0	6 500
45–54 år	febr	1968	1,5	7 900
55–66 år	febr	1969	3,1	14 500

Den svagaste ökningstakten uppvisar åldersklassen 45–54 år, därefter 55–66-åringarna. Ökningstakten för 35–44-åring-

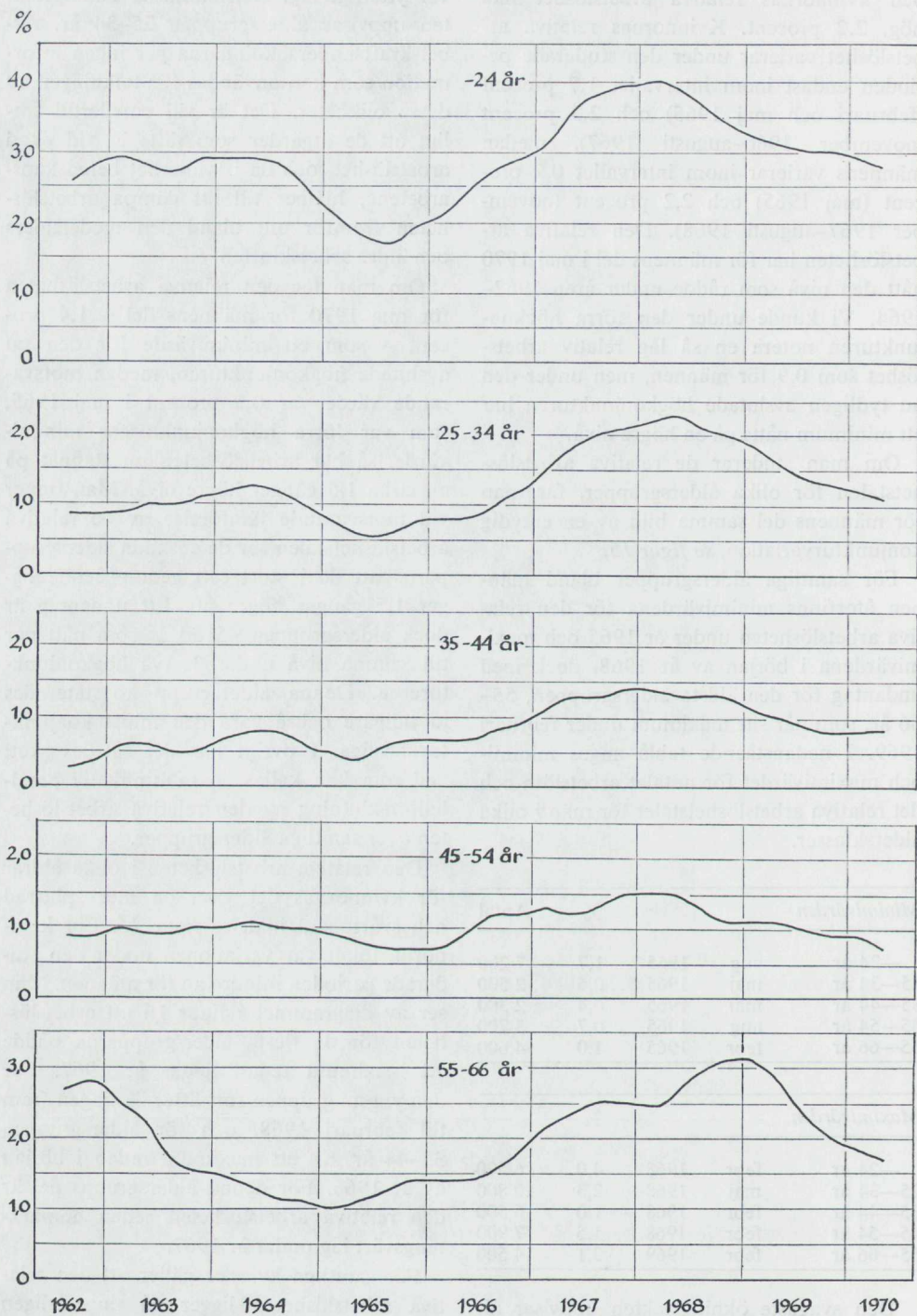
arna har blivit accentuerad genom att deras relativa arbetslöshet under maj 1965 var ytterligt låg. Den starkaste ökningstakten uppvisar åldersgruppen 25–34 år. Arbetskraftsundersökningarna ger ingen information som kan användas för tolkningen av dessa olikheter. Det är väl emellertid troligt att de åtgärder som sätts in vid ökad arbetslöshet, och då i synnerhet beredskapsarbetena, hjälper till att dämpa arbetslösheten framför allt bland den medelålders och äldre arbetskraften.

Om man tar den relativa arbetslösheten för maj 1970 för männens del – 1,4 procent – som ett minimivärde för den nu avslutade högkonjunkturen, medan motsvarande värde var 0,9 procent i maj 1965, som var förra högkonjunkturs minimivärde, så har arbetslösheten nu stannat på en cirka 1,5 gånger högre nivå. Man finner vid motsvarande jämförelse av de relativa arbetslöshetstalen för de enskilda åldersgrupperna att de i stort sett genomgående ligger 1,5 gånger högre nu. Ett undantag är dock åldersgruppen 45–54 år som nått ner till samma nivå under de två högkonjunkturerna. Denna åldersgrupp konstaterades ju tidigare också vara den minst konjunktur känsliga. I övrigt har det således skett vad som kan kallas en multiplikativ parallellförskjutning av den relativa arbetslösheten över samtliga åldersgrupper.

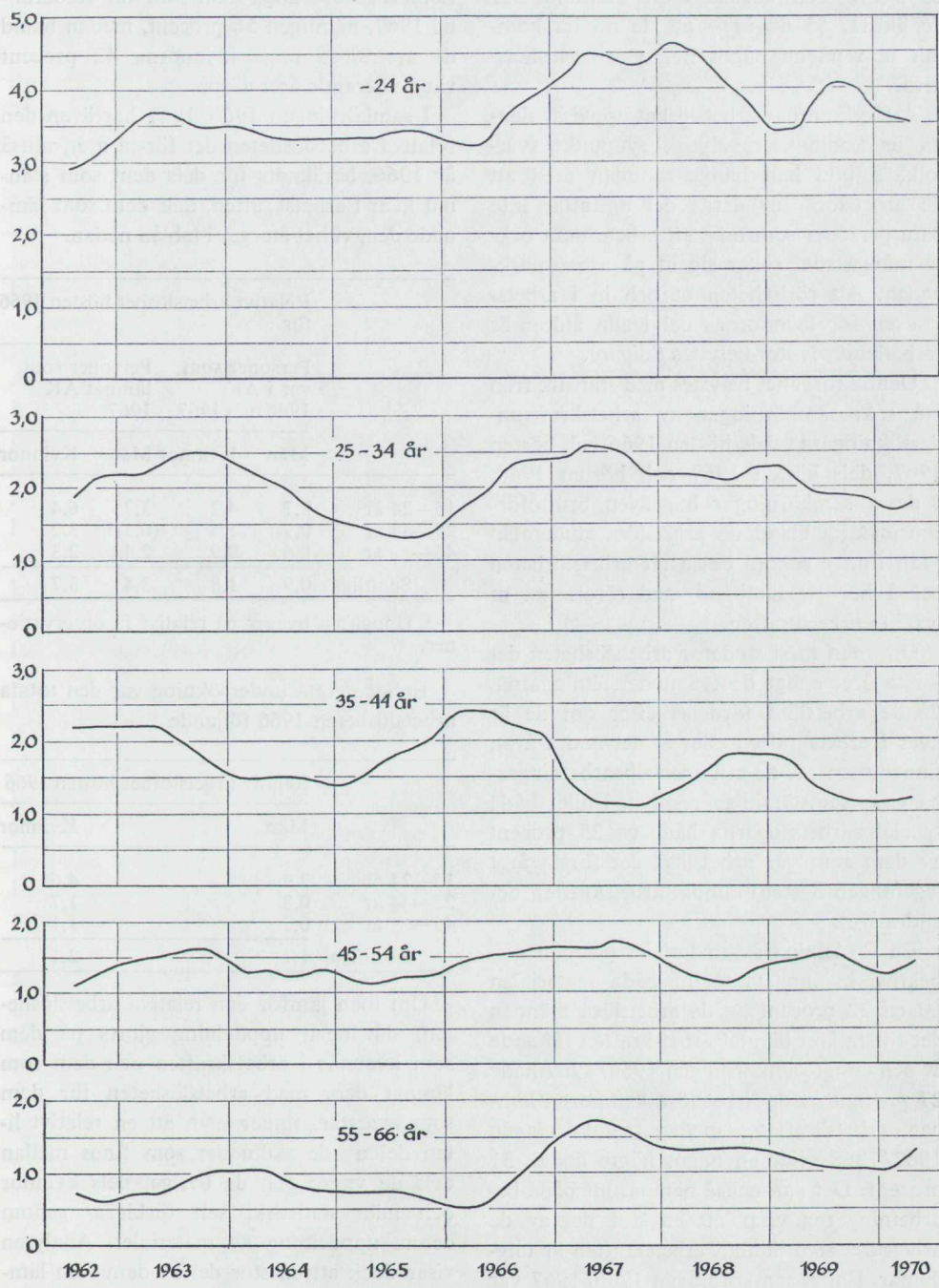
Den relativa arbetslösheten i olika åldrar för kvinnornas del visar en mer splittrad och svårtolkad bild, se figur 16. För kvinnorna totalt var variationen under den studerade perioden mindre än för männen. Man ser av diagrammet i figur 16 att arbetslösheten för de flesta åldersgrupperna nådde ett maximum redan under år 1967. För den yngsta gruppen fortsätter ökningen fram till februari 1968, och för åldersgruppen 35–44 år nås ett maximum redan i början av år 1966. För denna åldersgrupps del är den relativa arbetslösheten sedan anmärkningsvärt låg under år 1967.

För samtliga kvinnor gäller att den relativa arbetslösheten ligger på ungefärligen samma nivå i maj 1970 som under lågkonjunkturen år 1965. Det finns en tendens

Figur 15 Relativ arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970 för män i olika åldrar
Utjämnade värden

Figur 16 Relativ arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970 för kvinnor i olika åldrar
 Utjämnade värden

dock för några åldersgrupper – det gäller de yngsta upp till 24 år, åldersgruppen 25–34 år och kanske mest markerat för de äldsta, 55–66 år – att de nu ha kommit upp på en något högre arbetslöshetsnivå.

Att kvinnornas arbetslöshet uppvisar denna ur konjunkturanalytisk synpunkt svårtolkade bild kan hänga samman med att de arbetslösa för deras del omfattar inte bara personer som mist ett arbete utan också många som söker sig ut på arbetsmarknaden. Att rörligheten ut och in i arbetskraften för kvinnornas del i alla åldrar är förhållandevis stor belystes tidigare.

Denna rörlighet belystes med statistik från två s. k. samkörningar av arbetskraftsundersökningarna dels hösten 1966 och hösten 1967, dels hösten 1967 och hösten 1968. I dessa samkörningar har även bruttoförändringarna bland de arbetslösa studerats.¹ Man finner genom dessa att arbetslösheten också har ett samband med rörelserna ut och in i arbetskraften.

Om man först studerar arbetslösheten det första året enligt de två undersökningarna, då de arbetslösa fördelas efter om de är kvar i arbetskraften eller ej det andra året, finner man att de två specialbearbetningarna visar samstämmiga resultat. Enligt båda specialbearbetningarna hade ca 25 procent av dem som var arbetslösa det första året (egentligen hösten) lämnat arbetskraften det andra året.

En fördelning av materialet på män respektive kvinnor visar för båda materialen att ca 22 procent av de arbetslösa männen det första året lämnat arbetskraften följande år och enligt samkörningen 1966/1967 hade 27 procent av de arbetslösa kvinnorna lämnat arbetskraften, medan samkörningen 1967/1968 visar en något högre andel, 31 procent. Det kan också nämnas att båda bearbetningarna visar att en stor del av de arbetslösa som lämnat arbetskraften är ungdomar. Enligt samkörningen 1966/1967 var andelen 45 procent och enligt samkörningen 1967/1968 43 procent. Enligt samkörningen 1966/1967 fann man också att nära hälften av dessa ungdomar som varit ar-

betslösa år 1966 återfanns bland de studerande år 1967. Proportionellt sett var det fler arbetslösa unga män som var studerande 1967, nämligen 56 procent, medan bland de arbetslösa unga kvinnorna 42 procent var studerande året därpå.

I samkörningen 1966/1967 har även den relativa arbetslösheten det första året, alltså år 1966, beräknats för dels dem som stannat kvar i arbetskraften, dels dem som lämnade den, vilket återges i tabblån nedan.

	Relativt arbetslöshet hösten 1966 för			
	Personer som var i AK 1966 och 1967		Personer som lämnat AK 1967	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
15—24 år	2,7	4,2	3,7	6,4
25—44 år	0,7	1,5	(6,3) ¹	3,2
45— år	0,6	0,9	2,4	2,3
Samtliga	0,9	1,8	3,4	3,7

¹ Uppgiften bygger på relativt få observationer.

Enligt denna undersökning var den totala arbetslösheten 1966 följande

	Relativt arbetslöshet hösten 1966	
	Män	Kvinnor
15—24 år	2,9	4,6
25—44 år	0,8	1,7
45— år	0,7	1,1
Samtliga	1,1	2,1

Om man jämför den relativa arbetslösheten, då ingen uppdelning gjorts på dem som kvarstår i arbetskraften och dem som lämnat den, med arbetslösheten för dem som kvarstår, finner man att en relativt liten del av de skillnader som finns mellan dels de yngre och de övriga, dels kvinnor och män statistiskt sett förklaras genom denna uppdelning av materialet. Analysen visar dock att en stor del av dem som lämnar arbetskraften gör det efter en tids ar-

¹ Arbetskraftsberäkningar 1960—1980, appendix C. Information i prognosfrågor 1968:4 (SCB). Meddelande från utredningsbyrån 1969:30 (AMS).

betslöshet. Dessa samkörningar ger dock ingen upplysning om vare sig hur länge dessa personer varit arbetslösa eller hur länge de varit i arbetskraften. För ungdomarna t ex kan det förhålla sig så att de lämnade studierna under våren 1966, försökte få ett arbete under hösten 1966 men fann att det var besvärligt, varför en stor del sökte sig till utbildning igen. För kvinnornas del kan det nämnas att 23 procent av dessa som var arbetslösa hösten 1966 och som lämnade arbetskraften var latent arbetssökande hösten 1967.

Studerar man sedan från de två samkörningarna hur de arbetslösa under det andra året fördelar sig på dels dem som var i arbetskraften båda åren, dels de nytillträdande finner man även här en relativt god samstämmighet mellan de två undersökningarna. Samkörningen 1966/1967 visar att hösten 1967 var 23 procent av de arbetslösa männen ej i arbetskraften hösten 1966, för kvinnorna var 43 procent av de arbetslösa ej i arbetskraften hösten dessförinnan och för samtliga arbetslösa blev resultatet att 33 procent kom från gruppen ej i arbetskraften. Samkörningen 1967/68 visar att bland de arbetslösa år 1968 hade 16 procent av de arbetslösa männen ej varit i arbetskraften året dessförinnan, för arbetslösa kvinnor var motsvarande tal 43 procent, således detsamma som år 1967 och för samtliga arbetslösa gällde att 29 procent ej varit i arbetskraften.

Man kan från de två undersökningarna referera siffror som visar den relativa arbetslösheten det andra året för dels dem som var sysselsatta det första året, dels de nytillträdande.

	Relativ arbetslöshet hösten 1967 för			
	Personer som var sysselsatta 1966		Personer som ej var i AK 1966	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
15—24 år	3,1	3,0	6,5	10,8
25—44 år	1,0	1,2	6,6	5,3
45— år	1,1	1,0	4,9	3,2
Samtliga	1,3	1,4	6,3	6,7

	Relativ arbetslöshet hösten 1968 för		
	Personer som var sysselsatta 1967		Personer som ej var i AK 1967
	Män	Kvinnor	Samtliga
15—24 år	2,3	2,4	7,5
25—44 år	1,0	1,2	6,5
45— år	1,2	1,0	4,0
Samtliga	1,3	1,4	6,4

Från samkörningen 1967/1968 redovisas även utan uppdelning på ålder att bland de män som var nya på arbetsmarknaden hösten 1968 var den relativa arbetslösheten 5,3 procent och för nytillskottet bland kvinnorna var 7,0 procent arbetslösa.

Den totala arbetslösheten utan uppdelning på nytillskott och tidigare sysselsatta var enligt de två undersökningarna följande.

	Relativ arbetslöshet			
	Hösten 1967		Hösten 1968	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
15—24 år	4,2	5,0	3,0	5,0
25—44 år	1,3	1,9	1,5	2,1
45— år	1,2	1,4	1,5	1,6
Samtliga	1,7	2,4	1,7	2,5

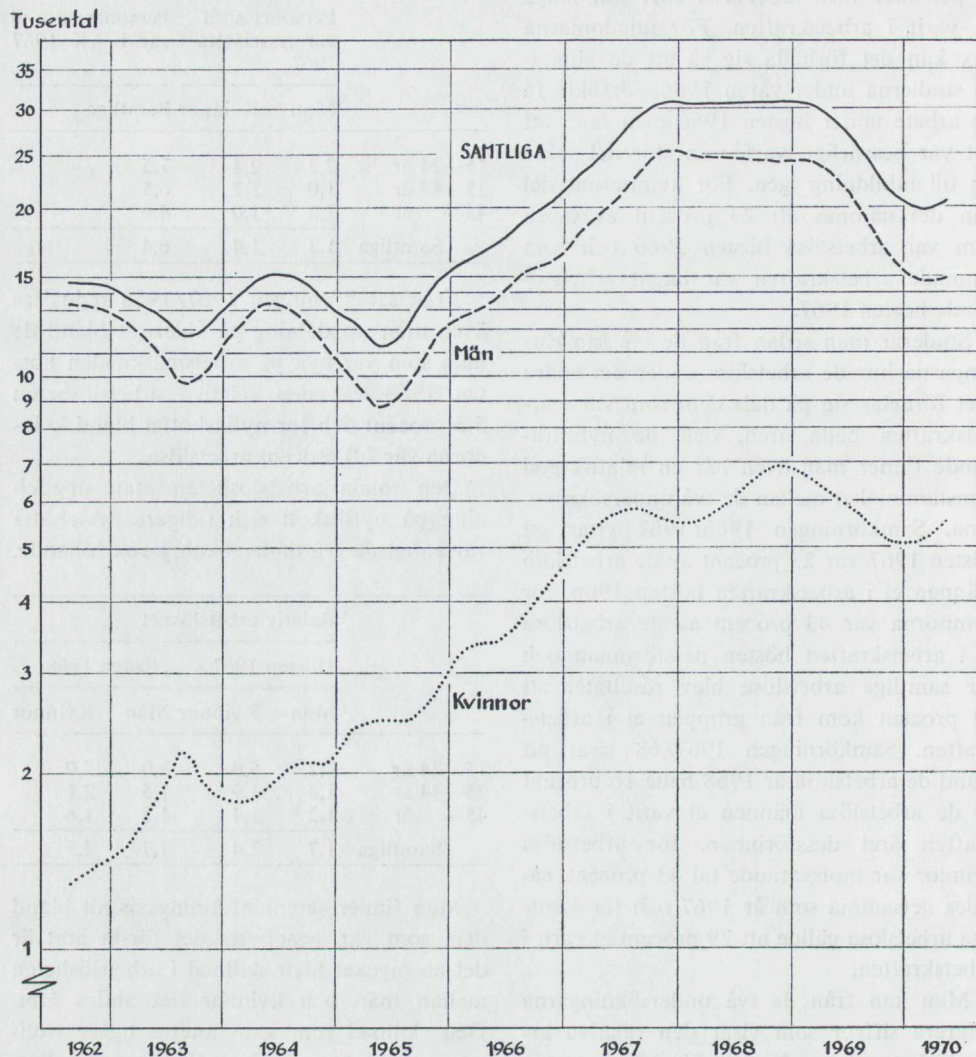
Man finner sammanfattningsvis att bland dem som var sysselsatta det första året är det en mycket liten skillnad i arbetslösheten mellan män och kvinnor det andra året. Den skillnad som kan noteras ligger troligen inom felmarginalen. När man emellertid, som refererats tidigare, särskiljer dem som trätt ut ur arbetskraften från dem som varit i arbetskraften båda åren och därmed studerar arbetslösheten det första året, så kvarstår en stor skillnad mellan männens och kvinnornas arbetslöshet. Detta kan troligen förklaras av att en stor del av de kvinnor som visserligen varit i arbetskraften båda åren är ett nytillskott det första året.

Den större arbetslösheten bland ungdomarna är dock märkbar även bland dem som haft sysselsättning det första året.

Det viktigaste resultatet för KSA-utred-

Figur 17 Arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970

Utjämnade värden, logaritmisk skala

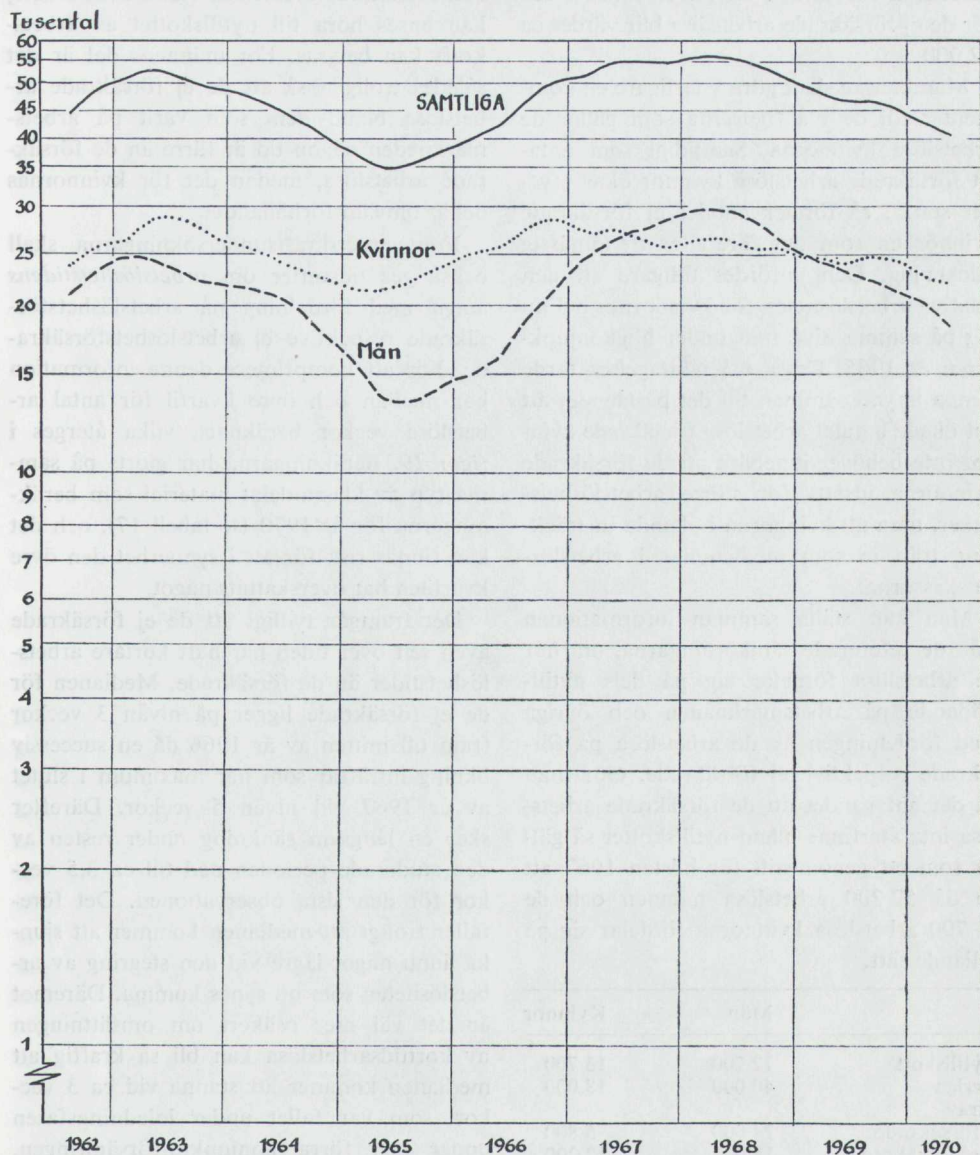
ningens del från dessa specialbearbetningar av arbetskraftsundersökningarna är att en stor del av de arbetssökande är nytillträdande på arbetsmarknaden, hösten 1967 33 procent och hösten 1968 29 procent. Återigen bör påpekas att dessa undersökningar inte ger upplysning om hur lång tid arbetslösheten varat för de olika grupperna.

Från de reguljära arbetskraftsundersökningarna skall ytterligare några tidsserier över de arbetslösa lämnas. Nu görs en fördelning på både kön och arbetslöshetsförsäkrade, figur 17, respektive icke arbetslös-

hetsförsäkrade, figur 18. (Jfr även tabell 22.) Man finner enligt denna uppdelning att för både de försäkrade och de ej försäkrade var antalet arbetslösa lägst i maj 1965. Då var enligt arbetskraftsundersökningarna 11 200 försäkrade arbetslösa och 34 900 ej försäkrade arbetslösa. I november 1967, då de försäkrade arbetslösa når en nivå som i stort sett bibehålls fram till februari 1969, var 30 700 försäkrade arbetslösa. Ökningen uppgår till 175 procent, nära nog en tredubbling. För de ej försäkrade nås ett maximum för den studerade perio-

Figur 18 Icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1962—maj 1970

Utjämnade värden, logaritmisk skala

den i februari 1968, då 56 000 var arbetslösa. Ökningen för denna grupps del är endast 60 procent. Proportionen mellan försäkrade arbetslösa och ej försäkrade arbetslösa förändras således under konjunkturloppet, men det är genomgående fler ej försäkrade bland de arbetslösa. I maj 1965 var 24 procent av de arbetslösa försäkrade, i februari 1968 35 procent och februari 1970 32 procent. Antalet arbetslöshetsförsäkrade

arbetslösa kvinnor har ökat mycket starkt under hela den studerade perioden. Under år 1969 inträder dock en minskning. Man kan observera att minskningen i antalet arbetslösa försäkrade avstannar redan i februari 1970, medan de ej försäkrade arbetslösa fortsätter att minska fram till maj 1970. Under samma förutsättning som tidigare, nämligen att arbetslösheten i februari 1971 blir minst lika stor som enligt arbetskrafts-

undersökningen i januari 1971, kommer det utjämnade värdet för augusti 1970 för de arbetslösa försäkrade att bli ca 23 000 och för de ej försäkrade arbetslösa blir värdet ca 42 000.

Man kanske skall göra ytterligare en kommentar till de två figurerna som gäller de arbetslösa kvinnorna. Samtidigt som antalet försäkrade arbetslösa kvinnor ökar mycket starkt, så företer antalet ej försäkrade kvinnor en som det förefaller trendmässig minskning. Den anfördes tidigare att den relativa arbetslösheten för kvinnornas del nu låg på samma nivå som under högkonjunkturen år 1965. Dessa två iakttagelser torde kunna knytas samman till det påståendet att det ökade antalet arbetslösa försäkrade kvinnor inte behöver innebära att de försäkrade kvinnorna utsatts för större arbetslöshetsrisker, utan att kvinnorna i ökande utsträckning trätt in som medlemmar i arbetslöshetskassorna.

Man kan ställa samman informationen från de refererade samkörningarna, om hur de arbetslösa fördelar sig på dels nytillträdande på arbetsmarknaden och övriga med fördelningen av de arbetslösa på försäkrade respektive ej försäkrade. Gör man då det antagandet att de försäkrade arbetslösa inte återfinns bland nytillskottet så gäller som ett genomsnitt för hösten 1967 att de då 52 200 arbetslösa männen och de 31 700 arbetslösa kvinnorna fördelar sig på följande sätt.

	Män	Kvinnor
Nytillskott	12 200	13 700
Övriga	40 000	18 000
däruv		
försäkrade	24 000	5 800
ej försäkrade	16 000	12 200

Motsvarande fördelning för de 51 400 arbetslösa männen och de 32 000 arbetslösa kvinnorna under hösten 1968 blir följande

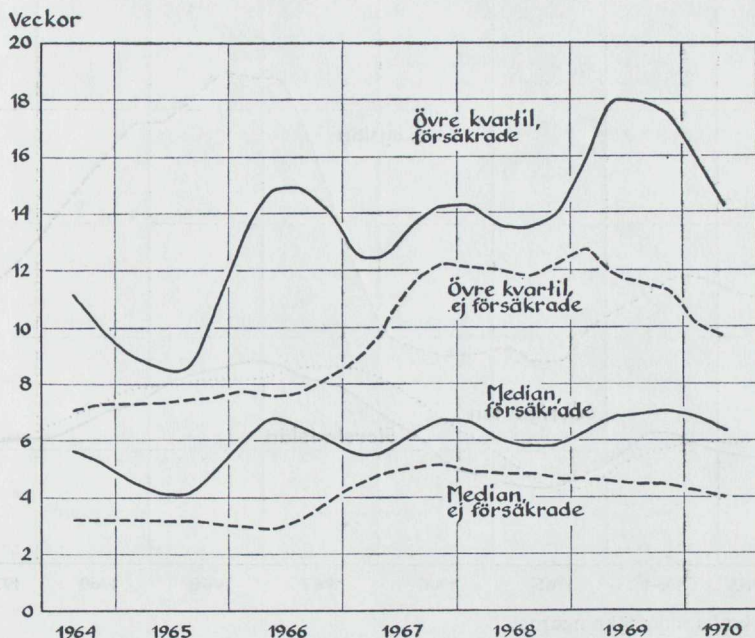
	Män	Kvinnor
Nytillskott	12 000	13 800
Övriga	39 400	18 200
däruv		
försäkrade	24 200	6 700
ej försäkrade	15 200	11 500

Kalkylen är endast en överslagsberäkning, varmed proportionen mellan ej försäkrade och försäkrade arbetslösa bland dem som ej kan anses höra till nytillskottet av arbetskraft kan belysas. För männens del är det således troligen så att de ej försäkrade arbetslösa bland dem som varit på arbetsmarknaden någon tid är färre än de försäkrade arbetslösa, medan det för kvinnornas del är omvänt förhållande.

Från arbetskraftsundersökningarna skall också ges tidsserier om *arbetslöshetstidens längd* med fördelning på arbetslöshetsförsäkrade respektive ej arbetslöshetsförsäkrade. För att komprimera denna information har median och övre kvartil för antal arbetslösa veckor beräknats, vilka återges i *figur 19*. Beräkningarna har gjorts på samma typ av klassindelad material som beräkningarna för år 1970 (se tabell 17), och det kan finnas risk för att i synnerhet den övre kvartilen har överskattats något.

Det framgår tydligt att de ej försäkrade även sett över tiden har haft kortare arbetslöshetstider än de försäkrade. Medianen för de ej försäkrade ligger på nivån 3 veckor fram till mitten av år 1966 då en successiv ökning inträffar som når maximum i slutet av år 1967 vid nivån 5 veckor. Därefter sker en långsam sänkning under resten av den studerade perioden ned till ca 3,5 veckor för den sista observationen. Det förefaller troligt att medianen kommer att sjunka ännu något lägre vid den stegring av arbetslösheten som nu synes komma. Däremot är det väl mer osäkert om omsättningen av korttidsarbetslösa kan bli så kraftig att medianen kommer att stanna vid ca 3 veckor, som var fallet under inledningsfasen under den förra konjunkturförsämringen. Den övre kvartilen för de ej försäkrade ligger på nivån 7,5 veckor fram till mitten av år 1966, (75 procent av de arbetslösa har således en arbetslöshet som varat högst 7,5 veckor, 25 procent har haft en längre arbetslöshetsperiod). Fram till slutet av år 1967 stiger den övre kvartilen med 4,5 veckor till 12 veckor. Proportionellt sett ökar således antalet arbetslösa med längre arbetslöshet kraftigare än de med kortare. Inte

Figur 19 Arbetslöshetstidens längd för arbetslöshetsförsäkrade respektive icke försäkrade arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna augusti 1964—maj 1970 uttryckt i median och övre kvartil för antal arbetslösa veckor
Utjämnade värden

förrän i mitten av år 1969 märks en nedgång i den övre kvartilen. Denna nedgång kan nog utifrån de arbetslöshetstider som kan observeras i januari 1971 bedömas ha avstannat. Detta innebär således att andelen långtidsarbetslösa bland de ej försäkrade inte har sjunkit ned till den nivå som rådde under högkonjunkturen år 1965. Den övre kvartilen ligger nu ca 1,5 veckor högre än under år 1965.

För de försäkrade arbetslösa visar medianens utveckling ett mer ojämnt förlopp. Här kan slumpfelen spela in, men det förefaller inte ologiskt att man får en snabb ökning av arbetslöshetstiderna, när konjunkturen försämras. Sedan kan en minskning komma efter ett tag men om en konjunkturförbättring inte sätter in kan återigen en ökning komma. Bakom detta skulle i så fall ligga växlingar i tillflödet och omsättningen av arbetslösa under konjunkturförloppet. Från ett minimiläge på ca 4 veckor pendlar medianen omkring 6,5 och upp till 7 veckor under perioden från slutet av år 1967 fram till den sista observationen.

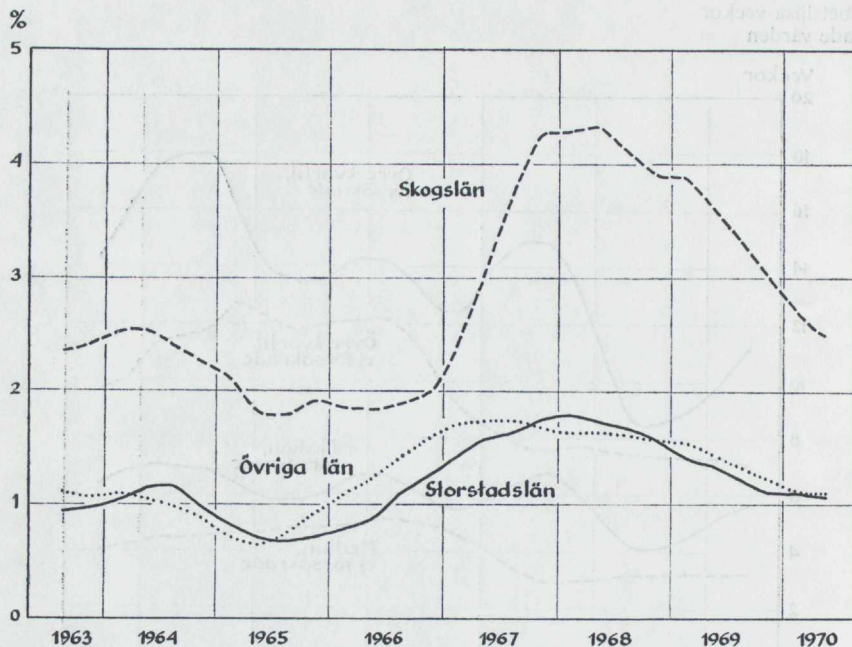
Det förefaller inte troligt att medianen skulle minska därefter.

Utvecklingen av den övre kvartilen för de försäkrade visar klart i sin tur att långtidsarbetslösheten har ökat kraftigt. Inte heller för detta mått pekar observationerna för januari 1971 mot en minskning. Medianen för de försäkrades arbetslöshetstid ligger nu två veckor högre än under år 1965 och den övre kvartilen drygt fem veckor högre. För de försäkrade arbetslösa finner man således att det skett en klar stegring i arbetslöshetstiderna.

Den högre arbetslöshetsnivån som kan noteras för år 1970 jämfört med år 1965 har således åtföljts av längre arbetslöshetstider, vilka är mest markerade för de arbetslöshetsförsäkrade. Omsättningen av arbetslösa har därmed blivit lägre, vilket innebär att det kommit in ett mer accentuerat moment av tröghet på arbetsmarknaden.

Denna genomgång av tidsserier från arbetskraftsundersökningarnas material skall avslutas med en presentation av de relativa arbetslöshetstalen för män respektive kvin-

Figur 20 Relativa arbetslöshetstal för män i olika regioner augusti 1963—maj 1970
Utjämnade värden

Källa: Arbetskraftsundersökningarna.

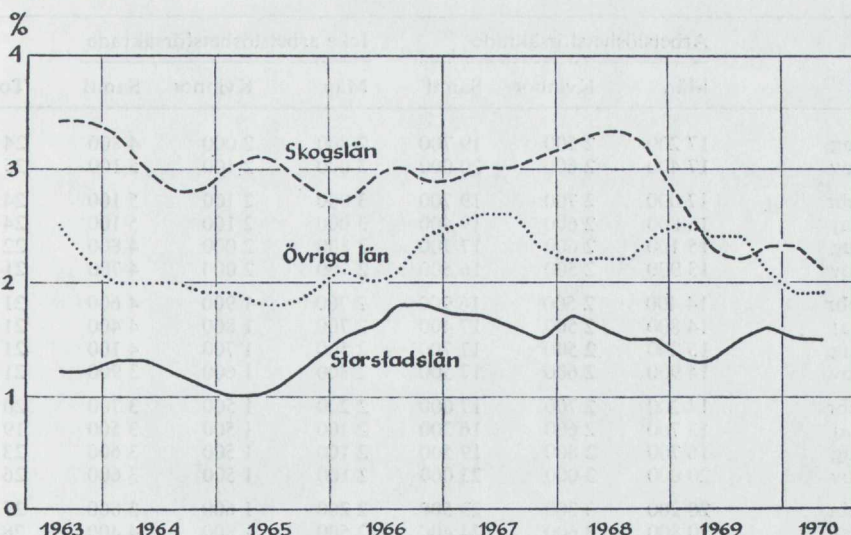
nor i de tre regionerna skogslän, storstadslän och övriga län.

När man ser på storleken av förändringarna av den relativa arbetslösheten för männens del i de olika regionerna, figur 20, under konjunkturförloppet finner man att ökningarna respektive minskningarna varit lika stora. Minimisiffrorna var under år 1965 i storstadslänet och övrig-gruppen 0,7 à 0,6 procent och i skogslänet 1,8 procent, maximisiffrorna under år 1967 eller år 1968 1,7 à 1,8 procent för de två förstnämnda länsgrupperna och 4,3 à 4,2 procent för skogslänet. I maj 1970 noteras siffran 1,1 procent för de båda förstnämnda länsgrupperna och 2,5 procent för skogslänet. När den slutsatsen dras att ökningarna respektive minskningarna har varit lika stora mäts den relativa förändringen som å ena sidan var ca 2,5 gånger ökning och därefter en minskning till en nivå som för alla de tre länsgrupperna nu är ca 1,5 gånger högre än minimum för år 1965. Mätt i antal procentenheter steg dock arbetslösheten kraftigare i skogslänet under konjunkturförsämringen

år 1967, med ca 2,5 enheter jämfört med ca 1 enhet för det övriga landet.

Man finner vidare att konjunkturförloppet omkring år 1965 tycks ha haft en viss färförskjutning för gruppen övriga län jämfört med de två andra. Högkonjunktoren var något kortvarigare där, och försämringen satte in mycket tidigt. Redan i augusti 1965 ökar den relativa arbetslösheten för övrig-gruppen, medan det dröjer till maj-augusti 1966 för storstadslänet och fram till november 1966 för skogslänet. I skogslänet stiger sedan arbetslösheten mycket snabbt och når sitt maximum under vintern 1967/1968 varefter en markerad minskning sätter in. Även i storstadslänet är maximum för arbetslösheten koncentrerad till vintern 1967/1968, medan de övriga länsens arbetslöshet ligger på en högre nivå under en längre tid, från slutet av år 1966 till fram emot slutet av år 1968. Det kan nämnas att den ökning av arbetslösheten som nu synes komma tycks vara mest markerad i storstadslänet om januariobservationerna är giltiga även för februari 1971.

Figur 21 Relativa arbetslöshetstal för kvinnor i olika regioner augusti 1963—maj 1970
Utjämnade värden

Källa: Arbetskraftsundersökningarna

För kvinnorna, figur 21, blir som alltid förändringarna svårare att analysera eftersom skattningarna bygger på ett mindre antal intervjuer och slumpfelsmarginalerna då ökar. Om de förändringar som kan iakttagas har konjunkturell bakgrund är svårt att bedöma. För storstadslänen t ex ligger dock arbetslösheten på en låg nivå år 1965, ca 1 procent, varefter en ökning till 1,7 procent sätter in under 1966. Därefter pendlar arbetslösheten omkring 1,5 procent.

Det förefaller emellertid som om arbetslösheten för kvinnornas del i storstadslänen har kommit upp på en något högre nivå än som rådde under år 1965. För skogslänen däremot observeras lägre relativ arbetslöshet under åren 1969 och 1970 än under år 1965, nu ca 2,2 procent mot då omkring 3,0. För övriga län observeras ungefär samma tal för den relativa arbetslösheten under år 1970 som under år 1965, strax under 2 procent. Tidigare anmärktes att den relativa arbetslösheten för samtliga kvinnor låg på samma nivå år 1970 som under år 1965. Men det skulle således ha skett en regional omfördelning mot högre arbetslöshet i storstadslänen och lägre i skogslänen. Man frågar sig vid denna iakttagelse om bakgrunden till detta kan vara att den starka efter-

frågan på arbetskraft i storstäderna lockar ut de hemarbetande kvinnorna på arbetsmarknaden som då får avvakta någon tid innan de får ett arbete. Huruvida den omvända hypotesen skulle hålla för skogslänen är dock svårt att få belägg för. Där skulle det i så fall nu vara ett svagare efterfrågetryck på kvinnlig arbetskraft än under år 1965. Förklaringen kan ju dock också ligga i att arbetsmarknadsläget i skogslänen för kvinnornas del har förbättrats under senare tid.

En presentation kommer nu att göras av några tidsserier över den registrerade arbetslösheten. Arbetsmarknadsstyrelsens statistik över antalet arbetslösa som är anmälda vid arbetsförmedlingarna har bearbetats på samma sätt som arbetskraftsundersökningarnas material. De arbetslösa under månaderna februari, maj, augusti och november i AMS-statistiken har utjämnats genom rullande medelvärdesberäkningar så att de två materialen kan jämföras. Dessa utjämnade värden presenteras i tabell 23 och i diagramform med logaritmisk skala i figurerna 22–24.

Även den vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten hade ett minimum i maj 1965 (se figur 22). Enligt det utjämnade

Tabell 23 Arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen augusti 1962—februari 1970
Utjämnade värden¹

	Arbetslöshetsförsäkrade			Icke arbetslöshetsförsäkrade			Totalt
	Män	Kvinnor	Samtl	Män	Kvinnor	Samtl	
1962 Aug	17 200	2 500	19 700	2 800	2 000	4 800	24 600
Nov	17 400	2 600	20 000	3 000	2 100	5 100	25 100
1963 Febr	17 000	2 700	19 700	3 000	2 100	5 100	24 800
Maj	16 800	2 600	19 400	3 000	2 100	5 100	24 500
Aug	15 100	2 600	17 700	2 800	2 000	4 800	22 600
Nov	13 900	2 500	16 500	2 700	2 000	4 700	21 200
1964 Febr	14 400	2 500	16 900	2 700	1 900	4 600	21 600
Maj	14 800	2 500	17 400	2 700	1 800	4 400	21 800
Aug	15 200	2 500	17 700	2 500	1 700	4 100	21 800
Nov	14 900	2 600	17 500	2 300	1 600	3 900	21 400
1965 Febr	14 200	2 700	17 000	2 200	1 500	3 700	20 500
Maj	13 700	2 600	16 300	2 100	1 500	3 500	19 900
Aug	16 700	2 800	19 500	2 100	1 500	3 600	23 100
Nov	20 000	3 000	23 000	2 100	1 500	3 600	26 600
1966 Febr	20 200	3 300	23 500	2 200	1 600	3 800	27 400
Maj	20 800	3 600	24 400	2 500	1 800	4 400	28 800
Aug	20 000	4 000	24 000	3 000	2 200	5 200	29 200
Nov	19 800	4 300	24 100	3 600	2 300	5 900	30 100
1967 Febr	21 800	4 500	26 300	4 100	2 400	6 500	32 800
Maj	23 700	4 800	28 500	4 500	2 500	7 000	35 600
Aug	25 100	5 200	30 200	4 700	2 600	7 300	37 500
Nov	25 400	5 500	30 900	4 800	2 600	7 400	38 300
1968 Febr	25 800	5 900	31 700	4 800	2 500	7 400	39 100
Maj	26 300	6 200	32 600	4 700	2 300	7 100	39 700
Aug	26 100	6 500	32 600	4 500	2 200	6 700	39 300
Nov	25 800	6 500	32 300	4 500	2 100	6 600	38 900
1969 Febr	25 300	6 400	31 700	4 500	2 100	6 500	38 300
Maj	24 000	6 300	30 300	4 300	2 000	6 300	36 600
Aug	23 400	6 200	29 600	4 100	2 000	6 200	35 700
Nov	23 400	6 200	29 500	4 100	2 200	6 200	35 800
1970 Febr	23 000	6 400	29 400	4 100	2 300	6 500	35 900
Maj	23 300	6 800	30 100	4 300	2 600	6 900	37 000

¹ För att kunna göra vissa jämförelser med statistiken över arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna har de arbetslösa enligt AMS' statistik för månaderna februari, maj, augusti och november använts vid utjämnningen.

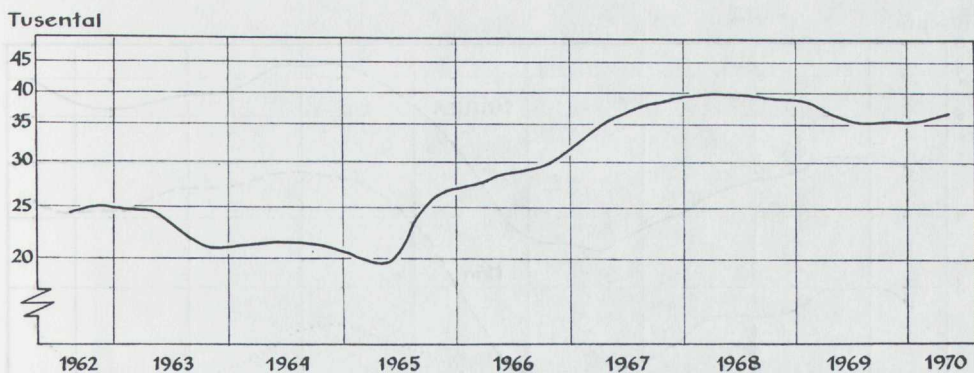
värdet var då ca 20 000 personer anmälda som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna. Den starka stegring i arbetslösheten som diagrammet antyder under senare delen av år 1965 har förstorats något genom att det är utjämnade värden som anges. Det är nämligen så att antalet anmälda arbetslösa var exceptionellt stort i februari 1966. Detta antal ligger med i beräkningarna för alla utjämnade värden från augusti 1965 till augusti 1966. Den registrerade arbetslösheten når för den studerade perioden sitt maximum i maj 1968 och är då uppe i ca 40 000 arbetslösa, således en fördubbling se-

dan maj 1965. Enligt arbetskraftsundersökningarna hade arbetslösheten sitt minimum respektive maximum vid samma tidpunkter. Den registrerade arbetslösheten har sedan minskat mycket svagt, endast med 10 procent fram till februari 1970, varefter åter en ökning inträder.

En mer ingående jämförelse kommer senare att göras mellan arbetslöshetssiffrorna enligt de två källorna också för tidsserierna, men först skall ytterligare några drag i utvecklingen av arbetslösheten enligt AMS-statistiken kommenteras.

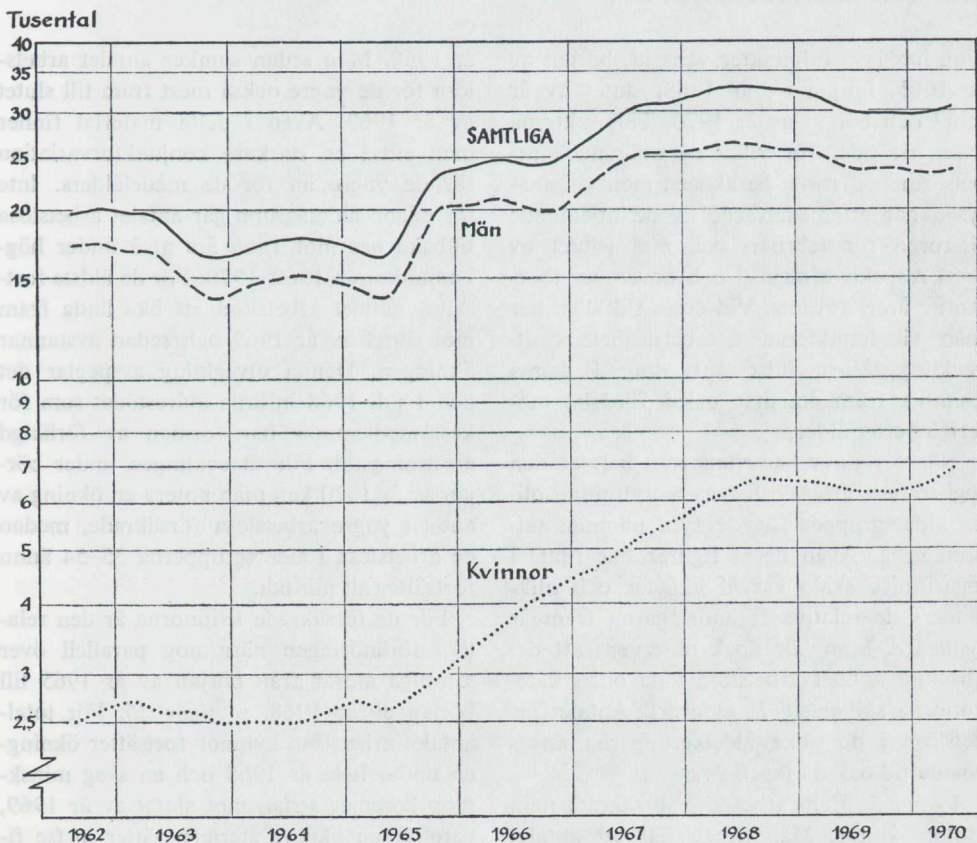
För att göra denna mer detaljerade gransk-

Figur 22 Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa augusti 1962—maj 1970
Utjämnade värden, logaritmisk skala

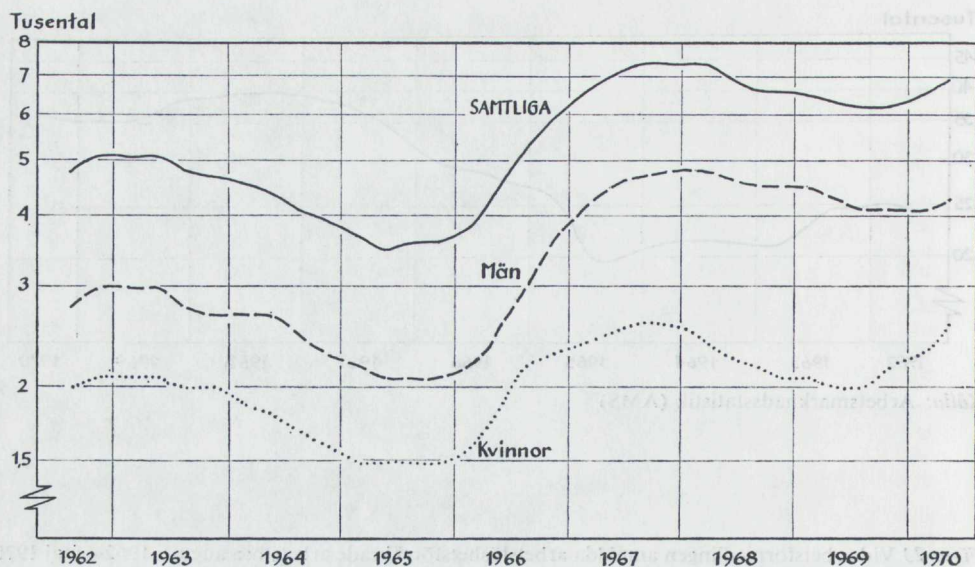
Källa: Arbetsmarknadsstatistik (AMS)

Figur 23 Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa augusti 1962—maj 1970
Utjämnade värden, logaritmisk skala

Källa: Arbetsmarknadsstatistik (AMS)

Figur 24 Vid arbetsförmedlingen anmälda icke arbetslöshetsförsäkrade augusti 1962—maj 1970
Utjämnade värden, logaritmisk skala

Källa: Arbetsmarknadsstatistik (AMS)

ning har fyra tidpunkter valts ut, början av år 1965, början av år 1968, slutet av år 1969 och början av år 1970. Tidpunkterna avser de tider för vilka de utjämnade arbetslöshetsciffrorna beräknats, men vid analysen har ett medelvärde av de utjämnade siffrorna för februari och maj (slutet av året) respektive augusti och november (början av året) använts. Vid dessa tillfällen har man vändpunkterna i arbetslöshetens utveckling. Vissa intressanta drag i denna kommer fram om man också fördelar materialet efter ålder.

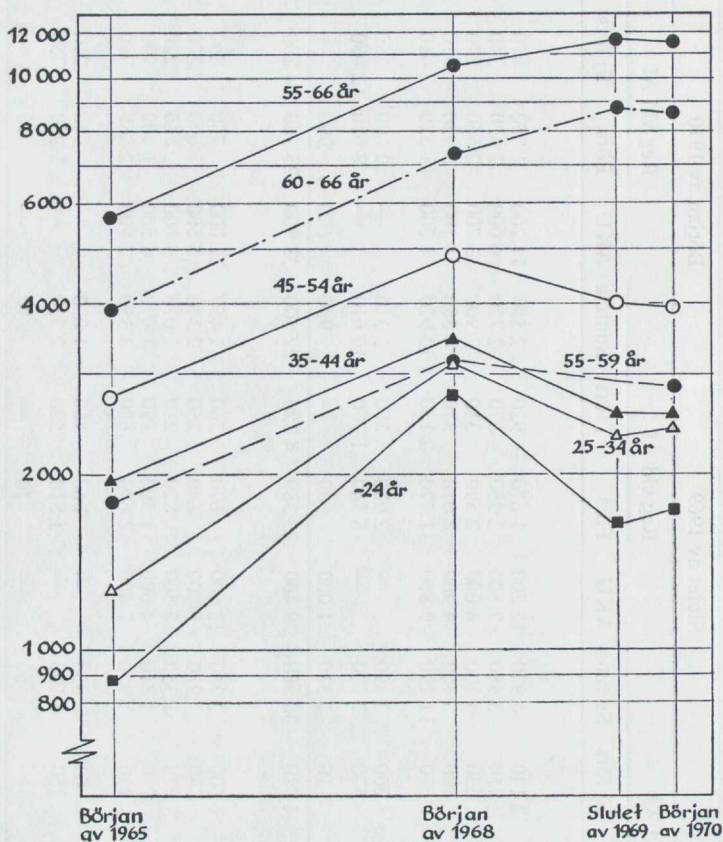
Några figurer har ritats som belyser den registrerade arbetslöshetens omfattning i olika åldersgrupper för de fyra nämnda tidpunkterna. Även dessa figurer har ritats i logaritmisk skala varvid likheter och olikheter i de relativa förändringarna framgår tydligare. Man bör dock observera att det absoluta antalet arbetslösa i de olika kategorierna skiljer sig åt avsevärt. Antalet arbetslösa i de olika åldersgrupperna anges emellertid också i tabell 24.

I figur 25 finns arbetslösa försäkrade män i olika åldrar. Man finner där att antalet arbetslösa ökade kraftigast i de yngre ålderna från början av år 1965 till början av

år 1968. Men sedan sjunker antalet arbetslösa för de yngre också mest fram till slutet av år 1969. Även i detta material finner man alltså en starkare konjunkturvariation för de yngre än för de medelålders. Inte för någon åldersgrupp går antalet arbetslösa tillbaka ner mot 1965 års nivå under högkonjunkturen 1969–1970. För de äldsta fortsätter antalet arbetslösa att öka ända fram mot slutet av år 1969 och sedan avstannar ökningen. Denna utveckling avspeglar det den 1 juli 1968 införda äldrestödet som för kassamedlemmar har formen av förlängd ersättningstid. För utvecklingen under början av år 1970 kan man notera en ökning av antalet yngre arbetslösa försäkrade, medan de arbetslösa i åldersgrupperna 35–54 ännu fortsätter att minska.

För de försäkrade kvinnorna är den relativa förändringen nära nog parallell över samtliga åldrar från början av år 1965 till början av år 1968, se figur 26. För totalantalet arbetslösa kvinnor fortsätter ökningen under hela år 1968 och en svag minskning kommer sedan mot slutet av år 1969, varefter en ökning återigen sätter in (se figur 23). Det åldersdifferentierade materialet visar att det är ökningen av de arbetslösa

Figur 25 Arbetslösa försäkrade män anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter
Utjämnade värden, logaritmisk skala

Källa: Arbetsmarknadsstatistik (AMS)

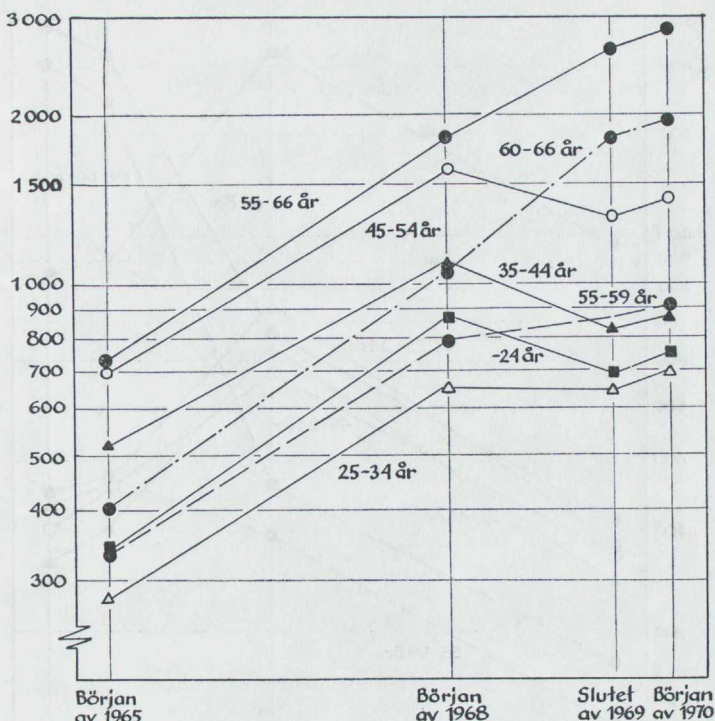
i åldern 55–66 år som svarar för denna effekt på totalantalet fram till slutet av år 1969. Därefter ökar antalet arbetslösa i alla åldersgrupper för de försäkrade kvinnornas del.

Totalantalet ej försäkrade arbetslösa män registrerade vid arbetsförmedlingarna ökar mycket kraftigt under konjunkturförsämringen fram emot år 1968 (se figur 24), från ca 2 000 i början av år 1965 till nära 5 000 i början av år 1968. Ökningstakten är nära nog likformig över alla åldrar enligt figur 27. De yngre – personer upp till 24 år – dominerar denna grupp under hela perioden. Deras andel av totalantalet är 45 procent både år 1965 och år 1968. Därefter minskar deras antal starkast, och för samtliga åldersgrupper tillsammans utom de

som är 55 år och äldre är antalet arbetslösa ej försäkrade män i början av år 1970 nere på den nivå som rådde i början av år 1965. Medan de äldsta, 60 år och däröver, endast utgjorde 9 procent av de arbetslösa ej försäkrade i början av år 1965 så utgör de hälften av antalet i början av år 1970.

För de ej försäkrade arbetslösa kvinnorna har förändringen varit likartad, se figur 28, men minskningen för åldersgrupperna 25–54 år har efter år 1968 inte varit fullt så stark som för männen. För år 1970 inträder också en ökning för dessa åldrar. Endast ca 20 kvinnor i åldern 60–66 år var registrerade som arbetslösa i början av år 1965 medan samma åldersgrupp omfattar 750 personer i början av år 1970, och då utgör 30 procent av totalantalet ej försäkrade

Figur 26 Arbetslösa försäkrade kvinnor anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter
Utjämnade värden, logaritmisk skala

Källa: Arbetsmarknadsstatistik

arbetslösa kvinnor.

Dessa exceptionellt kraftiga öknings av de äldre arbetslösa i denna statistik avspeglar införandet av omställningsbidraget, som på vissa villkor utgår till ej försäkrade arbetslösa sedan juli 1968.

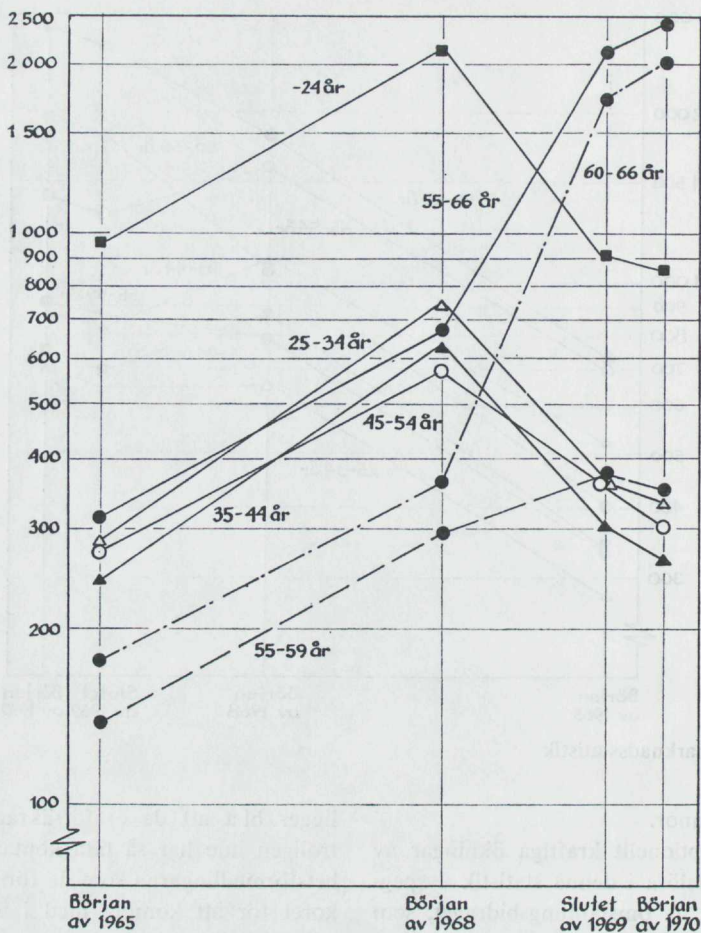
Denna genomgång visar att förändringen av den registrerade arbetslösheten på många punkter är institutionellt betingad. När det av KSA-utredningen föreslagna kontanta arbetsmarknadsstödet införs, kommer t ex antalet registrerade ej försäkrade arbetslösa att stiga markant. Villkoren för stödet blir ju bl a att den arbetssökande skall ha regelbunden kontakt med arbetsförmedlingen. Jämförelsen för år 1970 mellan antalet arbetslösa ej försäkrade som enligt arbetskraftundersökningarna sökt arbete på arbetsförmedlingarna och motsvarande grupp arbetslösa enligt AMS-statistiken visade ju att det endast är en bråkdel av dessa som är registrerade som arbetslösa. Bakom detta

ligger bl a att de ej försäkrade arbetslösa troligen inte har så täta kontakter med arbetsförmedlingarna som de försäkrade. Villkoret för att komma med i arbetsförmedlingsstatistiken var ju att den arbetslöse skulle ha besökt förmedlingen under den vecka som räkningsdagen infaller. Därtill kommer att de arbetssökande som besöker de sk öppna förmedlingarna numera inte uppger sitt namn eller ens behöver ha personlig kontakt med förmedlarna.

Det finns ingen möjlighet att utifrån arbetskraftundersökningarnas material göra några bestämda uttalanden om hur många som kan komma att bli berättigade till det kontanta arbetsmarknadsstödet. Här har endast pekats på hur en ändring av rent institutionell art kan påverka arbetslöshetsstatistiken utan att arbetslösheten realiteter behöver öka. En reform av det föreslagna slaget kan också påverka siffrorna över arbetslösheten därför att den kan locka fram

Figur 27 Arbetslösa ej försäkrade män anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter

Utjämnade värden, logaritmisk skala

Källa: Arbetsmarknadsstatistik (AMS)

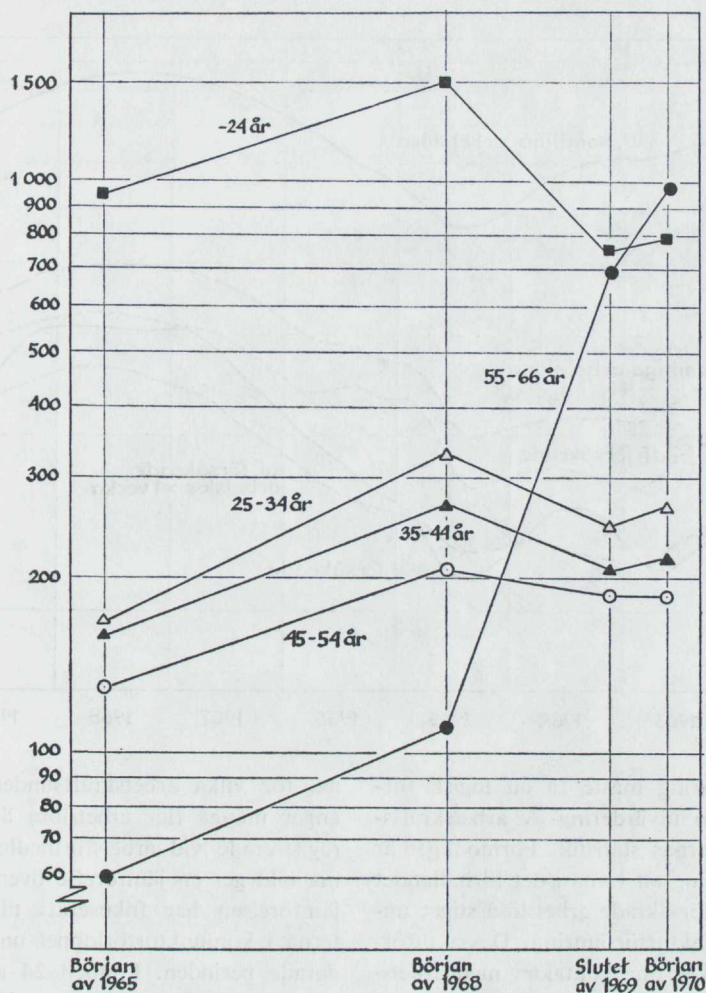
personer som av olika skäl inte finner det lönt att söka arbete. De bedömer sig inte ha nog utbildning eller yrkeserfarenhet för ett förvärsarbete. Eftersom stödet enligt förslaget skall kunna utgå till dem som genomgått arbetsmarknadsutbildning men därefter inte genast får ett arbete så kan reformen verka som ett ytterligare argument för en person som kanske är tveksam inför tanken att börja på en omskolningskurs.

Tidsserieanalysen skall nu avslutas med en direkt jämförelse mellan de två statistik-källorna, vilket bäst görs i grafisk form. I figur 29 har totalantalet arbetslösa från början av år 1962 till början av år 1970 enligt

arbetskraftsundersökningarna och enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik samt de försäkrade arbetslösa enligt de två källorna ritats. Det framgår genom den logaritmiska skalan att den konjunkturella variationen är kraftigare i arbetskraftsundersökningarnas båda serier än i serierna för den registrerade arbetslösheten. Mest markerad är skillnaden i serierna för de försäkrade arbetslösa.

Det framhölls vid analysen av arbetslösheten enligt arbetskraftsundersökningarna att de ej försäkrades arbetslöshet hade svagare konjunkturvariation, och detta gör alltså att serien över de försäkrade arbetslösa framstår som mer konjunkturkänslig än den

Figur 28 Arbetslösa ej försäkrade kvinnor anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade på ålder vid vissa tidpunkter
Utjämnade värden, logaritmisk skala

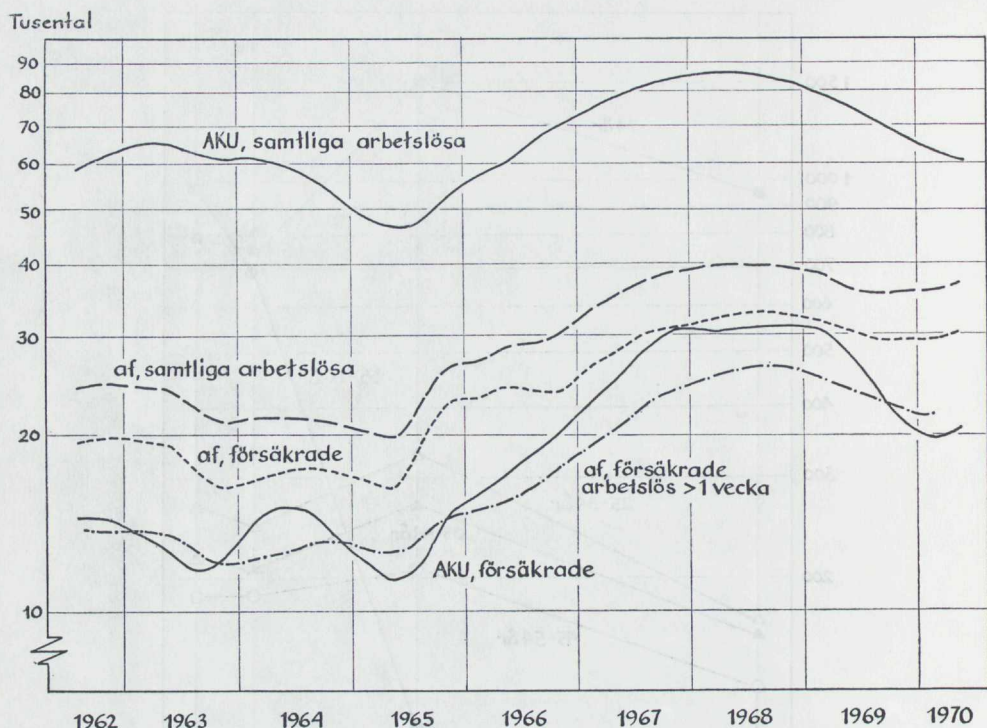
Källa: Arbetsmarknadsstatistik (AMS)

totala arbetslösheten i arbetskraftsundersökningarnas material.

Vid jämförelsen av de försäkrade arbetslösa i den registrerade arbetslösheten kontra arbetskraftsundersökningarnas material påpekades att det föreligger vissa mättekniska skillnader mellan dessa. Den numeriskt viktigaste torde vara att arbetskraftsundersökningarna inte fångar den kortaste arbetslösheten, den som varat mindre än en vecka. I mars, juni, september och december kartläggs i arbetsmarknadsstyrelsens statistik arbetslöshetstidens längd. För de arbetslösa

som vid dessa tillfällen varit arbetslösa mer än en vecka har också de utjämnade värdena beräknats och lagts in i figur 29. Då finner man att arbetskraftsundersökningarnas försäkrade arbetslösa överstiger antalet registrerade arbetslösa under vissa perioder. Under perioden från början av år 1966 fram till slutet av år 1967 växer denna skillnad från ca 1 000 arbetslösa till 6 000, därefter avmattas skillnaden något och är omkring 4 500 under år 1968, ökar något i början av år 1969 men minskar sedan igen. Denna systematiska ökning under loppet av en kon-

Figur 29 Arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) respektive registrerade vid arbetsförmedlingen (Af) med fördelning på olika kategorier augusti 1962—maj 1970
Utjämnade värden, logaritmisk skala

junkturförsäkring måste få en logisk förklaring vid en utvärdering av arbetskraftsundersökningarnas statistik. Förmodligen är denna förklaring att finna i det förhållandet att antalet utförsäkrade arbetslösa stiger under en konjunkturförsäkring. Dessa utförsäkrade minskar sina kontakter med arbetsförmedlingen och kommer därmed inte med i den registrerade arbetslösheten men uppger om de intervjuas att de är arbetslösa. Är denna tolkning korrekt finner man återigen att den registrerade arbetslösheten påverkas av institutionella förhållanden.

Tidsserierna enligt de båda källorna har nu presenterats för kön och ålder och jämförelser har gjorts dem emellan för vissa kategorier av arbetslösa. Vid jämförelsen som gjordes för år 1970 presenterades även antalet arbetslösa i olika åldersklasser enligt de två källorna (se tabell 18). Vid denna jämförelse fann man generaliserat uttryckt att de stora avvikelserna i antalet arbetslösa koncentreras till dels de unga, dels kvinnor-

na, för vilka arbetskraftsundersökningarna anger många fler arbetslösa än som finns registrerade vid arbetsförmedlingarna. Samma bild ger en jämförelse över tiden. Tidsjämförelsen har fokuserats till vändpunkterna i konjunkturförloppet under den studerade perioden. I tabell 24 anges antalet arbetslösa med fördelning på ålder enligt de två källorna vid de tidpunkter som utvaldes för figurerna 25–28. Det är ett medeltal för två utjämnade värden som beräknats. Anledningen till detta är att riskerna då minskar att få med extremvärden som kan överdriva förändringarna eller störa jämförelserna.

Kommentarerna till tabellen skall koncentreras till utvecklingen av de äldre arbetslösa, personer i åldern 55–66 år, enligt de två källorna. I början av år 1965 är antalet arbetslösa äldre män ca 30 procent lägre i arbetskraftsundersökningarna än i AMS-statistiken. Räknar man med endast de registrerade arbetslöshetsförsäkrade så

ligger t o m detta antal högre, 20 procent, än totalantalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna. Eftersom tydligen så stor del av de arbetslösa äldre männen tillhör arbetslöshetskassorna så kan de mättekniska skillnaderna mellan de två statistikällorna spela stor roll här. Det relativa antalet korttidsarbetslösa t ex kan förväntas vara stort under en högkonjunktur. I början av år 1968 är överensstämmelsen mellan de två källorna mycket god. Antalet korttidsarbetslösa äldre kassamedlemmar kan ju också antagas vara relativt sett få i slutet av en lågkonjunktur. I slutet av år 1969 finner vi återigen fler registrerade arbetslösa. Nu är antalet ca 40 procent fler än i arbetskraftsundersökningarna. Antalet äldre ej försäkrade har genom omställningsbidragets införande ökat mycket kraftigt, och jämför man endast de registrerade försäkrade arbetslösa med totalantalet enligt arbetskraftsundersökningarna ligger detta återigen 20 procent högre. Skillnaden i antalet äldre arbetslösa växer emellertid så att det i början av år 1970 är nära 70 procent högre i AMS-statistiken och om endast de försäkrade tas med så är deras antal 40 procent högre än totalantalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna.

För de äldre kvinnorna (55–66 år) märks en liknande tendens. I början av år 1965 är antalet registrerade arbetslösa ca 45 procent lägre än totalantalet arbetslösa i åldersgruppen enligt arbetskraftsundersökningarna. I början av år 1968 har skillnaden minskat något, så att den registrerade arbetslösheten endast är 30 procent lägre än arbetskraftsundersökningarnas. I slutet av år 1969 är emellertid de registrerade arbetslösa ca 40 procent fler och i början av år 1970 är skillnaden nu något lägre, 30 procent.

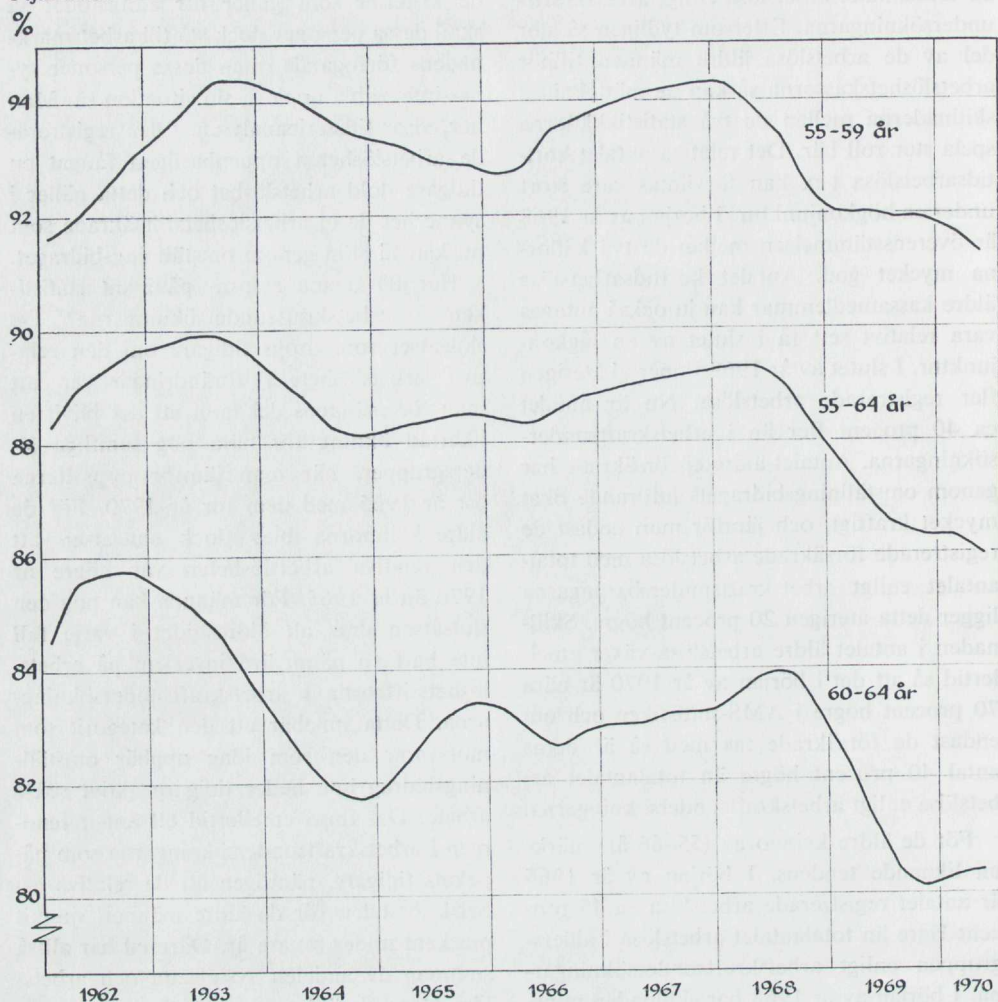
Visserligen rör man sig vid denna jämförelse med mycket små tal där slumpmarginalerna för arbetskraftsundersökningarnas del måste vara relativt sett stora. Utvecklingen av skillnaderna har dock systematisk karaktär och överensstämmer i tiden med införandet av äldrestödet, vilket tyder på att många av dem som får detta stöd vid intervjuerna till arbetskraftsundersökningarna

inte uppger sig vara arbetssökande. Enligt de kriterier som gäller för äldrestödet så skall dessa personer dock stå till arbetsmarknadens förfogande, men dessa personer synes inte själva uppleva sin situation så. Man har, visar tidsserieanalysen, i den registrerade arbetslösheten uppenbarligen fångat en tidigare dold arbetslöshet och detta gäller i synnerhet de ej arbetslöshetsförsäkrade som nu kan få stöd genom omställningsbidraget.

Har då denna reform påverkat statistiken i arbetskraftsundersökningarna? De slutsatser som drogs tidigare om den relativa arbetslöshetens förändringar var att man för männens del fann att det blivit en likartad ökning för nära nog samtliga åldersgrupper, när man jämför uppgifterna för år 1965 med dem för år 1970. För de äldre kvinnorna blev dock slutsatsen att den relativa arbetslösheten var högre år 1970 än år 1965. För männen kan nog den slutsatsen dras att äldrestödet i varje fall inte haft en nämnvärd inverkan på arbetslöshetsciffrorna i arbetskraftsundersökningarna. Detta innebär att den kategori, som motsvarar den som idag uppbär omställningsbidrag inte heller tidigare aktivt sökte arbete. Det finns emellertid ett annat fenomen i arbetskraftsundersökningarna som påpekats tidigare, nämligen att de relativa arbetskraftstalen för de äldre männen sjunkit markant under senare år. Därmed har alltså summan av andelen sysselsatta och arbetslösa bland de äldre minskat. Om man emellertid sträcker ut tidserien bakåt i tiden något ytterligare kommer man att finna att sådana minskningar kan observeras även under den första delen av 1960-talet. De relativa arbetskraftstalen för män i åldern 55–64 år och även för de två enskilda åldersklasserna, 55–59 år och 60–64 år, har tecknats i *figur 30*. (Om arbetskraftstalet för 55–66-åringarna skulle ha angetts, hade detta fordrat omräkningar av det bearbetade materialet i arbetskraftsundersökningarna.)

Från början av år 1962 fram till slutet av år 1963 ökar de relativa arbetskraftstalen för männen i åldern 55–59 år från 91,6 procent till 94,4 procent. Detta innebär att arbetskraften i dessa åldrar ökade

Figur 30 Relativa arbetskraftstal för äldre män februari 1962—maj 1970
Utjämnade värden

Källa: Arbetskraftsundersökningarna

med ca 6 500 personer. Nedgången som sedan följer varar till början av år 1966, då 92,7 procent är i arbetskraften. Därmed minskar arbetskraften med ca 4 300 personer. Åter sker en uppgång till 94,3 procent i början av år 1968 och därmed ökar arbetskraften med 4 000 personer. Nedgången därefter är koncentrerad till år 1968, och i början av år 1969 är 92,0 procent i arbetskraften. Minskningen i antalet personer är 6 000.

För den äldre åldersgruppen ligger det relativa arbetskraftstalet på 85,7 procent i mitten av år 1962. En minskning sker se-

dan till slutet av år 1964 till 81,7 procent, och därmed har arbetskraften minskat med 8 000 personer i dessa åldrar. En uppgång med kortare avbrott kan sedan observeras fram till mitten av år 1968 då det relativa arbetskraftstalet är 83,9 procent och uppgången har tillfört arbetskraften knappt 5 000 personer i dessa åldrar. Redan från mitten av år 1969 minskade det relativa arbetskraftstalet till 80,1 procent och därmed har arbetskraften återigen minskat med 8 000 personer.

Som synes är variationerna nära nog omvända mot konjunkturerna. Ett test av de

relativa arbetskraftstalens samvariation med konjunkturen har gjorts i annat sammanhang.¹ Där prövades detta förhållande för bl a åldersgruppen 55–64 år, och en statistisk signifikant samvariation med de konjunkturella förändringarna erhöles. Nedgångarna i de relativa arbetskraftstalen samvarierade med uppgångarna i konjunkturen och vice versa. Det är inte lätt att hitta förklaringar till detta, men kan det kanske vara så att den intensifierade arbetsmarknadspolitiken i form av beredskapsarbeten m m under lågkonjunkturerna håller tillbaka minskningarna i de äldres relativa arbetskraftstal. Men när konjunkturerna förbättras så har många äldre svårt att finna sysselsättning då företag läggs ner eller de av andra skäl mister sitt arbete. Då blir också möjligheterna mindre för småbrukare m fl att få en kompletterande sysselsättning i beredskapsarbetena.

Hur många personer berörs av arbetslöshet?

Arbetsmarknadsstyrelsen har sedan år 1966 låtit utföra en ny typ av arbetskraftsundersökningar, också de efter amerikansk förebild, som belyser arbetslöshet och sysselsättning *under hela året*. Dessa kan sägas vara ett komplement till de vanliga undersökningarna som ju belyser situationen *under en vecka*. Materialet till dessa undersökningar insamlas i samband med de reguljära arbetskraftsundersökningarna i februari, och intervjupersonerna får då också frågor bl a om hur många veckor de haft förvärvsarbete eller sökt arbete under det nyss gångna året.

Uppgifter från denna typ av undersökningar användes i det tidigare avsnittet om rörligheten ut och in i arbetskraften. Det nämndes där att man för år 1968 fann att ca 350 000 personer hade berörts av arbetslöshet, dvs hade varit arbetslösa någon gång under året. Ett genomsnitt av de fyra veckoundersökningarna för år 1968 visar att 82 600 var arbetslösa i genomsnitt per vecka. Av samtliga som var i arbetskraften under år 1968 var 8,1 procent arbetslösa någon gång. Det visar sig för att

referera några uppgifter ur denna undersökning, som publicerats av arbetsmarknadsstyrelsen (Meddelanden från utredningsbyrån 1970: 3), att arbetslösheten även när den mäts över hela året är hög för ungdomar och äldre. Andelen (procent) arbetslösa av totalantalet personer som varit i arbetskraften någon tid under år 1968 med fördelning på vissa åldrar anges nedan.

Ålder	Män	Kvinnor
14—19	15,1	17,3
20—24	10,7	8,9
25—54	6,2	6,7
55—64	10,2	3,8
65—74	10,4	6,7
Samtliga	8,4	7,8

Även denna typ av undersökning visar att ungdomarnas högre arbetslöshet till viss del sammanhänger med att många av dem är nykomlingar på arbetsmarknaden. Arbetslöshetsnivån är nämligen också korrelerad med den tid som en person varit i arbetskraften under året. Arbetslösheten var lägst för dem som endast varit en kort tid (upp till 4 månader) på arbetsmarknaden, högst för dem som varit på arbetsmarknaden mer än fyra månader men dock mindre än ett år och hade ett mellanläge för dem som varit på arbetsmarknaden hela året. Många ungdomar som avslutat sin utbildning eller fullgjort sin värnplikt under året återfinns just i den grupp som varit på arbetsmarknaden fyra månader eller mer. Andelen arbetslösa för olika kategorier med avseende på tid i arbetskraften och i olika åldrar har också beräknats och anges i nedanstående tablå.

1—17 veckor i arbetskraften

14—24 år	3,0 %
25—54 år	4,7 %
55—74 år	1,5 %
Samtliga	3,2 %

¹ Se Arbetskraftsresurserna 1965—1990, appendix A. Bilaga 1 till 1970 års långtidsutredning (SOU 1971:8)

18—51 veckor
i arbetskraften

14—24 år	16,9 %
25—54 år	10,9 %
55—74 år	10,2 %
Samtliga	13,2 %

52 veckor i
arbetskraften

14—24 år	11,3 %
25—54 år	5,1 %
55—74 år	7,5 %
Samtliga	6,4 %

Denna typ av undersökningar ger en mycket klarare bild av arbetslöshetens längd för de personer som drabbas av arbetslöshet än den typ som både de reguljära arbetskraftsundersökningarna och arbetsmarknadsstyrelsens statistik över den registrerade arbetslösheten representerar. Vid de sistnämnda undersökningarna går man ju in vid ett visst tillfälle och kartlägger den tid som de vid tillfället arbetslösa sökt arbete. I ett inledande skede av ökande arbetslöshet får man i sådan statistik t ex genomsnittligt sett en förkortning av arbetslöshetstiderna. I undersökningar som kartlägger en längre tidsrymd så fångar man mer av den totala tiden som de arbetssökande varit utan arbete.

Även i dessa ingår dock personer vilkas arbetslöshetsperiod ännu inte är avslutad.

Uppgifter om hur de som under år 1968 berördes av arbetslöshet fördelar sig på antal arbetslösa veckor lämnas i *tabell 25*. Där hade de arbetslösa fördelats på två kategorier, de som hade förvärvsarbete under år 1968 och de som inte förvärvsarbetade. Den sistnämnda gruppen skall först kommenteras något. Den består till mycket stor del av ungdomar, 59 procent av de män som ingår i gruppen, totalt 17 800, är personer under 25 år och 40 procent av de totalt 27 500 kvinnorna är under 25 år. Vidare kan det nämnas att andelen personer i gruppen arbetslösa nära nog hela året (i 50—52 veckor) är mycket hög år 1968 jämfört med uppgifterna från de tidigare undersökningarna. För år 1967 anges att 5 600 personer eller 13 procent av samtliga i motsvarande kategori var arbetslösa i 50—52 veckor.

Arbetslöshetstiderna har sammanfattats i måtten undre kvartil, median och övre kvartil. Medianen är som syns 10,3 veckor för samtliga arbetslösa. Som en bekräftelse på att man får en annan bild av arbetslöshetstiderna om man går in och mäter

Tabell 25 Personer som varit arbetslösa någon gång under år 1968 fördelade efter arbetslöshetstidens längd

Arbetslöshets- tidens längd i veckor	Arbetslösa som hade förv. arb under 1968		Arbetslösa utan förv. arb under 1968		Summa	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1—2	32 800	10,7	7 700	17,0	40 500	11,5
3—4	40 300	13,1	6 600	14,6	47 000	13,3
5—9	63 500	20,7	8 200	18,2	71 700	20,4
10—13	49 600	16,2	4 100	9,1	53 700	15,2
14—17	27 800	9,1	1 600	3,5	29 400	8,3
18—26	45 300	14,8	3 700	8,2	49 000	13,9
27—39	27 900	9,1	2 200	4,9	30 200	8,6
40—49	19 300	6,3	1 000	2,3	20 300	5,8
50—52	500	1,0	10 100	22,2	10 600	3,0
Summa	307 100	100	45 200	100	352 400	100
Undre kvartil	4,2 veckor		3,1 veckor		4,0 veckor	
Median	10,3 »		10,0 »		10,3 »	
Övre kvartil	20,2 »		37,8 »		21,0 »	

Källa: Meddelande från utredningsbyrån 1970:3 (AMS) samt råtabeller till den där behandlade undersökningen

dem för dem som är arbetslösa vid ett visst tillfälle kan nämnas, att enligt de fyra reguljära arbetskraftsundersökningarna år 1968 var som ett genomsnitt för samtliga undersökningar medianen 5,3 veckor. De förlängda arbetslöshetstiderna under konjunkturförsämringen avspeglar sig också i dessa årsundersökningar. Uppgifterna från motsvarande undersökning år 1966 visar att medianen för arbetslöshetstidens längd då var 7,0 veckor.

I veckoundersökningarna som analyserats i det föregående ligger den relativa arbetslösheten på avsevärt lägre tal än i dessa årsundersökningar. Som ett genomsnitt för år 1968 gällde att 2,3 procent av den totala arbetskraften var utan sysselsättning. Tidigare nämndes att årsundersökningen visade att 8,1 procent av samtliga som varit på arbetsmarknaden varit utan sysselsättning en viss tid under året. Den första siffran – 2,3 procent – innebär, om de fyra undersökningarna är representativa för samtliga veckor under året, att den genomsnittliga arbetslösheten per vecka har haft denna omfattning. Den andra siffran – 8,1 procent – speglar hur stor andel av den totala arbetskraften som berördes av arbetslöshet någon gång under året. Nu kan man emellertid med ledning av uppgifterna om arbetslöshetstidens längd i tabell 25, kompletterade med uppgifter om hur de personer som varit i arbetskraften under året fördelar sig på antal veckor i arbetskraften, beräkna ett genomsnittsmått över arbetslösheten per vecka som skall motsvara de reguljära arbetskraftsundersökningarnas. Med hjälp av dessa uppgifter kan man dels beräkna det sammanlagda antalet veckor som samtliga personer varit i arbetskraften och det sammanlagda antalet veckor arbetslösheten representerar. Dessa beräkningar ger till resultat att 2,8 procent av totalantalet veckor i arbetskraften under år 1968 varit arbetslösa. Detta mått har konstruerats så att det skall återspegla den genomsnittliga andelen arbetslösa personer i arbetskraften per vecka under året. Här har nu emellertid erhållits ett tal som ligger något högre än genomsnittet för de fyra veckoundersökningarna.

För det första kan man då ställa sig frågan om de fyra undersökningarna som fram till år 1970 gjordes per år var representativa för samtliga veckor under året. Man kan studera utfallet för de tolv undersökningarna under år 1970, där de flesta undersökningarna i sin tur är fördelade på två veckor, och man finner då inte någon skillnad i den relativa arbetslösheten i genomsnitt per vecka för årsmedeltalet jämfört med det medeltal som kan bildas för värdena i februari, maj, augusti och november. Det förefaller därmed troligt att de tidigare fyra undersökningarna hade en god representativitet i det diskuterade avseendet. Nästa fråga blir därmed om intervjupersonerna kanske överdrivit skattningen av arbetslöshetstidens längd. En period av arbetslöshet som ju är en negativ upplevelse, kan när man skall återerindra sig den, framstå som något längre än den faktiskt var. En felkälla kan tex också vara att ungdomar som avslutat en utbildning räknar in tid som de under studiernas sista skede använt för att söka arbete. Det kan nämnas att det finns praktiska möjligheter att med hjälp av material ur undersökningarnas råtabeller beräkna den genomsnittliga andelen arbetslösa veckor av totalantalet veckor i arbetskraften med fördelning på kön och ålder. En sådan beräkning skulle kunna visa om det finns en överskattning av arbetslöshetstiderna för vissa befolkningsgrupper och därmed avslöja om det finns några systematiska skillnader mellan års- respektive veckoundersökningarna.

Några slutord om arbetslösheten

Denna genomgång av arbetslöshetsstatistiken har dels syftat till en kartläggning av arbetslösheten som den avspeglas i befintliga statistikällor och också till en beskrivning av de förändringar som inträffat under de senaste konjunktursvängningarna. Och det har därvid konstaterats att arbetslösheten för männen i synnerhet under den senast rådande högkonjunkturen inte har gått ned till den nivå som rådde under högkonjunkturen år 1965. Andelen arbetslösa ligger

högre och arbetslöshetstiderna är längre. Självklart vore det av intresse att analysera de bakomliggande orsakerna till detta förhållande och inte enbart stanna vid ett konstaterande. En sådan analys är emellertid mycket resurskrävande. Arbetslösheten i olika yrkesgrupper och näringsgrenar skulle behöva analyseras, vilket det dock finns underlag till, men därtill måste även efterfrågesituationen och strukturella förändringar i näringslivet analyseras. Den statistik och de mått som finns för att belysa detta är emellertid relativt outvecklade. Vi har t ex statistiken över lediga platser och över utfärdade varsel vid företagsnedläggningar eller inskränkningar i driften. Dessa två statistikgrenar är dock starkt påverkade av institutionella faktorer, varför de är mycket svåra att använda för mer långsiktiga analyser.

Angående statistiken över arbetslösheten så kanske det behöver betonas att den avser personer som faktiskt sökt arbete, och den omfattar i synnerhet i arbetskraftsundersökningarna både dem som av olika skäl förlorat sitt arbete och sådana som kommer från annan sysselsättning som t ex studier och arbete i hemmet. Man kan inte ta siffrorna på arbetslösheten som ett absolut exakt mått på den totala efterfrågan på arbete vare sig när man studerar dess förändringar över tiden eller vid ett visst tillfälle. En försämring av konjunkturen kan medföra att många som länge försökt att få ett arbete till slut ger upp. Den kan också medföra att t ex en hemarbetande hustru till en långtidsarbetslös man då söker arbete för att bidra till familjens försörjning. De regionala variationerna i de relativa arbetskraftstalen antyder att många i områden med bristande arbetstillfällen inte aktivt söker arbete. Andra söker inte arbete därför att de anser sig ha för dålig utbildning eller yrkeserfarenhet och tror sig inte ha möjligheter att klara av ett förvärvsarbete, andra är hindrade av barntillsyn men skulle önska förvärvsarbete, om tillsynen kunde ordnas tillfredsställande.

Arbetslöshet är således ett relativt begrepp och skillnaden mellan dem som ak-

tivt söker arbete och dem som eventuellt under vissa villkor önskar arbeta är inte skarpt markerad. Därmed är det inte heller någon skarp gräns mellan de två statistiska begreppen »personer i arbetskraften», dit de arbetssökande hör, och »personer utanför arbetskraften», vilka används i arbetskraftsundersökningarna.

Man har i arbetskraftsundersökningarna emellertid en viss kartläggning av en grupp som står på gränsen till arbetskraften som benämns latent arbetssökande. Man ställer nämligen en fråga till dem som ej tillhör arbetskraften som lyder: Skulle ni sökt arbete under mätveckan om ni ansett er kunna få lämpligt arbete på bostadsorten? De som svarar ja på denna fråga benämns latent arbetssökande.

I kap 2 gjordes en statistisk beskrivning i stora drag hur den grupp ser ut befolkningsmässigt som ej tillhör arbetskraften utifrån materialet i arbetskraftsundersökningarna. I dessa undersökningar går man emellertid inte in i detalj på vad anledningen för de enskilda individerna till att de inte förvärvsarbetar kan vara och inte heller på frågan om de skulle önska förvärvsarbete om anledningen är ett sådant slag av hinder som kan undanröjas. För att få en sådan kartläggning ställdes vissa frågor till personer utanför arbetskraften vid arbetskraftsundersökningen i februari 1968 på beställning av KSA-utredningen. Resultatet från denna undersökning ges i ett appendix till denna bilaga och tillsammans med de reguljära undersökningarnas uppgifter om de latent arbetssökande presenteras en sammanfattning därav i följande avsnitt.

Latent arbetssökande år 1970

Totalt redovisar arbetskraftsundersökningarna att det i genomsnitt under år 1970 var 120 900 personer som svarat att de skulle ha sökt arbete, om de ansett sig kunna få lämpligt arbete på bostadsorten. Uppgifter om hur dessa fördelar sig på kön och ålder lämnas i *tabell 26*. Endast en mycket liten andel, 14 procent, är män och de resterande är kvinnor, av vilka de gifta kvinnorna utgör merparten. De latent arbetssökande gifta kvinnorna uppgick till 84 300, eller 70 procent av samtliga. I viss mån avspeglar denna fördelning relationerna mellan de olika befolkningsgrupperna som står utanför arbetskraften, där de gifta kvinnorna också dominerar. Det är emellertid en större andel av den kvinnliga

befolkningen som står utanför arbetskraften som tillhör de latent arbetssökande än bland motsvarande manliga.

Hur de latent arbetssökande år 1970 mer i detalj fördelar sig på olika befolkningsgrupper kan studeras i *tabell 27*. Där har också angivits hur stor del av dem som ej tillhör arbetskraften i respektive befolkningsgrupp som hör till de latent arbetssökande. Den högsta andelen latent arbetssökande återfinns som syns bland de gifta kvinnorna i åldern 25–44 år som ej har barn under 7 år. Som jämförelse kan nämnas att detta också är den kategori bland de gifta kvinnorna som har den högsta andelen i arbetskraften. Det relativa arbetskraftstalet för dem är 73,1 procent för år 1970.

Tabell 26 Latent arbetssökande år 1970 fördelade på kön och ålder

Ålder	Män		Kvinnor	
	Antal	% av befolkn. ej i AK	Antal	% av befolkn. ej i AK
16—19	4 800	4,5	6 900	6,4
20—24	1 700	2,2	9 200	8,3
25—34	1 800	4,8	23 300	11,3
35—44	800	5,1	20 400	13,8
45—54	900	3,5	23 600	12,9
55—64	1 800	2,6	16 900	6,1
65—74	5 500	2,4	3 200	1,0
Samtliga	17 300	3,1	103 600	7,5

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Tabell 27 Latent arbetssökande år 1970 fördelade på vissa befolkningsgrupper samt jämförelse mellan önskad arbetstid och faktisk arbetad tid för motsvarande befolkningsgrupp i arbete

Befolkningsgrupp	Antal	% av befolkn. ej i AK	Arbetstid, medeltal timmar per vecka	
			Önskad	Faktisk
Män och kvinnor i åldern 16—24 år	22 500	5,5	24,9	39,1
Män i åldern 25—64 år	5 300	3,5	35,5	44,4
Män i åldern 65—74 år	5 500	2,4	25,9	36,5
Gifta kvinnor i åldern 25—44 år med barn under 7 år	23 000	10,3	22,7	27,2
Gifta kvinnor i åldern 25—44 år utan barn under 7 år	17 900	18,0	22,9	31,7
Gifta kvinnor i åldern 45—64 år	35 400	9,7	21,7	29,8
Ej gifta kvinnor i åldern 25—64 år	7 900	6,1	24,3	37,4
Kvinnor i åldern 65—74 år	3 200	1,0	18,1	30,3
Samtliga	120 900	6,2	23,6	39,3

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Flertalet av de latent arbetssökande önskar deltidarbete. Den önskade arbetstiden för samtliga latent arbetssökande med fördelning på timmar per vecka anges i nedanstående tablå.

	Antal	%
1—14 tim	12 900	10,7
15—19	10 700	8,9
20—24	52 900	43,8
25—34	22 400	18,5
35—	21 900	18,1
Samtliga	120 900	100

Huvudparten önskar deltidarbete och förhållandevis många ganska kort deltid. Detta är ett genomgående drag för samtliga befolkningskategorier, vilket framgår av tabell 27 där den önskade arbetstiden i genomsnitt per vecka angivits. Jämförelsen i tabellen med den faktiskt arbetade tiden för motsvarande befolkningsgrupper i arbete visar att bland de latent arbetssökande finns det genomgående relativt sett fler som öns-

kar deltid än som faktiskt har det i den arbetande befolkningen.

I viss mån kan man nog ta det stora antalet latent arbetssökande som ett uttryck för bristande tillgång på arbetstillfällena på deltid.

Man kan observera att även bland de latent arbetssökande ungdomarna finns det många som önskar deltidarbete. Det är troligt att det här finns en hel del studerande som önskar ett kortare arbete som de kan sköta vid sidan av studierna.

Man finner vidare med hjälp av arbetskraftsundersökningarna under år 1970 att antalet latent arbetssökande växlar kraftigt under året. De latent arbetssökande under årets månader anges i tablan överst på sid 73.

Den kraftigaste minskningen kommer under vår- och sommarmånaderna, och det kan anmärkas att denna minskning går igen hos samtliga de befolkningskategorier som studerats i det föregående, med ett undan-

Mån	Antal
Jan	143 800
Febr	139 300
Mars	145 500
April	124 200
Maj	101 300
Juni	102 000
Juli	86 200
Aug	121 400
Sept	128 300
Okt	119 300
Nov	117 300
Dec	122 200
Årsmedeltal	120 900

tag. Detta gäller ungdomarna (personer i åldern 16–24 år) som visserligen uppvisar ett lågt antal under maj och juni, ca 14 000, men sedan i juli ökar igen till 22 000. Då är det också fler som önskar längre arbetstider. Medelvärde för den önskade arbetstiden för deras del är då 34,4 timmar per vecka, mot 24,9 som årsgenomsnitt. Här återfinns förmodligen ungdomar som önskar feriearbeten men som bedömt tillgången på sådana vara så bristfällig att de inte ens sökt arbete.

Under de tidiga höstmånaderna, augusti och september, stiger sedan antalet latent arbetssökande igen. Även detta gäller samtliga befolkningskategorier utom ungdomar-

na som under september uppvisar ett lägre antal än i juli och augusti. Under hösten sjunker sedan totalantalet latent arbetssökande tillbaka något men dras sedan i december upp igen för några befolkningsgrupper.

Denna genomgång av uppgifterna om de latent arbetssökande för år 1970 skall avslutas med en tabell över några regionala data, se *tabell 28*. Skogslänen har genomgående högre andelar av latent arbetssökande av antalet personer utanför arbetskraften. Ett undantag finns, män i åldern 16–24 år, som har den högsta andelen latent arbetssökande i storstadslänen. Även de yngre ej gifta kvinnorna i storstadslänen uppvisar en hög andel latent arbetssökande i storstadslänen. Kanske förklaringen till detta är att det finns personer bland de relativt många studerande ungdomarna här som önskar ett deltidsarbete.

När man studerar andelen latent arbetssökande för de gifta kvinnorna utanför arbetskraften för de enskilda länen finner man en del detaljer som kan vara värda att notera. För storstadslänen t ex är andelen latent arbetssökande högst i Stockholms län exklusive Stockholms stad. Där är andelen ca 10 procent medan den i Stockholms stad,

Tabell 28 Latent arbetssökande år 1970 med fördelning på olika befolkningskategorier och regioner

	Män			Gifta kvinnor		Ej gifta kvinnor			Samtliga
	16–24 år	25–64 år	65–74 år	Samtl	Därav 25–64 år	16–24 år	24–64 år	65–74 år	
<i>Skogslänen</i>									
Antal	1 400	2 100	2 000	29 600	27 200	3 200	3 400	600	42 300
% av befolkn ej i AK	3,2	4,7	3,4	14,1	17,1	8,1	9,7	1,6	9,0
<i>Storstadslänen</i>									
Antal	3 300	1 800	1 900	22 600	20 500	3 900	2 000	700	36 200
% av befolkn ej i AK	4,7	3,5	2,6	7,5	8,8	6,8	4,6	1,1	5,4
<i>Övriga län</i>									
Antal	1 700	1 400	1 700	32 100	28 600	2 500	2 500	400	42 400
% av befolkn ej i AK	2,4	2,5	1,7	8,0	9,7	4,1	5,0	0,5	5,2

Källa: Arbetskraftsundersökningen årsmedeltal 1970.

Malmöhus län och Göteborgs och Bohus län är ca 7 procent. Skillnaderna kan ligga inom slumpfelmarginalerna, men det faktum att andelen är lägre utanför Stockholms stad än innanför har parallellitet med en annan iakttagelse. Data från folkräkningen år 1965 för olika områden i och omkring Stockholm visar att andelen förvärvsarbetande gifta kvinnor och i synnerhet för dem med småbarn har en tendens att minska med avståndet från staden. Möjligheterna för kvinnorna ute i många förorter att finna arbete inom ett avstånd som för dem är rimligt med avseende på restid och resekostnader i förhållande till den tid de önskar arbeta och den tid de behöver för hemmets skötsel är för dem avsevärt mindre än för mer centralt boende. Därtill kommer frågan om möjligheterna att ordna barntillsynen.

För de gifta kvinnorna inom länsgruppen »övriga län» finns det inga markanta skillnader i andelen latent arbetssökande, möjligtvis med undantag av Västmanlands län som har ca 10 procent latent arbetssökande av samtliga gifta kvinnor utanför arbetskraften. För de andra länen i gruppen ligger andelen på 7 till 9 procent. Inom skogslänen finner man dock stora skillnader. I de södra skogslänen, dvs Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län, är andelen 10 procent, i Västerbottens län 15 procent, i Väster-norrlands 17 procent, i Norrbottens län 21 procent och högst i Jämtlands län 25 procent.

Latent arbetssökande åren 1964–1970

Några uppgifter skall även lämnas om de latent arbetssökandes utveckling över tiden. Det genomsnittliga antalet latent arbetssökande per år sedan år 1964 har varierat enligt följande. (För år 1970 har medeltalet här baserats på de fyra undersökningar som har sin motsvarighet i tidigare år.)

Antalet latent arbetssökande har således varierat ganska kraftigt över tiden. Delar man upp materialet på olika befolkningsgrupper så framgår det att variationerna varit något olikartade för de enskilda grupperna. Data över detta presenteras grafiskt

År	Antal
1964	140 400
1965	125 200
1966	131 100
1967	133 100
1968	152 000
1969	154 600
1970	119 800

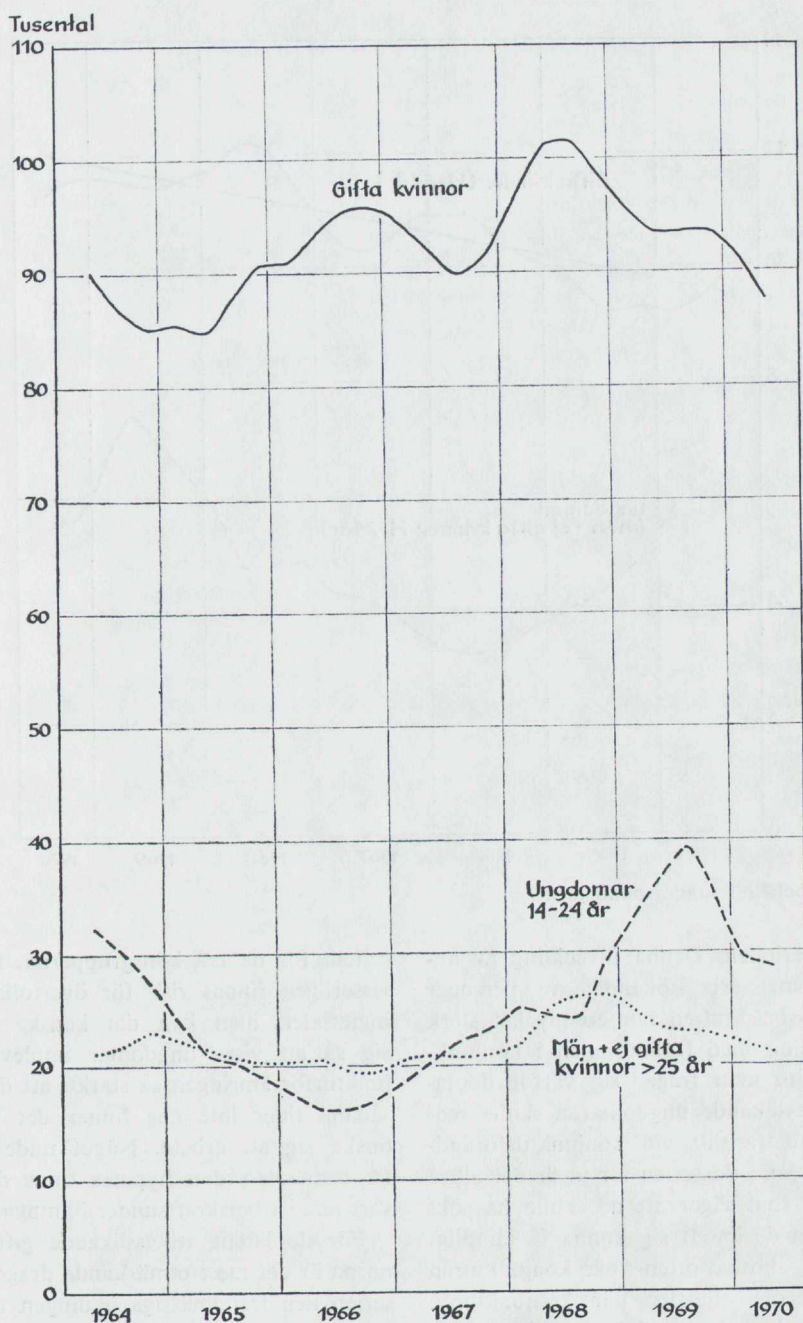
i figur 31. Där redovisas utjämnade värden av samma typ som vid presentationen av arbetslöshetsdata, vilka används för att inte säsongsvängningarna skall störa analysen. En uppdelning av materialet har gjorts för gifta kvinnor, ungdomar i åldern 14–24 år¹ samt män och ej gifta kvinnor som är 25 år och äldre. Man finner i dessa tidsserier att det framför allt var de latent arbetssökande ungdomarna som minskade under åren 1965–1966. Därefter kommer för deras del emellertid återigen en ökning. Antalet latent arbetssökande män och ej gifta kvinnor 25 år och äldre förändras relativt ringa under perioden medan de gifta kvinnorna företer en nästan trendmässig ökning med vissa svängningar och en minskning under senare tid.

För ungdomarnas och de gifta kvinnornas del får man dock ut mera av en analys om man relaterar antalet latent arbetssökande till antalet personer i respektive grupp som står utanför arbetskraften. Ungdomarnas relativa arbetskraftstal har ju minskat starkt och därmed har en ökning således skett av andelen personer som står utanför arbetskraften. För de gifta kvinnorna däremot har de relativa arbetskraftstalen ökat. I figur 32 presenteras latent arbetssökande i relation till personer utanför arbetskraften för de två befolkningsgrupperna.

För ungdomarnas del börjar tidsserien på nära 7 procent i mitten av år 1964 och sjunker sedan till något över 3 procent i mitten av år 1966. Därefter sker åter en ökning till nära 7 procent i slutet av den stu-

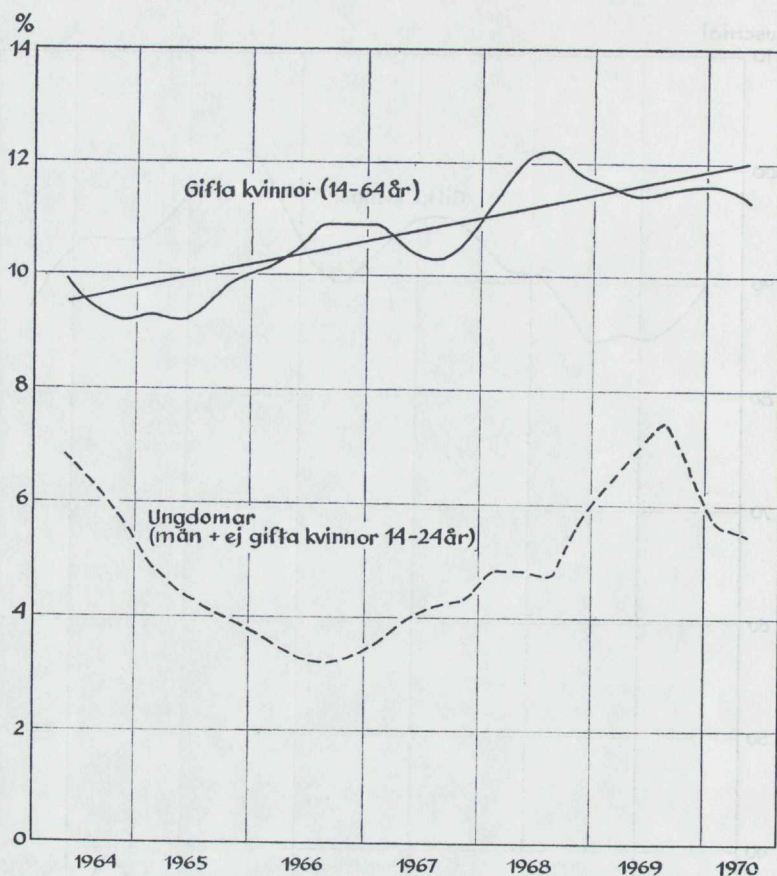
¹ Fr o m år 1970 utesluts 14- och 15-åringarna i arbetskraftsundersökningarnas huvudmaterial, men uppgifter om dessa presenteras i tilläggs-tabeller för att underlätta jämförelser bakåt i tiden.

Figur 31 Latent arbetssökande maj 1964—maj 1970
Utjämnade värden

Källa: Arbetskraftsundersökningarna

Figur 32 Latent arbetssökande i relation till personer ej i arbetskraften maj 1964—maj 1970
Utjämnade värden

Källa: Arbetskraftsundersökningarna

derade perioden. Denna utveckling av andelen latent arbetssökande av personer utanför arbetskraften har en mycket stark samvariation med förändringen i konjunkturen. Men man frågar sig varför de latent arbetssökande ungdomarna skulle reagera på detta sätt vid konjunkturförändringarna. Som tidsserien ser ut är det alltså allt färre som säger att de skulle ha sökt arbete om de ansett sig kunna få lämpligt arbete på bostadsorten när konjunkturen försämras och allt fler när konjunkturen förbättras. Man kan verkligen ställa sig frågan om det finns ett orsakssamband i dessa förändringar. Eller är de statistiska slumpfelsmarginalerna så stora att det är dessa som svarar för variationerna. Det kan dock nämnas att förändringarna går pa-

rallellt för de två könsgrupperna. Det kan visserligen finnas risk för övertolkning av materialet, men kan det kanske förhålla sig så att vissa ungdomar upplever konjunkturförsämringen så starkt, att de under sådana tider inte ens finner det lönt att önska sig ett arbete. Något underlag för att testa en sådan hypotes finns dock tyvärr inte i arbetskraftsundersökningarna.

För de latent arbetssökande gifta kvinnorna är det mest utmärkande draget i tidsserien den trendmässiga ökningen av antalet latent arbetssökande i relation till personer utanför arbetskraften, från ca 10 procent 1964 till 12 procent i början av år 1970. Samtidigt som de gifta kvinnornas relativa arbetskraftstal ökar, så ökar också andelen latent arbetssökande.

De latent arbetssökande i några specialundersökningar i anslutning till arbetskraftsundersökningarna

I den samkörning av identiska individer som fanns med i arbetskraftsundersökningarna hösten 1966 och hösten 1967,¹ varifrån några resultat refererats i det föregående, gjordes även en specialbearbetning av de latent arbetssökande. Man tittade på hur många av dem som var latent arbetssökande år 1966 som kvarstod som latent arbetssökande år 1967, respektive lämnat denna grupp och övergått till arbetskraften eller återfanns bland övriga personer utanför arbetskraften. På samma sätt tittade man på hur många av dem som var latent arbetssökande år 1967 som kommit från dem som var i arbetskraften året dessförinnan respektive stått utanför arbetskraften. Huvudresultatet av denna undersökning redovisas nedan.

	Latent arbetssökande 1966	
	Antal	%
<i>Status 1967:</i>		
I arbetskraften	35 600	25,4
Latent arbetssökande	41 700	29,8
Övriga ej i arbetskraften	62 700	44,8
Summa	140 000	100

	Latent arbetssökande 1967	
	Antal	%
<i>Status 1966:</i>		
I arbetskraften	32 100	25,1
Latent arbetssökande	41 700	29,8
Övriga ej i arbetskraften	62 700	42,3
Summa	127 900	100

Specialbearbetningen tyder således på en ganska kraftig omsättning inom gruppen latent arbetssökande. Vidare är strömmarna både till och från arbetskraften respektive till och från övriga personer utanför arbetskraften lika stora.

För de gifta kvinnorna, som ju utgör den största andelen av de latent arbetssökande,

kan man ur råmaterialet ta fram följande information. Av de gifta kvinnor i åldern 20–54 år som hösten 1966 var latent arbetssökande återfanns hösten 1967 27,5 procent i arbetskraften, medan endast 15,7 procent av dem i samma åldersgrupp som stod utanför arbetskraften och som ej tillhörde gruppen latent arbetssökande var i arbetskraften följande höst. När man vänder på tidsperspektivet så finner man för samma befolkningskategori att av dem som var latent arbetssökande hösten 1967 var 22,6 procent i arbetskraften hösten dessförinnan medan 16,5 procent av dem som ej uppgav sig vara latent arbetssökande var i arbetskraften föregående höst. Denna information visar att relativt sett fler av de latent arbetssökande gifta kvinnorna har kontakt med arbetsmarknaden än de övriga utanför arbetskraften.

Ur den specialundersökning som KSA-utredningen i februari 1968 lät göra i samband med arbetskraftsundersökningen av de personer som då stod utanför arbetskraften, och vars resultat redovisas i ett appendix till denna bilaga, kan några uppgifter om de latent arbetssökande sammanfattas här.

De frågor om orsaken till att de som stod utanför arbetskraften inte förvärvsarbetar samt de frågor om önskan till förvärvsarbete under vissa villkor som dessa personer hade bearbetades också för den grupp som i den ordinarie delen av arbetskraftsundersökningen hänförts till kategorin latent arbetssökande.

Det var 108 400 kvinnor som i denna undersökning hänförts till kategorin latent arbetssökande. Svaren på KSA-utredningens frågor om huvudanledningen till att de ej förvärvsarbetade fördelade sig i sammandrag enligt uppgifterna i tablån överst på sid 78 (jämför även tabell A 11).

Till de kvinnor som angivit något av de specificerade skälen i tablån exklusive dem som samlats under »övriga skäl», totalt 87 800 kvinnor, ställdes sedan en fråga som anknöt till det speciella hindret. Man frå-

¹ Arbetskraftsberäkningar 1960—1980, appendix C. Information i prognosfrågor 1968:4 (SCB)

	Antal	%
Barntillsyn	35 700	33,0
Vård av annan anhörig	3 000	2,8
Hushållsarbete	5 300	4,8
Brist på lämpliga arbetstillfällen	43 800	40,5
Övriga skäl	20 500	18,8
Summa	108 400	100

gade t ex de kvinnor som angivit barntillsyn, att om den kunde ordnas skulle de då söka förvärvsarbete nu. Specificerat efter de olika slagen av orsaker till att de ej förvärvsarbetar önskar följande antal kvinnor under vissa villkor arbeta nu, även andelen (procent) av totalantalet i gruppen anges.

	Antal	%
Barntillsyn	23 800	66,5
Vård av annan anhörig	1 000	32,6
Hushållsarbete	3 000	57,8
Brist på lämpliga arbetstillfällen	7 100	16,3

Till den sista gruppen ställdes frågan om de var villiga att flytta till annan ort för att få möjlighet till förvärvsarbete. Huvudparten av dem svarar alltså »nej» eller »tror inte det» på frågan. Sammanfattningsvis så svarar således av delgruppen latent arbetssökande på frågan om önskan att förvärvsarbeta nu om vissa hinder kunde undanröjas:

34 900	ja
36 700	nej därför att de ej vill flytta
16 200	nej
20 500	har ej tillfrågats
108 400	sammanlagt

I den grupp som ej tillfrågats om önskan att förvärvsarbeta ingår bl a studerande (2 100), personer som angivit hälsoskäl (7 100), åldersskäl (2 000).

Antalet män i denna specialundersökning som också är latent arbetssökande uppgår till 8 900. De fördelar sig på tre grupper vad avser huvudledning till att de ej förvärvsarbetade. 41,1 procent anförde brist på lämpliga arbetstillfällen, 23,0 procent hälsoskäl och 35,9 procent studier.

Denna undersökning visar således att barn-tillsynsfrågan är det primära hindret för många av de latent arbetssökande kvinnorna, men den visar också att både när det gäller dessa kvinnor och andra som angivit andra skäl så ger nog svaren på den hypotetiska frågan, om de skulle ha sökt arbete om de ansett sig kunna finna något lämpligt på bostadsorten, för många mer uttryck för funderingar om att de nog skall söka sig ut på arbetsmarknaden än fasta beslut där-om.

Som en *sammanfattning* av de lämnade uppgifterna om de latent arbetslösa kan följande drag poängteras. Ökningen i andelen latent arbetssökande bland de gifta kvinnorna utanför arbetskraften kan tydas som ett uttryck för kvinnornas växande önskan att gå ut på arbetsmarknaden, vilket samtidigt också manifesterat sig i ökande andelar som faktiskt gått ut på arbetsmarknaden. Bland de latent arbetssökande kvinnorna är det relativt sett fler som har kontakt med arbetsmarknaden än bland de övriga som står utanför arbetskraften. Fler av de latent arbetssökande återfinns vid ett senare mät-tillfälle i arbetskraften än bland de övriga. Men det är också fler bland de latent arbetssökande än bland de övriga som lämnat arbetskraften. Orsakerna till detta känner vi dock tyvärr inte. De regionala skillnaderna i andelen latent arbetssökande avspeglar de skiftande sysselsättningsmöjligheterna, och den särskilda bearbetningen av de latent arbetssökande i KSA-utredningens undersökning av personer utanför arbetskraften slutligen att för många är barntillsynen det primära hindret till att de ej sökt arbete.

En kartläggning av orsakerna till att personer som står utanför arbetskraften ej förvärvsarbetar

I samband med arbetskraftsundersökningen i februari 1968 tillfrågades, som redan nämnts, på KSA-utredningens uppdrag, personer utanför arbetskraften om orsaken till att de ej förvärvsarbetar och om de under vissa villkor nu eller i framtiden skulle söka förvärvsarbete. Dessa tilläggsfrågor riktades

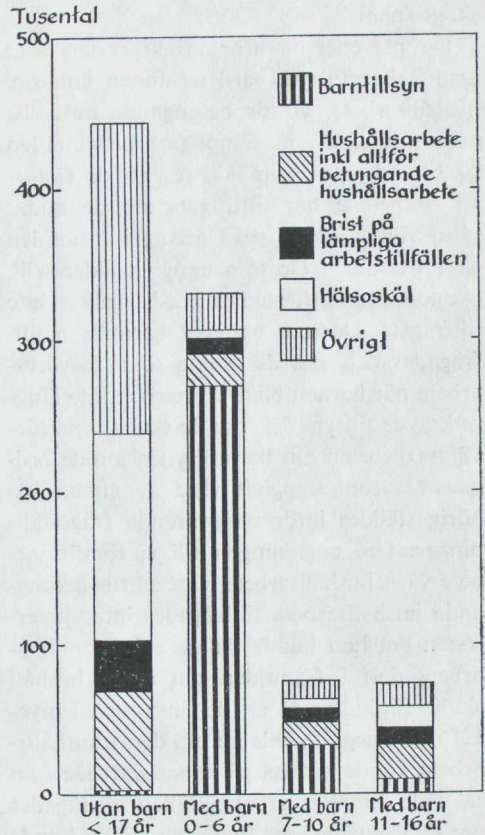
endast till personer i åldern 20–65 år och som ej tillhörde arbetskraften. Förvärvsarbetande och arbetssökande uteslöts alltså liksom de som gjorde sin värnplikt, var intagna för anstaltsvård, långvarigt sjuka eller invalider. – I detta sammanhang lämnas endast en sammanfattning av undersökningen. En fullständig redovisning av undersökningsresultaten lämnas i ett bifogat appendix.

Undersökningen, som alltså avser läget i februari 1968, omfattade i uppräknade tal drygt 1 miljon personer utanför arbetskraften. Av dessa var 921 700 kvinnor, de allra flesta gifta, och 130 800 män.

På frågan: »Vilken eller vilka anledningar finns till att Ni inte förvärvsarbetar närvarande?» har de som uppgivit mer än en anledning fått ange vilket av de uppgivna skälen som är huvudanledningen.

Den viktigaste anledningen till att kvinnorna ej förvärvsarbetade var barntillsyn. Bland kvinnorna angav 314 300 (34,1 procent) barntillsyn, 163 200 (17,7 procent) hälsoskäl och 109 000 (11,8 procent) hushållsarbete som främsta orsak till att de ej förvärvsarbetade för tillfället. Bland övriga anledningar uppgavs brist på lämpligt arbete på bostadsorten av 67 900 kvinnor, studier av 57 800 och åldersskäl av 52 700. Av figur 33 framgår hur kvinnor utanför arbetskraften fördelar sig efter yngsta barnets ålder och huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar. Av kvinnor med yngsta barnet i åldern 0–6 år hade 269 500 (81,4 procent) uppgivit barntillsyn. Motsvarande uppgifter för kvinnor med yngsta barnet i åldern 7–10 år respektive 11–16 år var 32 200 (43,3 procent) respektive 8 700 (12,0 procent). För kvinnor utan barn under 17 år var hälsoskäl den dominerande anledningen. Detta skäl uppgavs av 138 000 (13,1 procent). Medan barntillsynen är den dominerande huvudanledningen för de yngre och medelålders kvinnorna tar hälsoskäl, hushållsarbete och brist på lämpligt arbetstillfälle på bostadsorten överhanden för de äldre. »Vill inte» som huvudanledning till att inte förvärvsarbeta uppgavs av 5 procent av kvinnorna.

Figur 33 Kvinnor utanför arbetskraften fördelade efter yngsta barnets ålder och huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar

Källa: Tilläggsfrågor till arbetskraftsundersökningen i februari 1968.

De mest förekommande orsakerna till att männen var utanför arbetskraften var studier och hälsoskäl. Studier som huvudskäl för att ej förvärvsarbeta uppgavs av 79 000 (60,4 procent) och hälsoskäl av 29 100 (22,3 procent) män.

Undersökningsmaterialet visar även vissa regionala skillnader vid fördelning efter huvudanledning till att kvinnorna ej var i arbetskraften. Således är brist på lämpligt arbete ett vanligare skäl till ej förvärvsarbete i skogslänen än i de övriga delarna av landet. Andelen för de olika regionerna är för storstadslänen 3,3 procent, skogslänen 12,6 procent och övriga län 7,9 procent. Studier har en dubbelt så hög frekvens för storstadslänen som för skogs- och övriga län. De eko-

nomiska skälen är vanligare i storstadslä-
nen, medan åldern i liten utsträckning an-
ges som anledning till ej förvärvsarbete i
skogslänen.

De personer utanför arbetskraften som
angivit barntillsyn, vård av annan anhörig,
hushållsarbete, alltför betungande hushålls-
arbete och brist på lämpliga arbetstillfällen
på bostadsorten som skäl för att de ej för-
värvsarbetade har tillfrågats om de under
vissa villkor skulle söka arbete i framtiden
eller i nutiden. De som uppgivit åldersskäl,
ekonomiska skäl, studier etc har alltså inte
tillfrågats. De som uppgivit barntillsyn till-
frågades dels om de tänkte söka förvärvs-
arbete när barnen blivit större och inte läng-
re krävde tillsyn, dels om de skulle söka för-
värvsarbete nu om barntillsynen kunde ord-
nas. De som uppgivit vård av annan an-
hörig ställdes inför motsvarande frågeställ-
ningar. Om anledningen till ej förvärvsar-
bete varit hushållsarbete eller alltför betung-
ande hushållsarbete tillfrågades intervjupe-
rsonen om hon kunde tänkas söka förvärvs-
arbete dels i framtiden om deras hushåll
skulle förändras så att det inte tog så myc-
ket tid i anspråk, dels nu om deras hushålls-
arbete kunde ordnas på annat sätt. De som
saknade lämpliga arbetstillfällen tillfrågades
om de var villiga att flytta om arbete kunde
ordnas på annan ort, och de som angivit
otillräcklig utbildning om de skulle vilja
genomgå vidareutbildning eller omskolning.

Svaren har fått ges i formen ja, tror det,
tror ej det och nej, då det kanske skulle
vara risk med hög andel »vet inte»-svar med
endast ett kategoriskt ja eller nej på de ovan
relaterade frågeställningarna.

Av de kvinnor som på så sätt undersökts
med avseende på önskan att arbeta ansåg
310 300 att de skulle kunna förvärvsarbeta
i framtiden. Kvinnor som angivit barntill-
syn som anledning till att de ej förvärvsar-
betar för närvarande är de som uppvisar
den största andelen som i framtiden tänker
söka sig förvärvsarbete. Denna önskan är
särskilt uttalad i de yngre åldrarna. Det är
emellertid endast 70 100 kvinnor eller drygt
20 procent som skulle söka förvärvsarbete
nu om barntillsyn kunde ordnas.

Nedanstående uppställning visar den an-
del (procent) kvinnor som under vissa vill-
kor önskar förvärvsarbete i framtiden eller
nutiden:

	Ja + Tror det	
	Framtid	Nutid
Barntillsyn	80,9	22,4
Vård av annan anhörig	37,8	18,7
Hushållsarbete	35,1	11,8
Alltför betungande hushållsarbete	51,5	21,5
Brist på arbetstillfällen	—	12,1
Otillräcklig utbildning	46,1	—

När man studerar kvinnornas önskan att
förvärvsarbeta i framtiden respektive nu un-
der vissa villkor, finner man relativt stora
variationer med åldern. Önskan att arbeta
i framtiden är större för de yngre och av-
tar med stigande ålder. Man kan se en lik-
nande tendens för dem som är villiga att
arbeta nu, men den är betydligt svagare.

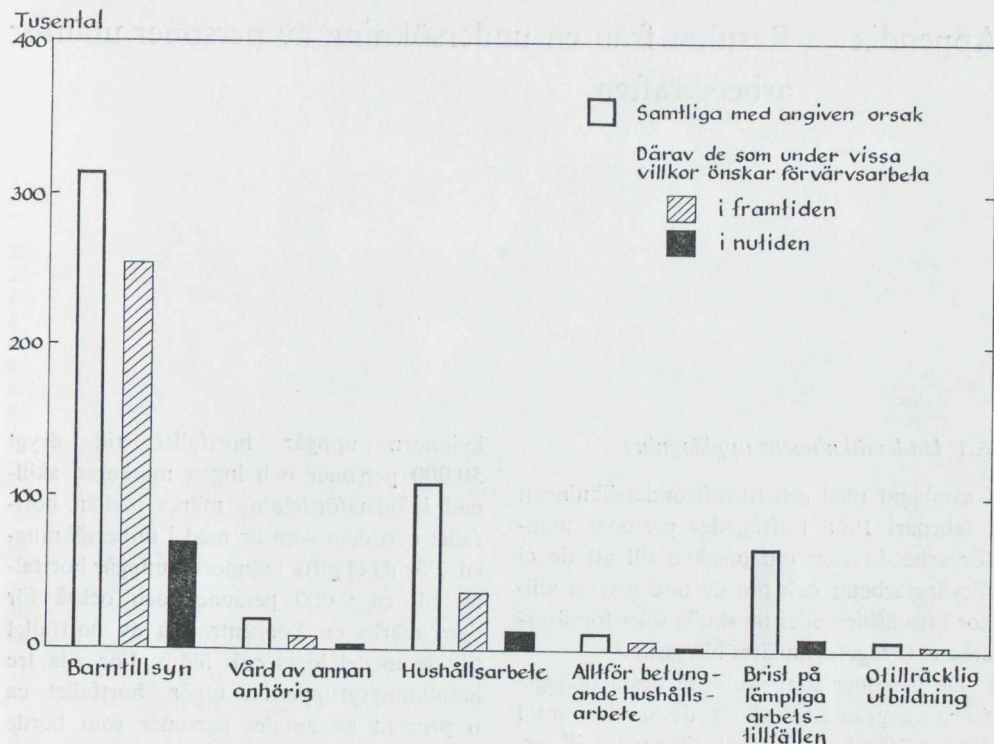
Bland männen har endast de som angivit
brist på lämpliga arbetstillfällen på bostads-
orten som skäl för att ej förvärvsarbete un-
dersökts med avseende på önskan att ar-
beta. Av dessa 7 300 män var 3 700 (50,5
procent) villiga att byta bostadsort om ar-
bete kunde ordnas på annan plats.

I figur 34 anges dels totalantalet kvin-
nor utanför arbetskraften fördelade efter or-
sak till att de ej förvärvsarbetar, dels det
antal kvinnor som svarat att de önskar för-
värvsarbeta under vissa villkor nu eller i
framtiden. Sammanfattningsvis uppgår de
kvinnor som under vissa villkor skulle söka
förvärvsarbete nu till 97 800. De fördelar
sig efter de angivna skälen på följande sätt.

barntillsyn	70 100
vård av annan anhörig	4 000
hushållsarbete	13 300
alltför betungande hushållsarbete	2 600
brist på lämpliga arbetstillfällen	8 200

Av dessa önskade 16 500 (16,9 procent)
heltidsarbete. Kvinnor med barn under 10 år
önskade i större utsträckning (17,9 procent)
heltidsarbete än övriga (13,7 procent). När-
mare två tredjedelar önskade en arbetstid på
20–34 timmar.

Figur 34 Kvinnor utanför arbetskraften efter huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar samt önskan att under vissa villkor förvärvsarbete

Källa: Tillägsfrågor till arbetskraftsundersökningen i februari 1968.

Appendix Resultat från en undersökning av personer utanför arbetskraften

A.1 Undersökningens uppläggning

I samband med arbetskraftsundersökningen i februari 1968 tillfrågades personer utanför arbetskraften om orsaken till att de ej förvärvsarbetar och om de under vissa villkor i framtiden eller nu skulle söka förvärvsarbete. (Frågeformuläret bifogas.)

De personer som skulle få dessa tilläggsfrågor avgränsades så att de skulle vara i åldern 20–65 år och ej räknades till arbetskraften, dvs ej hade förvärvsarbete eller var arbetsökande, men inte heller de som gjorde sin värnplikt, var intagna för anstaltsvård, långvarigt sjuka eller invalider tillfrågades.

Totalt har i uppräknade tal 1 052 500 personer besvarat KSA-utredningens tilläggsfrågor. Det finns emellertid också ett visst bortfall av personer som ej personligen kunnat anträffas eller som vägrat att besvara frågorna. Bortfallet beräknas uppgå till i uppräknade tal ca 70 000 personer. Totalt omfattar således denna kategori ca 1,1 miljon personer.

Med den avgränsning som undersökningen har kan utifrån materialet i arbetskraftsundersökningen för februari 1968 beräknas att bortfallet för männens del är ca 9 000 personer i uppräknade tal. En närmare analys visar att bortfallet är störst för de medelålders och äldre männen. För de gifta

kvinnorna uppgår bortfallet till drygt 50 000 personer och ingen markerad skillnad i åldersfördelning märks mellan bortfallet och dem som är med i undersökningen. För de ej gifta kvinnorna uppgår bortfallet till ca 9 000 personer och också för dem märks en koncentration av bortfallet till de medelålders och äldre. För alla tre befolkningsgrupperna utgör bortfallet ca 6 procent av antalet personer som borde ha varit med i undersökningen.

A.2 Demografiska uppgifter

I tabell A.1 lämnas vissa uppgifter om de personer utanför arbetskraften som undersökningen avser. En sammanfattande beskrivning visar att av de totalt 1 052 500 personerna var

921 700	kvinnor, därav	
770 400	gifta	
151 300	ej gifta	
och av totalantalet kvinnor hade		
441 500	48,2 %	inga barn under 17 år
330 900	35,9 %	barn i åldern 0–6 år ¹
74 500	8,1 %	barn i åldern 7–10 år
71 800	7,8 %	barn i åldern 11–16 år
130 800	män	

Angående åldersfördelningen kan för kvinnorna utan barn nämnas att där finns dels en relativt stor grupp yngre, men de äldre dominerar:

20–24 år	10,7 %
25–44 år	7,2 %
45–65 år	82,0 %
Summa	99,9 %

¹ Åldersangivelsen avser genomgående yngsta barnets ålder.

Tabell A.1 Personer utanför arbetskraften som intervjuats i samband med arbetskraftsundersökningen i februari 1968

Ålder	Kvinnor			Utan barn	Män			Totalt	
	Giftna	Ej giftna	Summa		Därav				
					Med barn i åldern				
				0—6 år	7—10 år	11—16 år			
20—24	70 200	46 600	116 700	47 800	68 900	—	—	63 300	180 000
25—29	99 700	9 600	109 300	9 800	96 400	3 000	—	18 000	127 300
30—34	89 700	4 800	94 500	3 100	79 200	11 700	500	6 200	100 700
35—39	81 000	3 600	84 600	6 000	54 900	17 200	6 500	2 600	87 200
40—44	61 300	2 700	64 000	13 200	19 600	20 900	10 300	3 100	67 100
45—54	170 700	15 400	186 200	107 400	11 400	21 600	45 700	7 100	193 300
55—64	177 900	58 500	236 400	227 100	500	—	8 700	24 700	261 000
65	19 900	10 200	30 000	30 000	—	—	—	5 900	35 900
Summa	770 400	151 300	921 700	444 500	330 900	74 500	71 800	130 800	1 052 500

För *männens* del dominerar de yngre, men där finns även en stor grupp äldre

20—29 år	62,1 %
30—54 år	14,6 %
55—65 år	23,3 %
Totalt	100,0 %

A.3 Tidigare erfarenhet av förvärvsarbete

För de *giftna kvinnornas* del hade 15,7 procent ej haft något stadigvarande förvärvsarbete tidigare. Men man finner här en mycket stark variation med åldern. Bland de yngsta, 20—24 år, hade 15,3 procent ej förvärvsarbetat tidigare, för grupperna mellan 25 till 44 år stiger denna procentandel något från 6,0 procent till 10,0 procent för att efter 45-årsåldern gå upp till 20 och drygt 25 procent. Här avspeglar sig tydligt mönstret från tidigare generationers beteenden.

Bland de *ej giftna kvinnorna* är det en större andel som ej förvärvsarbetat tidigare, 35,0 procent. Men här dominerar de yngre kvinnorna. 62,5 procent av kvinnorna i åldern 20—24 år och 42,9 procent av dem i åldern 25—29 år har ej haft stadigvarande förvärvsarbete. Som framgår i det följande återfinns stora grupper av studerande i dessa åldrar. I övrigt visar de ej giftna

kvinnorna i stort sett samma fördelning och samma stigande andel av dem som ej förvärvsarbetat tidigare som de giftna kvinnorna.¹

Bland *männerna* är det i huvudsak de unga som ej förvärvsarbetat stadigvarande tidigare, 64,4 procent av 20—24-åringarna och 38,2 procent av 25—29-åringarna. Bland dem som är medelålders och äldre uppges i vissa åldersklasser en relativt stor andel som ej haft förvärvsarbete, men antalet bakomliggande observationer är mycket litet, varför alltför generella slutsatser ej får dras av dessa uppgifter.

Även tidpunkten för det senaste förvärvsarbetet har undersökts, och här finner man självklart en stark korrelation med åldern, men för de äldre grupperna kan följande siffror anges.

Andel (%) som förvärvsarbetat senast

	1967—68	1962—66	1961 el tidigare
Giftna kvinnor			
40—44 år	12,1	19,7	68,2
45—54 år	5,6	16,4	78,0
55—65 år	7,3	13,3	79,3
Ej giftna kvinnor			
45—54 år	12,3	37,9	49,8
55—65 år	11,4	32,4	55,2
Män			
55—64 år	28,8	44,0	27,2

¹ De ej giftna omfattar ogiftna, fränskilda och änkor. I högre åldrar dominerar de förut giftna.

A.4 Anledningar till att de i undersökningen ingående personerna ej förvärvsarbetar

De intervjuade har fått besvara frågan: »Vilken eller vilka anledningar finns till att Ni inte förvärvsarbetar för närvarande?» De som angivit mer än en anledning har därtill fått ange vilket av de uppgivna skälen som är huvudanledningen. Det skall observeras att de intervjuade inte har fått höra den lista av anledningar som finns i frågeformuläret. Denna lista har gjorts upp för att underlätta intervjuarens arbete och kodningen av svaren.

I tabell A.2 redovisas frekvensen av de olika anledningar som uppgivits samt vilka anledningar som angivits som huvudskäl med fördelning på olika demografiska grupper. I tabell A.3 redovisas endast de huvudanledningar som uppgivits.

Från tabell A.2 finner man att följande skäl angivits som de mest förekommande:

För kvinnor med barn under 10 år

Barntillsyn av	84,1 %
Hushållsarbete av	31,4 %

Brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten av	12,8 %
Ekonomiska skäl av	6,7 %

För kvinnor utan barn under 10 år

Hälskoskäl av	35,7 %
Hushållsarbete av	28,9 %
Åldersskäl av	17,7 %
Brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten av	14,7 %
Vill inte av	10,3 %
Studier av	9,8 %

För män

Studier av	62,0 %
Hälsoskäl av	23,5 %
Åldersskäl av	9,3 %
Brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten av	6,7 %

När de av de intervjuade, som angivit mer än en anledning till att de ej förvärvsarbetar, fått säga vilken av dessa de ansett vara huvudskälet finner man (jfr tabell A.3) att ett stort antal kvinnor 314 300 (34,1 %) uppgav barntillsyn som huvudanledning till att de ej förvärvsarbetade för tillfället. Omkring hälften så många 163 200 (17,7 %) arbetade ej av hälsoskäl och 109 000 kvinnor (11,8 %) ansåg att hushållsarbete var främsta orsaken till ej för-

Tabell A.2 Personer utanför arbetskraften fördelade efter de anledningar som uppgetts som skäl till att de ej förvärvsarbetar samt andelen därav som uppgett ett visst skäl som huvudanledning

Anledning	Kvinnor med barn under 10 år		Kvinnor utan barn under 10 år		Män	
	Antal	Huvudanledn (%)	Antal	Huvudanledn (%)	Antal	Huvudanledn (%)
Barntillsyn	340 900	88,5	24 500	51,5	1 000	50,0
Vård av annan anhörig	5 300	19,7	32 600	61,7	500	100,0
Hushållsarbete	127 300	25,6	149 000	51,3	1 600	0,0
Alltför betungande hushållsarbete	9 300	44,6	10 300	75,7	—	—
Brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten	51 800	38,8	75 900	63,1	8 800	82,7
Otillräcklig utbildning	9 200	0,0	21 200	35,7	2 100	0,0
Hälsoskäl	19 600	55,5	184 600	47,3	30 700	94,0
Studier	9 200	82,1	50 800	99,0	81 100	97,5
Make/Makas inställning	7 200	29,3	28 600	56,4	—	—
Ekonomiska skäl	27 300	30,5	39 600	57,7	—	—
Åldersskäl	500	0,0	91 300	57,8	12 200	70,8
Vill inte	15 500	52,6	53 300	66,7	2 600	59,6
Annat skäl	8 700	62,2	19 600	71,2	4 200	100,0
Summa personer	405 400		516 300		130 800	

Anm Ovan angivna summor understiger antalet personer efter summering av respektive kolumn, då den intervjuade kan ha angett mer än ett skäl till att han inte förvärvsarbetar

Tabell A.3 Personer utanför arbetskraften fördelade efter angiven huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar

Anledning	Kvinnor		Män	
	Antal	%	Antal	%
Barntillsyn	314 300	34,1	500	0,4
Vård av annan anhörig	21 200	2,3	500	0,4
Hushållsarbete	109 000	11,8	—	—
Alltför betungande hushållsarbete	12 000	1,3	—	—
Brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten	67 900	7,4	7 300	5,6
Otillräcklig utbildning	7 600	0,8	—	—
Hälsoskäl	163 200	17,7	29 100	22,3
Studier	57 800	6,3	79 000	60,4
Make/Makas inställning	18 200	2,0	—	—
Ekonomiska skäl	31 200	3,4	—	—
Åldersskäl	52 700	5,7	8 700	6,6
Vill inte	43 800	4,8	1 500	1,2
Annat skäl	22 700	2,5	4 200	3,2
Summa	921 700	100,0	130 800	100,0

värvsarbete. Anledningar som i övrigt angavs ganska ofta var brist på lämpligt arbete på bostadsorten av 67 900 kvinnor, studier av 57 800 och åldersskäl av 52 700 kvinnor.

Det finns i materialet uppgifter på hur olika åldersgrupper fördelar sig på olika typer av skäl. För den yngsta åldersgruppen kvinnor (20–24 år) är barntillsyn den mest förekommande anledningen till att ej förvärvsarbeta. 50 procent av alla kvinnor i denna grupp angav detta skäl, medan 37,3 procent studerade eller utbildade sig. Motsvarande procentsatser för åldersgruppen 25–29 år är 76,8 procent respektive 8,7 procent. I åldrarna 30–44 år är fortfarande barntillsyn den mest förekommande anledningen, men andelen har för åldersgruppen 35–39 år sjunkit till 61,2 procent och är för gruppen 40–44 år 39,1 procent. Hushållsarbete som skäl för ej förvärvsarbete är vanligare för de äldre åldersgrupperna. I åldersgruppen 45–54 år är andelen 22,4 procent. De som uppgivit »frist på lämpligt arbetstillfälle på bostadsorten» som anledning till att de ej förvärvsarbetar är i de flesta fall äldre. De största andelarna har åldersgrupperna 40–44 år, 14,7 procent, och 45–54 år, 12,8 procent. För de äldsta åldersgrupperna är hälso- och åldersskälen de vanligaste – 73,9 procent av kvinnorna

över 54 år angav något av dessa skäl för att de ej förvärvsarbetade.

Främsta orsaken till ej förvärvsarbete bland männen var studier eller annan utbildning och därefter hälsoskäl. I åldersgruppen 20–29 år studerade eller utbildade sig 90 procent. I åldrarna över 35 år är hälsoskäl dominerande. I åldrarna 35–39 år angav 60 procent detta skäl, och andelen stiger till 85,9 procent i åldersgruppen 45–54 år. För den äldsta åldersgruppen (över 54 år) har hälsoskäl en andel av 58,3 procent och åldersskäl 33,3 procent.

När man undersöker kvinnorna i materialet med avseende på ålder och förekomsten av barn i olika åldrar, får man följande skäl som de vanligast förekommande (jfr tabell A.4).

Kvinnor utan barn: Kvinnorna i denna grupp tillhör i huvudsak de äldsta och de yngsta åldersgrupperna. Majoriteten (75 %) är över 45 år medan 10,7 procent är i åldern 20–24 år. För de yngre kvinnorna utan barn är studier det vanligaste skälet för att ej förvärvsarbeta. I åldersgruppen 30–44 år däremot uppgav 26,0 procent hälsoskäl, 21,3 procent brist på lämpligt arbete på bostadsorten och 16,9 procent hushållsarbete som främsta orsaker till att de ej arbetade för tillfället. I åldrarna över 45

Tabell A.4 Kvinnor utanför arbetskraften fördelade efter angiven huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar.

Anledning	Kvinnor							
	Utan barn under 17 år		Med barn i åldern					
			0—6 år		7—10 år		11—16 år	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Barntillsyn	4 000	0,9	269 500	81,4	32 200	43,3	8 700	12,0
Vård av annan anhörig	17 600	4,0	—	0,0	1 000	1,4	2 500	3,5
Hushållsarbete	56 100	12,6	18 700	5,7	13 900	18,6	20 400	28,4
Alltför betungande hushållsarbete	6 800	1,5	2 600	0,8	1 500	2,1	1 000	1,4
Brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten	34 700	7,8	10 300	3,1	9 800	13,1	13 200	18,3
Otillräcklig utbildning	7 000	1,6	—	0,0	—	0,0	500	0,7
Hälsoskäl	138 000	31,1	6 300	1,9	4 600	6,1	14 300	19,9
Studier	50 300	11,3	6 200	1,9	1 300	1,8	—	0,0
Make/Makas inställning	14 100	3,2	500	0,2	1 600	2,1	2 000	2,8
Ekonomiska skäl	19 800	4,5	5 300	1,6	3 000	4,1	3 100	4,3
Åldersskäl	50 200	11,3	—	0,0	—	0,0	2 500	3,5
Vill inte	32 500	7,3	4 100	1,2	4 100	5,5	3 100	4,3
Annat skäl	13 400	3,0	7 300	2,2	1 400	1,9	500	0,7
Summa	444 500	100,0	330 900	100,0	74 500	100,0	71 800	100,0

år var hälsoskäl (35,3 %), hushållsarbete (14,1 %) och åldersskäl (13,8 %) de mest förekommande anledningarna till att ej förvärvsarbeta.

Kvinnor med barn i åldern 0—6 år: Majoriteten kvinnor i denna grupp (90 %) är under 40 år. Mer än 80 procent av dessa kvinnor mellan 20 och 40 år hade barntillsyn som främsta orsak för att ej förvärvsarbeta. Av kvinnorna med barn under 7 år angav 5,7 procent hushållsarbete som skäl för att inte arbeta utanför hemmet.

Kvinnor med barn i åldern 7—10 år: Kvinnorna i denna grupp är i åldrarna 25—54 år. Barntillsyn är även för dessa vanligaste orsaken till att man inte förvärvsarbetar för närvarande. I åldersgruppen 25—29 år uppgav nästan 70 procent barntillsyn som skäl för ej förvärvsarbete. I de äldre åldrarna (40—54 år) sjunker andelen för barntillsyn till 40 procent medan många anger hushållsarbete och brist på lämpligt arbete på bostadsorten som orsak till att de inte förvärvsarbetar. I åldersgruppen

45—54 år är andelen för barntillsyn 40,5 procent, hushållsarbete 21,6 procent och brist på lämpligt arbete på bostadsorten 21,4 procent.

Kvinnor med barn i åldern 11—16 år: I det närmaste alla kvinnor med barn i åldern 11—16 år är över 35 år. Andelarna för de viktigaste orsakerna till att ej förvärvsarbeta i denna grupp är hushållsarbete 28,4 procent, hälsoskäl 19,9 procent, brist på lämpligt arbete på bostadsorten 18,3 procent och barntillsyn 12,0 procent. Det är främst de lägsta åldrarna i denna grupp som anger brist på lämpligt arbete på bostadsorten som skäl för att de ej förvärvsarbetar. I åldersgruppen 35—39 år uppgav 38,5 procent detta skäl och andelen sjunker i de högre åldrarna. Andelen för dem som anger hushållsarbete stiger däremot med ålder och har sitt högsta värde 35,5 procent i åldersgruppen 45—54 år. I åldersgruppen 55—64 år dominerar hälso- och åldersskälen.

Även vissa regionala fördelningar finns

Tabell 4.5 Kvinnor utanför arbetskraften fördelade efter angiven huvudanledning till att de ej förvärsarbetar. Regional fördelning

		Anledning %													
Region	Ålder	Barn- till- syn	Vård av an anhörig let	Hus- hål- let	Alltf. bet. hush.- arb	Brist på lämpl. arbete	Otitillr utbildn	Häl- so- skäl	Studier el bildn	Make/ Makas inst	Ekon skäl	Ålders- skäl	Vill inte	Annat	Summa %
Stor- stads- län	20—39	64,0	—	2,9	0,4	1,5	—	2,2	20,4	0,7	2,9	—	2,6	2,6	100
	40—65	13,4	3,5	15,9	2,2	4,8	0,9	26,8	0,3	3,7	7,6	12,5	5,5	3,0	100
	Summa	36,3	1,9	10,0	1,4	3,3	0,5	15,7	9,4	2,3	5,5	6,8	4,2	2,8	100
	Antal	115 200	6 200	31 800	4 300	10 500	1 500	49 800	29 800	7 400	17 400	21 700	13 200	8 800	317 800
Skogs- län	20—39	69,9	0,5	2,8	0,6	7,8	—	4,4	8,3	0,6	0,6	—	3,4	1,2	100
	40—65	9,7	4,8	18,1	1,3	16,4	1,8	30,5	0,8	1,8	3,1	5,6	3,1	3,1	100
	Summa	36,0	2,9	11,5	1,0	12,6	1,0	19,1	4,1	1,3	2,0	3,2	3,2	2,2	100
	Antal	74 600	6 000	23 800	2 000	26 100	2 000	39 500	8 600	2 600	4 100	6 500	6 700	4 600	207 300
Övriga län	20—39	64,8	0,5	8,1	0,6	4,2	—	3,8	10,8	0,3	1,2	—	2,6	3,0	100
	40—65	6,2	3,6	17,5	2,0	10,6	1,8	29,9	0,5	3,4	3,4	10,8	8,6	1,8	100
	Summa	31,4	2,3	13,5	1,4	7,9	1,0	18,6	4,9	2,1	2,5	6,2	6,0	2,3	100
	Antal	124 500	8 900	53 400	5 600	31 300	4 000	73 900	19 500	8 200	9 700	24 500	23 900	9 200	396 600

som redovisas i *tabell A.5*. I dessa uppgifter som endast avser kvinnorna förekommer en del regionala olikheter. I skogslänen är brist på lämpligt arbete på bostadsorten ett vanligare skäl till ej förvärvsarbete än i de övriga. Andelen för de olika regionerna är för storstadslänen 3,3 procent, skogslänen 12,6 procent och övriga län 7,9 procent. Studier eller annan utbildning har en betydligt högre frekvens för storstadslänen än för skogs- och de övriga länen. De ekonomiska skälen är vanligast i storstadslänen, medan åldern i liten utsträckning anges som anledning till ej förvärvsarbete i skogslänen.

A.5 Önskan att förvärvsarbete

De personer som uppgivit följande anledningar till att de ej förvärvsarbetade för

närvarande

barntillsyn

vård av annan anhörig

hushållsarbete

alltför betungande hushållsarbete

brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten

otillräcklig utbildning

tillfrågades om de under vissa villkor å ena sidan tänkte börja förvärvsarbete i framtiden, å den andra om de skulle söka arbete nu.

De som uppgivit barntillsyn tillfrågades dels om de tänkte söka förvärvsarbete när barnen blivit större och inte längre krävde tillsyn, dels om de skulle söka förvärvsarbete nu om barntillsynen kunde ordnas. De som uppgivit vård av annan anhörig ställdes inför motsvarande frågor. Om an-

Tabell A.6 Kvinnornas önskan att förvärvsarbete under vissa villkor efter huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar nu.

Anledning	Ja	Tror det	Tror ej det	Nej	Uppg saknas	Summa
<i>I framtiden</i>						
Barntillsyn	149 000	105 400	39 800	19 600	500	314 300
%	47,4	33,5	12,7	6,2	0,2	100,0
Vård av annan anhörig	4 600	3 400	7 100	6 000	—	21 200
%	21,6	16,2	33,7	28,4	—	100,0
Hushållsarbete	15 300	22 900	27 500	42 700	500	109 000
%	14,1	21,0	25,3	39,2	0,5	100,0
Alltför betungande hushållsarbete	4 100	2 100	3 300	2 500	—	12 000
%	34,2	17,3	27,6	20,9	—	100,0
Otillräcklig utbildning	2 000	1 500	2 100	2 000	—	7 600
%	25,9	20,2	27,4	26,6	—	100,0
Summa	175 000	135 300	79 800	72 900	1 000	464 000
%	37,7	29,2	17,2	15,7	0,2	100,0
<i>I nutiden</i>						
Barntillsyn	49 900	20 300	49 200	195 000	—	314 300
%	15,9	6,5	15,7	62,0	—	100,0
Vård av annan anhörig	3 000	1 000	5 100	12 100	—	21 200
%	14,0	4,7	23,9	57,4	—	100,0
Hushållsarbete	7 200	5 700	26 100	69 600	500	109 000
%	6,6	5,2	23,9	63,8	0,5	100,0
Alltför betungande hushållsarbete	1 000	1 600	4 000	5 400	—	12 000
%	8,5	13,0	33,7	44,8	—	100,0
Brist på lämpliga arbetstillfällen	5 100	3 100	14 300	45 500	—	67 900
%	7,5	4,6	21,1	66,9	—	100,0
Summa	66 100	31 600	98 700	327 500	500	524 400
%	12,6	6,0	18,8	62,4	0,1	100,0

Tabell A.7 Kvinnornas önskan att förvärvsarbeta under vissa villkor efter fördelning på barnens ålder

Anledning	Ja	Tror det	Tror ej det	Nej	Uppg saknas	Summa
<i>I framtiden</i>						
Kvinnor utan barn under 17 år	12 100	12 800	23 100	43 000	500	91 500
%	13,2	14,0	25,2	47,0	0,5	100,0
Kvinnor med barn i åldern 0—6 år	138 800	98 000	34 200	19 300	500	290 800
%	47,7	33,7	11,8	6,6	0,2	100,0
i åldern 7—10 år	14 400	18 300	13 000	3 000	—	48 700
%	29,6	37,7	26,5	6,2	—	100,0
åldern 11—16 år	9 700	6 200	9 600	7 600	—	33 100
%	29,3	18,7	29,1	22,9	—	100,0
Summa	175 000	135 300	79 800	72 900	1 000	464 000
%	37,7	29,2	17,2	15,7	0,2	100,0
<i>I nutiden</i>						
Kvinnor utan barn under 17 år	9 100	7 700	25 500	76 400	500	119 100
%	7,6	6,4	21,4	64,2	0,4	100,0
Kvinnor med barn i åldern 0—6 år	44 900	18 300	50 100	187 800	—	301 100
%	14,9	6,1	16,6	62,4	—	100,0
i åldern 7—10 år	7 100	3 100	12 100	36 200	—	58 500
%	12,1	5,3	20,7	61,9	—	100,0
i åldern 11—16 år	5 100	2 600	11 000	27 000	—	45 800
%	11,2	5,6	24,1	59,1	—	100,0
Summa	66 100	31 600	98 700	327 500	500	524 400
%	12,6	6,0	18,8	62,4	0,1	100,0

ledningen till ej förvärvsarbete varit hushållsarbete eller alltför betungande hushållsarbete tillfrågades intervjupersonen om hon kunde tänkas söka förvärvsarbete dels i framtiden om deras hushåll skulle förändras, så att det inte tog så mycket tid i anspråk, dels nu om deras hushållsarbete kunde ordnas på annat sätt. De som saknade lämpliga arbetstillfällen tillfrågades om de var villiga att flytta om arbete kunde ordnas på annan ort och de som angivit otillräcklig utbildning om de skulle vilja genomgå vidareutbildning eller omskolning.

För dem som angivit t ex åldersskäl eller »vill inte» som skäl för att de ej förvärvsarbetade skulle det ju vara ologiskt att fortsätta intervjun med frågor om deras eventuella önskan till förvärvsarbete i framtiden. Den grupp som angivit studier utslöts också från vidare frågor, då det kan antagas att huvudparten av dessa avser att förvärvsarbeta efter studierna. Åldersgränsen sattes så högt som 20 år, för att und-

vika att få med så många studerande, då man känner antalet studerande rätt väl från annan statistik och man kan inom rimliga marginaler skatta det årliga utsläppet från undervisningsanstalter av olika slag till arbetsmarknaden.

I tabellerna A.6 och A.7 anges för kvinnornas del hur de som blivit tillfrågade om sin önskan att förvärvsarbeta i framtiden eller i nutiden besvarat frågorna. Kvinnorna har i dessa tabeller fördelats dels efter det skäl som angivits för att de ej förvärvsarbetade, dels efter barnens ålder. Andra fördelningar finns också i materialet, bl a efter ålder.

Svaren har fått ges i formen ja, tror det, tror ej det och nej, då endast ett kategoriskt ja eller nej på dessa för den intervjuade relativt hypotetiska frågeställningar annars kanske skulle ha givit en stor frekvens »vet inte»-svar.

Sammanfattningsvis kan ur tabellerna A.6 och A.7 följande utdrag göras:

Andel (%) kvinnor som under vissa villkor önskar förvärvsarbete i framtiden eller i nutiden

	Ja + Tror det	
	Framtid	Nutid
Barntillsyn	80,9	22,4
Vård av annan anhörig	37,8	18,7
Hushållsarbete	35,1	11,8
Alltför betungande hushållsarbete	51,5	21,5
Brist på arbetstillfällen	—	12,1
Otillräcklig utbildning	46,1	—

	Ja + Tror det	
	Framtid	Nutid
Kvinnor utan barn	27,2	14,0
Kvinnor med barn i åldern 0—6 år	81,4	21,0
7—10 år	67,3	17,4
11—16 år	48,0	16,8

Kvinnor som angivit barntillsyn som anledning till att de ej förvärvsarbetar för närvarande är de som uppvisar den största andelen som i framtiden tänker söka förvärvsarbete, dvs när barnen blivit större och inte längre kräver tillsyn (enligt frågans formulering). Motsvarande höga siffra kommer igen när man gör fördelningen efter barnens ålder bland de kvinnor som har små barn. Bakom denna samstämmighet ligger helt enkelt att det i huvudsak är dessa

kvinnor som angivit barntillsynen som skäl till att de ej förvärvsarbetar för närvarande (jfr tabell A.4). Det är emellertid endast drygt 20 procent som skulle söka förvärvsarbete nu om barntillsyn kunde ordnas. Totalantalet kvinnor med barn i åldern 0—10 år som svarat ja eller tror det på frågan om de skulle söka förvärvsarbete nu (inkl dem som eventuellt uppgivit annat skäl än barntillsynen) uppgår till 73 300 personer.

När man studerar önskan att förvärvsarbete i framtiden respektive nu under vissa villkor, finner man relativt stora variationer med åldern. Önskan att arbeta i framtiden är större för de yngre och avtar med stigande ålder. Man kan se en liknande tendens för dem som är villiga att arbeta nu, men den är betydligt svagare. För de största grupperna kvinnor som angivit barntillsyn, hushållsarbete (inkl »alltför betungande hushållsarbete») och brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten lämnas i *tabell A.8* uppgift om den andel som önskar gå ut på arbetsmarknaden.

Önskan att förvärvsarbete i framtiden för dem som uppgivit barntillsyn som skäl för att ej förvärvsarbete är mycket stark i de yngre åldrarna. Efter 35-årsåldern minskar andelen något, och efter 45-årsåldern sjunker den kraftigt. I gruppen hushållsarbete är viljan att arbeta i framtiden för den yngsta åldersgruppen lika stark som för dem som

Tabell A.8 Andel som önskat gå ut på arbetsmarknaden för de kvinnor som angett barntillsyn, hushållsarbete (inkl »alltför betungande hushållsarbete») och brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten som skäl för ej förvärvsarbete

Ålder	Framtid		Nutid		
	Barntillsyn Ja + tror det	Hush. arbete Ja + tror det	Barntillsyn Ja + tror det	Hush. arbete Ja + tror det	Brist på lämpl arbete Ja + tror det
	%	%	%	%	%
20—24	86,2	85,9	21,5	29,7	40,0
25—29	88,3	70,7	20,6	0,0	25,0
30—34	85,0	54,6	26,0	27,3	33,0
35—39	73,9	47,4	17,2	15,8	14,3
40—44	79,5	46,8	30,8	15,2	5,5
45—54	48,9	41,4	21,8	12,8	8,4
55—64	21,2	13,3	21,2	7,9	8,9
65—	—	0,0	—	0,0	0,0
Totalt	80,9	36,7	22,3	12,8	12,0

angivit barntillsyn men avtar kraftigare och mer kontinuerligt med stigande ålder.

Viljan att förvärvsarbeta i nutiden är inte lika stark som viljan att arbeta i framtiden. Bland dem som har barntillsyn som skäl var 22,3 procent villiga att arbeta nu om barntillsyn kunnat ordnas. Gruppen visar ingen större skillnad mellan de olika åldrarna. De som angivit hushållsarbete visar däremot avtagande tendens med ålder. Efter gruppen 30–34 år (27,3 procent) sjunker andelen som är villig att arbeta nu till 15,8 procent i gruppen 35–39 år. Därefter sjunker andelen till 7,9 procent i gruppen 55–64 år.

De som angivit brist på lämpligt förvärvsarbete på bostadsorten och som är villiga att flytta till annan ort för att få arbete har kraftigt sjunkande andel med tilltagande ålder. I den yngsta åldersgruppen är 40 procent villiga att byta bostadsort medan motsvarande siffra för gruppen 55–64 är 8,9 procent.

Tabell A.9 Andel som önskat gå ut på arbetsmarknaden för de kvinnor som angett barntillsyn, vård av annan anhörig, hushållsarbete och alltför betungande hushållsarbete som skäl för ej förvärvsarbete. Regional fördelning

Region	Ålder	Framtid	Nutid
		Ja + tror det %	Ja + tror det %
Stor- stads- län	20—39	87,7	23,7
	40—65	42,7	13,4
	Totalt	70,3	19,7
	Antal	110 700	31 100
Skogs- län	20—39	80,6	27,3
	40—65	42,0	23,2
	Totalt	67,2	25,8
	Antal	71 500	27 400
Övriga län	20—39	79,0	16,4
	40—65	37,4	15,7
	Totalt	64,7	16,2
	Antal	124 600	31 100
Hela riket	20—39	82,3	21,3
	40—65	40,4	16,6
	Totalt	67,2	19,6
	Antal	306 800	89 600

Det finns även regionala olikheter i önskan att förvärvsarbeta. Om man slår samman dem som angivit barntillsyn, vård av annan anhörig, hushållsarbete och »alltför betungande hushållsarbete» som skäl för ej förvärvsarbete och studerar den andel som i framtiden eller nutiden önskar förvärvsarbeta, finner man att viljan att arbeta i framtiden är störst i storstadslänen och där främst hos de yngre (jfr tabell A.9). I gruppen övriga län är villigheten lägst och det är främst den äldre åldersgruppen (40–65 år) som har låg andel i förhållande till övriga regioner. Viljan att arbeta nu är störst i skogslänen. 25,8 procent av kvinnorna i skogslänen är villiga att arbeta nu. Skillnaden mellan åldersgrupperna betyder ingenting för gruppen övriga län men är stor för storstadslänen, 23,7 procent för de yngre och 13,4 procent för den äldre åldersgruppen. Motsvarande andelar för skogslänen är 27,3 procent och 23,2 procent.

Bland männen har endast de som angivit brist på lämpliga arbetstillfällen på bostadsorten som skäl för att ej förvärvsarbeta undersökts med avseende på önskan att arbeta. Av dessa 7 300 män var 3 700 (50,5 procent) villiga att byta bostadsort om arbete kunde ordnas på annan plats.

Sammanfattningsvis kan ur tabell A.6 anges hur många bland kvinnorna som under vissa villkor skulle söka förvärvsarbete nu. De uppgår till totalt 97 800 (ja + tror det) och fördelar sig efter de olika anförda skälen på följande sätt (procentsiffran anger den andel av totalantalet som uppgivit skälet ifråga)

barntillsyn	70 100	22,3 %
vård av annan anhörig	4 000	18,7 %
hushållsarbete	13 300	11,8 %
alltför betungande hushållsarbete	2 600	21,5 %
brist på lämpliga arbetstillfällen	8 200	12,1 %

De som svarat att de under vissa villkor skulle söka arbete nu tillfrågades om hur många timmar per vecka de då skulle vilja arbeta. Siffrorna i tablånen nedan får belysa resultaten på den frågan.

	Önskad arbetstid, timmar				Summa
	1—19	20—24	25—34	35—	
Kvinnor utan barn under 10 år	1 600	12 400	7 100	3 300	24 400
Kvinnor med barn under 10 år	6 800	30 600	22 800	13 100	73 300

Om gränsen för heltid dras vid 35 timmar eller mer, önskade 13,7 procent av kvinnorna utan barn under 10 år heltidsarbete, och bland dem som har barn under 10 år önskade 17,9 procent heltidsarbete. Totalt för kvinnorna gäller att 16,9 procent av dem som kan tänka sig att förvärvsarbeta i nutiden är villiga att ta ett heltidsarbete. De som angav en arbetstid under 35 timmar tillfrågades om de skulle kunna tänka sig att arbeta på heltid om de inte kunde få ett deltidarbete. Siffror för motsvarande grupper som ovan gav följande resultat.

	Kan ta ett heltidsarbete		
	Ja	Nej	Summa
Kvinnor utan barn under 10 år	4 100	17 000	21 100
Kvinnor med barn under 10 år	17 100	42 600	59 700

Även det visar att kvinnorna med barn under 10 år i något större utsträckning kan ta ett heltidsarbete, 28,4 procent av dem skulle kunna ta heltidsarbete, medan motsvarande siffra för kvinnorna utan barn är 19,3 procent.

De som ej ansåg sig kunna ta heltidsarbete tillfrågades om anledningen härtill. Det visar sig då att drygt 50 procent av dem som har barn under 10 år och som angivit barn tillsynen som skäl till att de ej förvärvsarbetar för närvarande återigen hänvisar till barn tillsynen, och de återstående anför hushållsarbetet som anledning till att de ej önskar heltidsarbete.

Bland kvinnorna utan barn under 10 år blir hushållsarbetet det viktigaste skälet till att de ej vill ha ett heltidsarbete, men några anför hälsoskäl.

En fördelning efter ålder och önskad ar-

betstid visar att i den yngsta åldersgruppen, 20—29 år, vill 24,6 procent av kvinnorna ha heltidsarbete. För de äldre grupperna är det endast ca 13 procent som önskar heltidsarbete.

Önskan att heltidsarbeta varierar kraftigt om man uppdelar materialet på de olika skälen till att ej förvärvsarbeta för närvarande. Bland dem som uppgivit brist på lämpligt arbete på bostadsorten önskar 31,0 procent heltidsarbete. För dem som angivit barn tillsyn är motsvarande siffra 18,5 procent och bland dem som hänvisar till hushållsarbete vill endast 3,5 procent ha ett förvärvsarbete på heltid.

Betraktar man de olika regionerna är största andelen (22,1 procent) i storstads-länen benägen att arbeta heltid. I skogslä- nen kan 12,6 procent och i övriga län 16,2 procent tänka sig att heltidsarbeta. Dessa siffror kan jämföras med uppgiften om dem som är villiga att arbeta heltid om deltid ej finns. I storstads-länen kan 21,9 procent, i skogslä- nen 38,0 procent och i övriga län 18,2 procent av dem som vill deltid arbeta tänka sig att arbeta heltid om deltid arbete inte går att få.

A.6 Vissa uppgifter om de latent arbetsökande

I AKU ställs följande fråga till personer som ej är sysselsatta eller arbetslösa: »Skulle Ni sökt arbete förra veckan om Ni ansett att Ni kunnat få lämpligt arbete på Er ort?» De personer som svarar ja på denna fråga rubriceras som latent arbetsökande. Den kategori personer som fått denna fråga ingår även i denna specialundersökning. Det har därför varit möjligt att se vilka svar de givit på specialundersökningens fråga om

huvudanledningen till att de ej förvärvsarbetar för närvarande.

Först har i *tabell A.10* angivits några demografiska data om denna kategori. Den fördelar sig ungefär likformigt på de två kvinnogrupperna, de med barn under 10 år och de utan barn under 10 år. Åldersfördelningen är något jämnare än vad som framkom för hela materialet (jfr *tabell A.1*).

Enligt *tabell A.11* har emellertid endast 24,3 procent av kvinnorna med barn anfört brist på lämpligt arbete på bostadsorten som huvudanledning till att de ej förvärvsarbetar. Majoriteten (61,5 procent) anför barn-tillsynen som det viktigaste skälet. Bland kvinnorna utan barn är det dock 56,8 pro-

cent som anfört brist på lämpliga arbetstillfällen som sitt huvudskäl. I hela materialet var det 5,0 procent respektive 9,3 procent av de två kvinnogrupperna som anförde bristen på arbetstillfällen som huvudanledning till att de ej förvärvsarbetade.

När man ställer specialundersökningens frågor till de kvinnor som enligt AKU är latent arbetssökande angående deras villighet att förvärvsarbeta nu svarar endast 39,8 procent ja eller tror det. Uppgifterna nedan visar en jämförelse mellan totala antalet kvinnor som undersökts med avseende på villighet till förvärvsarbete och de latent arbetssökande kvinnorna.

Tabell A.10 Antal kvinnor i denna undersökning av personer utanför arbetskraften som också hänförs till kategorin latent arbetssökande

Ålder	Med barn under 10 år	Utan barn under 10 år	Summa
20—24	9 600	2 200	17 800
25—29	7 500	500	8 000
30—34	13 700	500	14 300
35—39	8 500	4 900	13 400
40—44	9 800	6 400	16 100
45—54	5 700	20 200	25 900
55—65	—	18 900	18 900
Summa	54 800	53 600	108 400

Tabell A.11 Latent arbetssökande kvinnor fördelade efter anledning till ej förvärvsarbete

Anledning	Med barn under 10 år		Utan barn under 10 år		Summa	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Barntillsyn	33 700	61,5	2 000	3,8	35 700	33,0
Vård av annan anhörig	500	0,9	2 500	4,7	3 000	2,8
Hushållsarbete	2 000	3,7	2 700	5,1	4 700	4,3
Alltför betungande hushållsarbete	500	0,9	—	—	500	0,5
Brist på lämpligt arbete på bostadsorten	13 300	24,3	30 500	56,8	43 800	40,5
Otillräcklig utbildning	—	—	2 000	3,8	2 000	1,8
Hälsoskäl	1 500	2,8	5 600	10,4	7 100	6,6
Studier	—	—	2 100	3,9	2 100	1,9
Make/Makas inställning	—	—	—	—	—	—
Ekonomiska skäl	2 700	4,8	1 000	1,9	3 700	3,4
Åldersskäl	—	—	2 000	3,8	2 000	1,8
Vill inte	—	—	1 500	2,9	1 500	1,4
Annat skäl	500	0,9	1 600	2,9	2 100	1,9
Summa	54 800	100,0	53 600	100,0	108 400	100,0

Ålder	Totala ant kvinnor ja + tror det %	Latent arbets- sökande kvin- nor ja + tror det %
20—24	22,6	72,1
25—29	19,7	74,3
30—34	26,5	59,8
35—39	17,0	41,7
40—44	21,0	32,9
45—54	15,4	16,1
55—64	9,2	22,7
65—	0,0	0,0
Totalt	18,6	39,8
Antal	97 800	34 900

De latent arbetssökande kvinnorna visar betydligt starkare vilja att förvärsarbete nu än övriga kvinnor utanför arbetskraften. De yngre är mer villiga än de äldre åldersgrupperna. Andelen som inte önskar förvärsarbete nu är ändå hos de latent arbetssökande stor med tanke på att de i AKU

svarat att de skulle sökt arbete om lämpligt sådant gått att få.

Bland de latent arbetssökande som angivit barn tillsyn som skäl för att ej förvärsarbete vill 66,5 procent arbeta nu om barn tillsyn kan ordnas på annat sätt (jfr tabell A 12). Siffran för dem vilkas skäl är hushållsarbete är 57,8 procent. Av dem som angivit brist på lämpligt arbete på bostadsorten anser sig 16,3 procent kunna flytta om arbete kan ordnas på annat ort. Andelen för den yngsta åldersgruppen är för denna orsak 66,7 procent.

Antalet män som också rubriceras som latent arbetssökande uppgick till 8 900. Av dessa anförde 41,1 procent brist på lämpligt arbete på bostadsorten, 23,0 procent hälsoskäl och 35,9 procent studier eller annan utbildning som skäl för att de ej förvärsarbetade.

Tabell A.12 Önskan att förvärsarbete i nutiden under vissa villkor efter huvudanledning till att de ej förvärsarbetar nu, latent arbetssökande kvinnor

Anledning	Ja	Tror det	Tror ej det	Nej	Summa
Barn tillsyn	20 200	3 600	5 700	6 300	35 700
%	56,4	10,1	15,9	17,6	100,0
Vård av annan anhörig	—	1 000	500	1 500	3 000
%	—	32,6	16,3	51,1	100,0
Hushållsarbete + alltför be- tungande hushållsarbete	2 500	500	1 000	1 200	5 300
%	48,3	9,5	19,8	22,4	100,0
Brist på lämpliga arbets- tillfällen	4 000	3 100	9 300	27 400	43 800
%	9,2	7,1	21,1	62,6	100,0
Summa	26 700	8 200	16 500	36 400	87 800
%	30,4	9,3	18,8	41,5	100,0

4:1	När barnen blivit större och inte längre kräver tillsyn tänker Ni då söka förvärvsarbete?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	5:1	Om barn tillsyn kunde ordnas skulle Ni då söka förvärvsarbete nu?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	fr 6 Aval. int.
4:2	Om vårdnaden längre fram i tiden ej är nödvändig tänker Ni då söka förvärvsarbete?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	5:2	Om vårdnaden kunde ordnas på annat sätt skulle Ni då söka förvärvsarbete nu?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	fr 6 Aval. int.
4:3	Om Ert hushåll i framtiden skulle förändras så att det inte tog så mycket tid i anspråk skulle Ni då söka förvärvsarbete?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	5:3	Om Ert hushållsarbete kunde ordnas på annat sätt skulle Ni då söka förvärvsarbete nu?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	fr 6 Aval. int.
4:4	Om Ert hushåll i framtiden skulle förändras så att det inte tog så mycket tid i anspråk skulle Ni då söka förvärvsarbete?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	5:4	Om Ert hushållsarbete kunde ordnas på annat sätt skulle Ni då söka förvärvsarbete nu?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	fr 6 Aval. int.
				5:5	Skulle Ni kunna tänka Er flytta till annan ort för att få möjlighet till förvärvsarbete?	Ja Tror det Tror ej det Nej	1 2 3 4	fr 6 Aval. int.

4:6 Om Ni fick möjlighet till vidare utbildning eller omskolning skulle Ni då kunna tänka Er söka förvärvsarbete?

Ja 1
Tror det 2
Tror ej det 3
Nej 4

→ avsluta intervjun

För Ui

Om Ja eller Tror det på fråga 5

6 Hur många timmar per vecka skulle Ni då vilja arbeta?

tim. → Om 1-34 timmar gå till fråga 7
Om 35 timmar eller mer avsluta intervjun

7 Om Ni ej kan få ett deltidsarbete skulle Ni då kunna tänka Er arbeta på heltid?

Ja 1
Nej 2

→ avsluta intervjun

8 Vilken är den huvudsakliga anledningen till att Ni inte kan tänka Er arbete på heltid?

Beskriv:

För Ui

Anmärkningar:

Yngsta barnets ålder (AK-form) ... år ... mån

1	2	3
---	---	---

Antal anledningar i fr 3

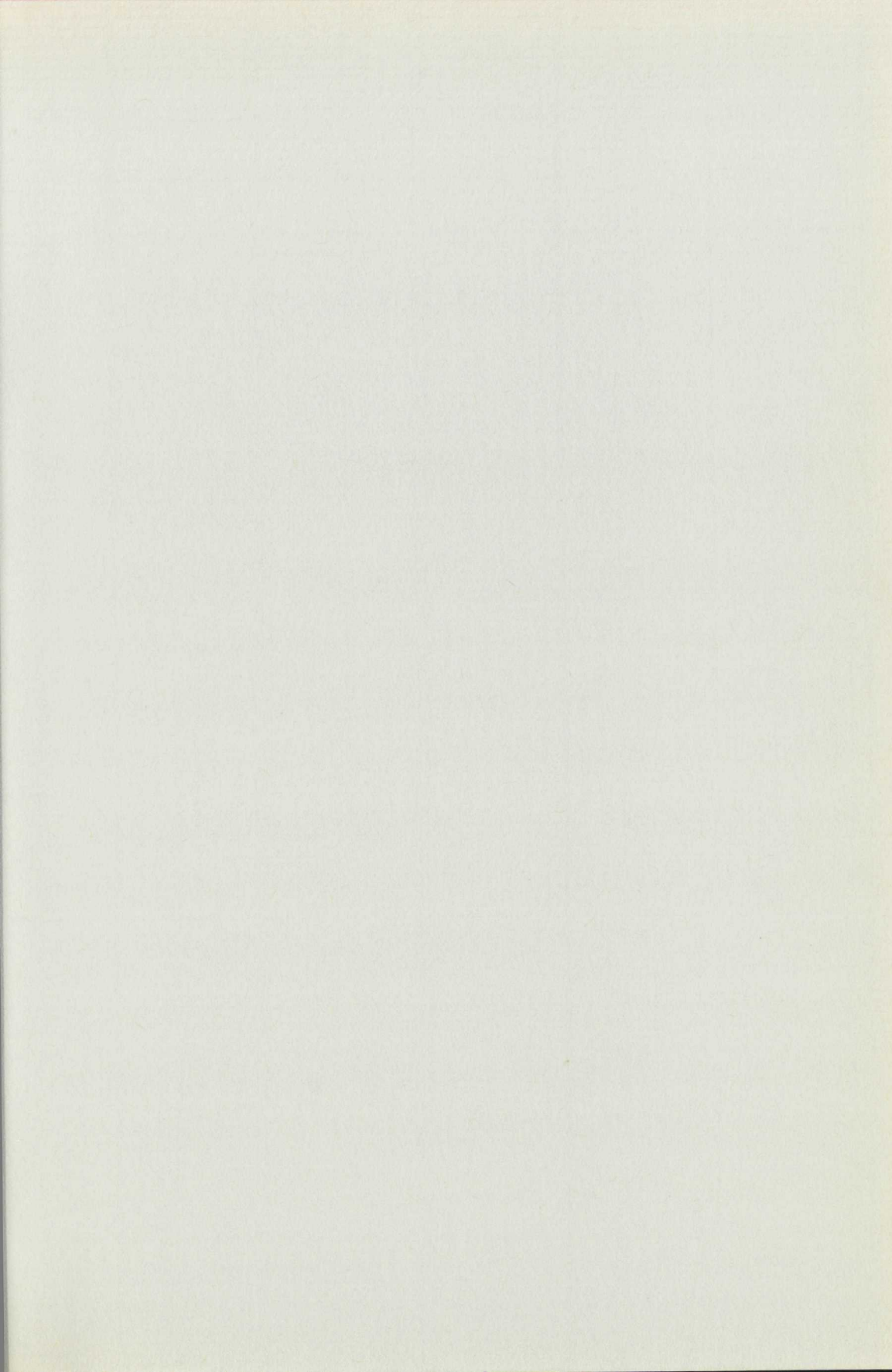
Uppgifter om kontakten (anges endast, med kont-nr enl AK-form, den kontakt då intervju (vägran) erhöles)

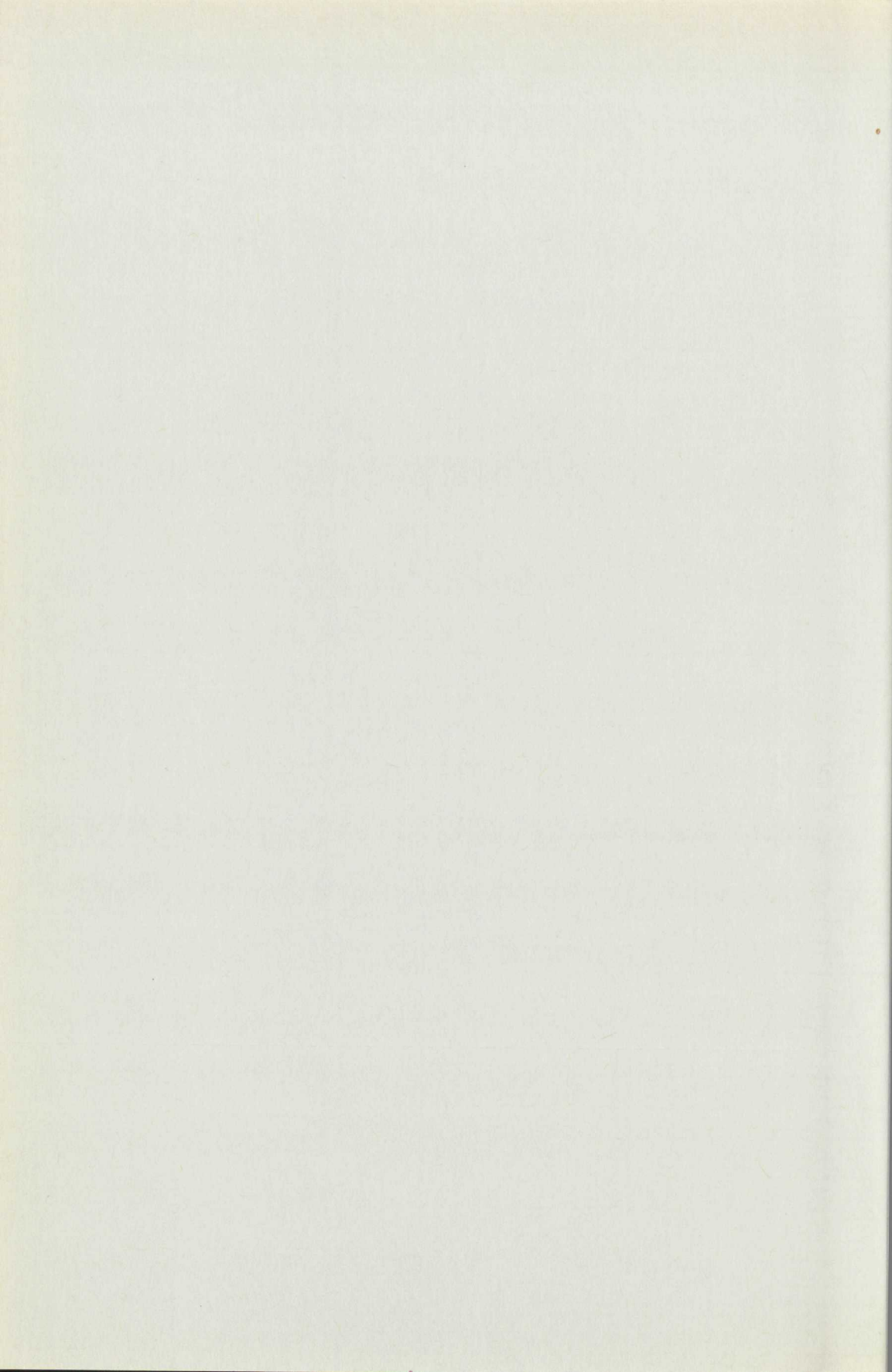
Kontakt nr	Datum	kl	Kontakt-sätt	Resultat av kontakten	Kontakt med	Loko-namn (texta)	Loko-nr
kol 66	kol 67-68		kol 69	kol 70	kol 71		kol 72-74
.....	1 2	1 2 3 4 5 6 7 8 9 0	0 1 2 3 4
.....	1 2	1 2 3 4 5 6 7 8 9 0	0 1 2 3 4
.....	1 2	1 2 3 4 5 6 7 8 9 0	0 1 2 3 4

Anmärkningar:

*) 1 = Porttelefon
2 = Besök | **) 1 = Intervju
2 = Komplettering
3 = Intervju vid senare tillfälle.
4 = Sjukdom
5 = Ej anträffad (inkl. tillf. uti vistelse) | 6 = Vägran (skäl anges)
7 = lp på sjukhus, vilohem fängelse o. dyl.
8 = lp död
9 = lp utomlands längre än 1 år efter mätveckan (beskriv)
0 = Övrigt (specificera) | ***) 0 = Ingen anträffad (vid besök)
1 = lp själv
2 = lp:s make/maka
3 = lp:s fader/moder/son/dotter
4 = Annan person (specificera) |
|---------------------------------|--|---|---|

Till Loko: Har Du granskat formuläret innan Du skickar det till Ui?

Allmänna Förlaget